

Jaana Vakkala

Lähiyhteisön ohjaus nuoren oman elämän suunnittelun tukena Validia Ammattiopistossa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sairaanhoitaja YAMK

Kuntoutuksen koulutusohjelma

Opinnäytetyö

31.10.2014

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Jaana Vakkala Lähiyhteisön ohjaus nuoren oman elämän suunnittelussa Validia Ammattiopistossa 78 + 6 liitettä 1.10.2014
Tutkinto	Sairaanhoitaja YAMK
Koulutusohjelma	Kuntoutus
Suuntautumisvaihtoehto	
Ohjaajat	yliopettaja, Elisa Mäkinen yliopettaja, Pekka Paalasmaa
<p>Tutkimuksellisen kehittämistyön tavoitteena oli tukea nuoren oman elämän suunnittelua Validia Ammattioppilaitoksen asuntolassa. Työn tarkoituksena oli kehittää lähiyhteisön ohjaustoimintaa. Kehittämistyössäni nuoren lähiyhteisöllä tarkoitettiin asumisen tukihenkilöitä, opetusryhmien ohjaajia ja henkilökohtaisia avustajia, hyvinvointipalveluiden ohjaajia sekä huoltajia.</p> <p>Kehittämistyön aineisto tuotettiin asuntolassa asuvien nuorten facebook ryhmässä sekä kehittämissyhmässä. Kehittämissyhmän työskentelyyn osallistuivat nuoren lähiyhteisön toimijat ja asuntolassa asuva nuori. Kehittämissyhmän työskentelyssä hyödynnettiin nuorten tuottamaa aineistoa nuorten äänen esiin saamiseksi. Tuotettu aineisto analysoitiin sisällön analyysin avulla. Kehittämistyö toteutettiin toimintatutkimuksen logiikan mukaisesti, joka tuki kehittämissyhmän työskentelyn prosessinomaista yhteiskehittelyä.</p> <p>Työssä on esitetty nuorten kokemuksia arjen sujuvuudesta, voimavaroja edistäviä ja ehkäiseviä tekijöitä sekä nuorten osallisuuden kokemuksia oman elämän suunnittelussa ja nuorten tulevaisuuden toiveita. Kehittämistyön tulosten mukaan nuoren arjen sujuvuutta tukevat avustamisen ja ohjaustarpeen selvittäminen, nuoren lähiyhteisön toimijoiden yhteistyö ja tiedon siirron varmistaminen. Nuoren voimavarojen tukemisen edellytyksenä on työntekijöiden mukaan aito kiinnostus nuoren asioihin. Nuoren osallisuutta oman elämän suunnitteluun voidaan edistää luottamussuhteen rakentamisella, tukemalla nuorta mielipiteen ilmaisuun ja päätösten tekemiseen, antamalla palautetta sekä järjestämällä yhteisöllistä toimintaa nuoren sosiaalisten taitojen vahvistumiseksi. Nuoren lähiyhteisön lisäksi tuen antamiseen ja tiedon jakamiseen voivat osallistua nuoret itse, jolloin mahdollistuu samassa elämäntilanteessa olevien kokemusmaailmaan jakaminen. Lähiyhteisö tukee nuoren oman elämän suunnittelua koko asumisen ajan, erityisesti siirtymävaiheissa opintojen alkaessa ja päättyessä. Lähiyhteisön rooli on avata erilaisia vaihtoehtoja ja näkökulmia, jotta nuorella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa valintoihin, jotta nuoren tulevaisuudesta tulee nuoren omien toiveiden mukainen.</p> <p>Nuoren ilmaisema "normipäivä" kiteyttää kuvaavasti lähiyhteisön ohjauksen. Lähiyhteisön ohjauksen tavoitteena on mahdollistaa nuoren itsenäistyminen sekä mahdollisimman itsenäisen ja tavallisen arjen toteutuminen. Kehittämistyötä voidaan hyödyntää, kun kehitetään oppilaitoksen osallistuvia ja yhteisöllisiä toimintoja sekä monialaisen verkostotyön malleja.</p>	
Avainsanat	nuoret, osallisuus, oman elämän suunnittelu, lähiyhteisö, ohjaus

Author(s) Title	Jaana Vakkala The immediate community guidance and coaching work for youths own life planning of Validia vocational school
Number of Pages Date	78 pages + 6 appendices 1.10.2014
Degree	Master of Health Care
Degree Programme	Rehabilitation
Specialisation option	
Instructor(s)	Elisa Mäkinen, Principal Lecturer Pekka Paalasmaa, Principal Lecturer
<p>The purpose of the study and associated development work is to establish what supports a youth in planning his own life while living in the dormitory of Validia vocational school. The practical application of the study is how to develop the guidance and coaching work of the immediate community. In my study, the immediate community refers to the dormitory support persons, the counselor and personal assistant with groups, the supervisors working at welfare services as well as guardians. The research data was gathered in the Facebook group which was used by the youth living in the dormitory and in the development working group. The research data was analyzed utilizing the content analysis methodology. The development work was carried out using the methodology and logic of action research.</p> <p>As a result of the study, I have produced a collection of the experiences of the youth describing how their everyday life works. In addition, the collected experiences touch upon subjects such as how the youth participate in planning their own lives and how their hopes for the future are taken into account. The results of the study show that the everyday life of a youth is best helped by clarifying the need of support and guidance, the cooperation of the immediate community surrounding the youth, and ensuring that information is transferred to all relevant parties.</p> <p>The immediate community working with the youth finds that the most important factor in succeeding in the work is genuine interest in the life of the youth. The youth's participation in planning his own life is best advanced by building a relationship of trust in which the youth can freely voice his own opinions, participate in decision making, give and take feedback as well as organizing community events to strengthen the social skills of the youth. In addition to the immediate community of the youth, the support and information distribution comes from the youth themselves: all people in the same life situation can share their experiences. The guidance given by the immediate community targets to enable the youth to become independent, and to be able to live as a self-supporting person, and to lead a normal life. The study and the development work can be utilized when developing school's/institution's activities to engage the youth and enable them to participate in the common activities, and when developing multi-disciplinary networking models.</p>	
Keywords	Youth, participation, planning own life, immediate community, guidance

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Nuoren oman elämän suunnittelu	9
2.1	Erityisnuoren kasvuympäristö	9
2.2	Erityisnuori yhteisössä ja yhteiskunnassa	11
3	Nuoren tukeminen ja ohjaus	15
3.1	Nuoren osallisuuden tukeminen oman elämän suunnittelussa	15
3.2	Vuorovaikutteinen ohjaustoiminta	19
3.3	Yhteistyön hyödyntäminen	22
4	Toimintaympäristön kuvaus	25
5	Kehittämistyön tavoite, tarkoitus ja kehittämistehtävät	28
6	Menetelmälliset ratkaisut	29
6.1	Tutkimuksellinen lähestymistapa	29
6.2	Kehittämistyön eteneminen	31
6.3	Kehittämisyhmien muodostamisen kuvaus ja kehittäjän rooli	32
6.4	Aineiston kerääminen	34
6.5	Aineiston analyysi	37
7	Kehittämistyön tulokset	40
7.1	Oman elämän suunnittelua tukevat tekijät nuorten kuvaamana	40
7.2	Nuoren lähiyhteisön ohjaustoiminnan kehittäminen	46
7.2.1	Nuoren arjen sujuvuuden ja voimavarojen tukeminen	46
7.2.2	Nuoren osallisuuden tukeminen	50
7.2.3	Nuoren tulevaisuuden suunnittelun tukeminen	54
8	Lähiyhteisön ohjaustoiminnan ydintekijät	57
9	Kehittämistyön pohdinta ja arviointi	61
9.1	Ohjaus ja monialainen yhteistyö nuoren tukena	61
9.2	Kehittämistyön pätevyys	67
9.3	Eettiset kysymykset	69

Liitteet

Liite 1. Tiedote kehittämistyöstä

Liite 2. Suostumuslomake

Liite 3. Nuorten facebook ryhmän kysymykset

Liite 4. Toimintatutkimuksen spiraalimalli

Liite 5. Esimerkki sisällönanalyysistä

1 Johdanto

Kasvatuksellinen kuntoutus voidaan nähdä monen eri tahon järjestämisvastuuna. Toeuttamiseen osallistuvat perheiden kanssa erilaiset vammaisjärjestöt, erityisopetuksen järjestäjät sekä erityishuollon toimijat. Kasvatuksellisella kuntoutuksella tarkoitetaan vammaisen tai vajaakuntoisen lapsen kasvatusta ja koulutuksen järjestämistä. Lähtökohtana on yksilöllisen tarpeen huomioiminen sekä elämänhallinnan tukeminen erilaisien erityis- ja tukitoimien avulla. Kasvatuksellinen kuntoutus yhdistää kasvatuksen, opetuksen, oppilashuollon ja kuntoutuksen toisiinsa. (WHO Expert Committee on Medical Rehabilitation 1969: 6; Kuntoutusportti 2014; Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos 2014.) Kuntoutuksen palveluiden järjestäminen voidaan nähdä kunnan järjestämisvastuuna moneen lakiin pohjautuen. Keskeiset lainsäädännöt ammattioppilaitoksen toiminnassa kuntoutuksen näkökulmasta ovat: Laki kuntoutusasiakasyhteistyöstä, Laki ammatillisesta koulutuksesta, Lastensuojelulaki, Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista sekä Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki.

Lainsäädäntö vaikuttaa siihen, millaiset mahdollisuudet henkilöllä on saada kuntoutusta riippuen siitä, minkä järjestelmän piiristä siihen on oikeutettu. Kuntoutus käsitteenä ei ole selkeä, esimerkiksi erityisopetusta ei aina mielletä kuntoutukseksi. Samoin ennaltaehkäisevän ja korjaavan kuntoutuksen merkitys aiheuttaa kysymyksen, mikä on kuntoutusta. (Miettinen 2011: 62, 71.) Validia Ammattiopistossa tarjotaan valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta sekä ammatillista koulutusta. Oppilaitoksessa opiskelevilla nuorilla on monia elämän haasteita, mahdollisesti useita diagnooseja, jolloin toimintaa ohjaavat myös nuorten kuntoutussuunnitelmista tulevat toimintakyvyn ylläpitämiseen ja edistämiseen tähtäävät toimenpiteet.

Vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi opetus- tai oppilashuoltopalveluja tarvitsevien opiskelijoiden opetus toteutetaan erityisopetuksena. Erityisoppilaitoksen opiskelijoille laaditaan (Hojks) henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Koulutuksen järjestäjän tulee edistää opiskelijan osallisuutta ja opiskelijoilla on oikeus tulla kuulluksi omaan asemaan vaikuttavien päätösten teossa. (Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 630/1998 § 20, § 36.) Hojks suunnitelmaan kirjataan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Tukitoimien tarkoituksena on, että opiskelija pystyy

selviytymään toiminnallisessa ja sosiaalisessa ympäristössään mahdollisimman itseenäisesti sekä pystyy löytämään aktiivisia toimintatapoja opiskelussaan ja elämässään.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013 § 4) mukaan yhteisöllisellä opiskeluhoollolla tarkoitetaan toimintakulttuuria ja toimia, joilla edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Opetushallitus ovat kartoittaneet (Saaristo - Wiss - Pirttiniemi - Väyrynen 2012) ammatillisten oppilaitosten arjessa tapahtuvaa hyvinvointia ja terveyden edistämistä. Validia Ammattiopiston tuloksissa oppilaitoksen käytettävissä olevat voimavarat olivat hyvät verrattuna koko maan tulokseen. Kuitenkaan tämä ei näkynyt yhteisöllisissä toiminnoissa tai opiskelijoiden osallistumisaktiivisuudessa oppilaitoksen toiminnan suunnitteluun tai toimintaan verrattuna koko maan tuloksiin.

Uusi Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki tuli voimaan 1.8.2014, jonka mukaisesti on laadittu opiskeluhooltosuunnitelma. Oppilaitoksessa kehitetään yhteisöllisyyttä edistävää toimintaa ryhmäytimisellä, osallistuvilla työtavoilla ja vuorovaikutteisilla foorumeilla. Monialaisessa verkostotyössä eri toimijoiden työntekijöiden työn tuntemus edistää monialaisen työn toteutumisen ja asiantuntijuuden jakamisen. (Oppilaitoskohtainen opiskeluhooltosuunnitelma 2014: 4, 5.)

Ammatillisen koulutuksen kentällä on menossa useita uudistuksia opiskeluhooltolainsäädännön, koulutuksen järjestämisluvan ja rahoituslainsäädännön uudistuessa. Muutokset heijastuvat työyhteisön organisaatorakenteisiin, työprosessien uudistamiseen ja osaltaan työnkuvien uudelleen järjestelyihin erityisesti opiskeluhoollollisen työn osalta. Oppilas- ja opiskeluhooltolain (1287/2013 § 3, § 4) mukaan opiskeluhoollotyön painopistettä siirretään yksilökeskeisestä työstä yhteisökeskeiseen ja ennaltaehkäisevään työhön. Opiskeluhoolltoa toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä. Laissa korostetaan opiskelijoiden sekä huoltajien vaikutusmahdollisuuksia.

Oppilaitoksessa on kehitetty ja ollaan kehittämässä eri hankkeissa asiakaslähtöistä työskentelyä, nuorten ja yhteisön osallistumisen keinoja sekä monialaisen työn mahdollisuuksia. Osaltaan kehittämistyöni tarve tulee hankkeiden kautta, jotka ovat keskittyneet opetuksen ohjauksen kehittämiseen. Opiskelijan kokonaistilanteen kannalta oman työyhteisöni, asuntolatoiminnan näkökulma yhteiseen kehittämiseen on jäänyt varsin

vähäiseksi. Ohjaustoimintaa on kehitetty menneillä olevassa Laurea ammattikorkeakoulun koordinoimassa Opiskelun aloituksen osallistava tuki hankkeessa (OAOT - hankke 2012 - 2014). Opiskelijoiden hyvinvointia ja monialaista työtä tukee Arjen Arkki hankkeessa kehitetty toimintamalli (Yhteisöllinen hyvinvoiva oppimisympäristö 2014). Asiakslähtöistä työvälinettä kehitetään Invalidiliiton Hyvän kuntoutumiskäytännön pohjalta. Valmisteilla olevaa työkirjaa voidaan hyödyntää asiakkaan elämäntilanteen selvityksen tukena sekä asiakkaan toiveiden ja tulevaisuuden mahdollisuuksien avaajana. (Hyvä kuntoutumiskäytäntö 2013.)

Kehittämistyöni lähtökohtana oli asuntolassa asuvan nuoren oma elämän suunnittelun tukeminen ja lähiyhteisön ohjauksen kehittäminen. Tässä työssä nuoren lähiyhteisö oli määritelty nuoren arjen ja hyvinvoinnin tukemisen näkökulmasta. Lähiyhteisön toimijoilla tarkoitetaan asumisen tukihenkilöitä, opetusryhmän ohjaajia ja henkilökohtaisia avustajia, hyvinvointipalveluiden ohjaajia sekä huoltajia. Koulun hyvinvointia koskevan selvityksen mukaan koulujen aikuistoimijat olisi pyrittävä sitomaan mukaan hyvinvointityöhön (Harinen - Halme 2012: 63). Nuoren lähiyhteisöön voi kuulua useita toimijoita, esimerkiksi opettajilla, uraohjaajilla, kuntoutusneuvojilla sekä laajemmin sosiaali- ja terveystieteiden toimijoilla ja ystävyyssuhteilla voi olla merkitystä nuoren oman elämän suunnitteluun.

Kehittämistyö on toteutettu toimintatutkimukseen pohjautuvan ajattelun mukaisesti. Kehittämistyön tavoitteena oli tukea nuorta oman elämän suunnittelussa ja tarkoituksena oli kehittää asuntolassa asuvan nuoren lähiyhteisön ohjaustoimintaa. Kehittämistyöni ensimmäiseen vaiheeseen osallistuivat oppilaitoksen asuntolassa asuvat nuoret facebook ryhmässä. Facebook ryhmässä selvitettiin nuoren oman elämän suunnittelua. Kehittämistyön toiseen vaiheeseen osallistuivat lähiyhteisön työntekijät ja asuntolassa asuva nuori ja huoltaja. Kehittämissuhteissa selvitettiin, mitä ohjaustoiminnassa tulisi kehittää. Kehittämistyöni tuotoksena syntyi kuvaus lähiyhteisön ohjaustoiminnan ydintekijöistä, jotka tukevat nuoren oman elämän suunnittelua.

2 Nuoren oman elämän suunnittelu

2.1 Erityisnuoren kasvuympäristö

Erityisoppilaitoksessa opiskelevalla nuorella on jokin vamma tai rajoite, joten tarkastelen nuoren elämänsä elämänkulun kasvuympäristöä lapsuudesta aikuisuuteen. Opintojen aloittaminen ja asuntolaan muuttaminen on merkittävä siirtymävaihe nuoren elämässä, johon liittyvät nuoren kasvun ja itsenäistymisen haasteet sekä odotukset. Monet nuoret muuttavat turvallisesta ja tuetusta yhteisöstä tai lapsuudenkodista oppilaitoksen asuntolaan. Asuntolassa tuki ja ohjaus ovat nuoren saatavilla, muttei välttämättä yhtä tuetusti kuin mihin nuori on saattanut tottua.

Lääketieteellisen vammaiskäsityksen mukaan pääpaino on yksilöllisissä ominaisuuksissa, puutteissa ja rajoituksissa. Sosiaalinen vammaiskäsitys tarkastelee vammaisuutta vuorovaikutussuhteena ympäristön kanssa, jolloin siihen liittyy fyysinen ympäristö, ympäristön asenteet ja arvot. Ymmärtääksemme nuoren kasvua ja kehitystä, meidän tulee olla tietoisia haasteista, joita vammaisuus tai muu poikkeavuus tuo nuoren normaaliin kehitykseen. Erilaisuus voidaan nähdä jo lapsuudesta lähtien muokkaavan yksilön suhdetta sosiaaliseen ympäristöön, palveluihin, kulttuuriin ja kansalaisuuteen. Lähiympäristöllä on merkittävä rooli erityisnuoren yksilön käsityksestä itsestään ja identiteetistään. (Ahponen 2008: 185; Eriksson 2008: 51.)

Erikssonin (2008: 88) mukaan on luonnollista, että lapsen erityisyys tai vammaisuus aiheuttaa herkästi riippuvuuden vanhemmista, jotka ovat tottuneet auttamaan lasta ja nuorta. Varsinkin haasteet kommunikaatiossa ja liikkumisessa edellyttävät toisen henkilön ympärivuorokautista tukea. Tällöin vanhempien ja lasten välille syntyy voimakasta emotionaalista riippuvuutta, mitä vaikeammat rajoitteet ovat kyseessä. Kotona asuvat vammaiset henkilöt eivät ole itsenäisiä välttämättä edes niillä elämänalueilla, joilla heidän fyysiset tai henkiset rajoitteet eivät muodosta estettä. Vanhemmat saattavat hallita lastensa elämäntapoja, vapaa-aikaa, ulkonäköä ja pukeutumista. Tällöin kyseessä on usein tahaton valta-asema suhteessa lapseen, jolloin itsemääräämisoikeuden toteuttaminen on puutteellista. Tietyllä tavalla kyse on lapsen suojelemisesta, kuitenkin toiminta vähentää lapsen tai nuoren tunnetta itsenäisyydestä ja päätösvallasta omia asioita kohtaan.

Asuntolaan muuttavia nuoria ohjataan tekemään valintoja ja päättämään esimerkiksi omaan pukeutumiseen, oman avustajan käyttöön ja vapaa-ajan viettoon liittyvissä asioissa. Olemme kuitenkin huomanneet, että osa nuorista tarvitsee ohjausta oman elämän pienissäkin valinnoissa, eivätkä he ole tottuneet päättämään omista asioistaan. Itsenäistymiseen sisältyy ajatus nuoren irtaantumiseen omista vanhemmista, joten nuoren saatava ohjausta ja opeteltava itsenäistymisen taitoja liittyen vuorokausirytmiiin, ajan hallintaan, ruokailuun, hygienian hoitoon, kodinhoitoon ja vapaa-ajan viettoon.

Rautiaisen (2011:106) mukaan nuorten asumisen polkua kuvattiin reittinä, joka on yksilöllisesti suunniteltu ja joka edistää elämän suunnittelua, suunnitelmien toteutusta, arjen järjestymistä ja elämänhallintaa. Kuntoutumista kuvattiin asiakkaan kannalta oppimiskokemuksena. Järjestelmän kannalta kuntoutusprosessi nähtiin palveluketjuna. Työskentely pohjautui asiakkaan kykyyn hoitaa arkisia asioita, ottaa vastuuta tekemisistään ja erilaisiin toimintoihin osallistumisesta. Työote edellytti työntekijältä asiakkaan kuuntelemista, asioiden esille ottamista ja esillä pitämistä sekä muutostyöskentelyyn motivoimista, ratkaisuvaihtoehtojen arviointia ja palautteen antamista. Kohdennetuilla, ajoitetuilla ja tarpeita vastaavilla toimilla voitiin edistää arjen- ja elämänhallintaa. Palveluohjauksella voitiin kohdentaa toimenpiteet tarpeita vastaavalla tavalla.

Oppilaitokseen tulevilla nuorilla saattaa olla taustalla kokemuksia kiusaamisesta tai kokemuksia, etteivät he ole tulleet hyväksytyksi. Osa nuorista kertoo kokemuksistaan, että ensimmäistä kertaa he ovat löytäneet kavereita. Näyttää kuitenkin siltä, että osa asuntolassa asuvista nuorista jää herkästi omaan huoneeseen yksin tai vaikeavamaiset luovat sosiaalisen suhteen vapaa-ajan avustajaan, eivätkä luo kaverisuhteita. Osa nuorista hyötyisivät tukihenkilöstä, jotta nuori uskaltaisi osallistua yhteiseen toimintaan tai saisi luotua sosiaalisia suhteita. Nuotio - Miettinen (2011: 198 - 199) ovat kuvanneet tukihenkilötoimintaa sosiaalisen vahvistamisen menetelmänä. Tukihenkilötoiminnassa voi miettiä omalta kohdaltaan, ketkä aikuiset ovat, omien vanhempien lisäksi, kulloinkin auttaneet ja tukeneet eteenpäin elämässä. Toiminta edellyttää halua kohdata nuori hänen ainutlaatuisessa elämäntilanteessa. Jotta voi tukea ja vahvistaa toista, on ymmärrettävä omat rajat ja mahdollisuudet sekä tehtävä yhteistyötä eri tahojen kanssa nuoren parhaaksi.

Erikssonin (2008: 78) mukaan vammaisten henkilöiden haastatteluissa harrastukset ja mielekäs tekeminen nousivat keskeiseen asemaan ja niiden merkitystä korostettiin arkielämässä sekä elämäntavassa. Erilaiset vapaa-ajan aktiviteetit olivat erittäin tärkei-

tä, sillä ne saivat aikaan tunteen merkityksellisestä tekemisestä, itsearvostuksesta ja sosiaalisesta kyvykkyydestä. Oulasvirran (2011: 24, 25) kehitysvammaisten kaveritoimintaa koskevassa selvityksessä yhteisestä tekemisestä päättäminen ei ollut aina ongelmatonta. Osa nuorista oli kokenut, ettei heidän mielipidettään oltu otettu tarpeeksi huomioon, kun tekemisestä oli päätetty. Usein kehitysvammaisten ihmisten puolesta päätettiin, joten päätöksentekoon osallistuminen oli osalle uutta ja outoa. Tällöin päätöksentekoon tarvittaisiin tukea ja vaihtoehtoja.

Kumpula (2012: 28, 62, 83) selvitti tutkimuksessaan peruskoulun päättävien nuorten sosiaalisen pääoman vaikutusta kaverisuhteisiin sekä sosiaaliseen ja psykososiaaliseen hyvinvointiin. Ystävyysuhteet olivat tärkeitä nuorten sosiaalisen kehityksen ja yhteiskuntaan integroitumisen kannalta. Hyvien ystävyysuhteiden avulla nuoren minäkäsitys ja identiteetti vahvistuivat sekä nuori sai voimavaroja, jotka vahvistivat nuoren hyvinvointia. Kavereiden kanssa oltiin paljon tekemisessä, mutta heihin suhde ei ollut emotionaalisesti niin läheinen kuin ystäviin. Suurimmalla osalla oli ystäviä ja he saivat kavereiltaan tukea ja hyväksyntää, mikä merkitsi heille luottamuksen ja osallisuuden kokemusta. Noin viidesosa nuorista ilmoitti tukea antavia ystäviä olevan yksi, osalla tukea antavia ei ollut yhtään ja heidän kaveriverkostonsa oli pieni. Kuitenkin nämä nuoret saivat sosiaalista pääomaa ja kokivat voivansa hyvin. Vain osa nuorista koki osattomuuden tunteita. Sosiaalisia suhteita ja keskustelutukea selvitettiin myös Kalliomaan (2011) hyvinvointiselvityksessä, jonka mukaan oppilaitoksessamme joka kolmannella opiskelijalla oli keskustelutukea läheistensä kanssa ja yhtä suuri osuus koki yksinäisyyttä. Yksinäisyyden vähentämiseksi oppilaitoksen toiminnot yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisäämiseksi ovat keino lisätä monin eri tavoin sosiaalista hyvinvointia ja yhteenkuuluvuutta.

2.2 Erityisnuori yhteisössä ja yhteiskunnassa

Vammaisten asemaa yhteiskunnassamme ja kulttuurissamme määritellään edelleen pitkälti asiantuntijakäytäntöjen kautta. Vammaisuuden ja kuntoutuksen teorioissa vammaisuuden ongelmat paikantuvat pitkälti yksilön ja yhteiskunnan tai rakenteen ja toimijan väliseen suhteeseen. Vammaisen henkilöiden elinoloissa on todettu olevan ongelmia sosiaalisten suhteiden alueella. Kyse ei välttämättä ole ihmissuhdeongelmista, vaan siitä, miten vammaisen saa elää yhteisön jäsenenä ja millaisia sosiaalisia oikeuksia hänelle suodaan sekä millaisia oikeuksia häneltä riistetään. Yhteisön tapa toimia poikkeuksellisten ihmisten kanssa on usein yhdenmukauttavaa tai jopa ihmisarvoa riis-

tävää. Vajaakuntoisuuden ja vammautumisen kokemus syntyy yksilöllisten ominaisuuksien, subjektiivisten tulkintojen ja kokemusten sekä sosiaalisen ympäristön välisessä monimutkaisessa vuorovaikutussuhteessa. Vajaakuntoisten sosiaalisia oikeuksia tulisi tukea ja laajentaa, että heidän elämässään olisi valinnanmahdollisuuksia elää tavoitteidensa mukaista elämää. (Eriksson 2008: 7, 51; Lindh 2013: 56 - 60.)

Eduskunnan tarkastusvaliokunnan tilaaman (Notkola ym. 2013: 8 - 10) tutkimuksen mukaan syrjäytymisen ehkäisyyn nuoret tarvitsevat yksilöllistä tukea ja ohjausta. Kriittisempiä vaiheita ovat erilaiset elämänvaiheet, kuten koulutukseen liittyvät nivelvaiheet. Toimintamuotona ehdotetaan matalan kynnyksen palveluiden ja palveluohjauksen kehittämisen tarpeellisuus.

Erityisoppilaitoksen perustehtävä on valmistaa nuoria mahdollisimman itsenäiseen ja mielekkääseen elämään sekä tukea nuoren ammattiin valmistumista ja työllistymistä. Oppilaitoksen hyvinvointityö tukee opetusta ja ohjausta sekä vapaa-ajan toiminnoilla voidaan tukea nuoren elämänhallinnan eri osa-alueita. Monet nuoren asumisen ja vapaa-aikana opitut taidot voivat vahvistaa nuoren valmiuksia opiskelussa ja työelämässä. Kaikilla nuorilla ei ole myöskään valmiuksia jatko-opintoihin, joten itsenäiseen elämään ja työhön valmentavan koulutuksen tavoitteena on nuoren hyvän elämän suunnittelu. Oppilaitoksen asuntola ja opetusryhmät muodostavat nuoren yhteisön, jonka toimintoja ohjaavat kirjatut ja kirjaamattomat säännöt. Erityisoppilaitoksessa kuuluu välillä puhuttavan "Lintukodosta", joka ilmentää nuoren turvalliseksi luotua oppimis- ja asumisympäristöä. Oppilaitoksen toimijat haluavat tehdä parhaansa nuoren tukitoimien rakentamiseen, vaikka sekään ei aina riitä, mikäli nuoren elämän haasteet ovat monitahoiset. Toimintakertomuksessa kuvatusi (2013 – 2014: 4) yhtenä pääpäämääränä on opiskelijoiden yksilöllisten polkujen mahdollistaminen. Opetusta ja ohjausta toteutetaan yksilöllisen suunnitelman mukaan, joka tukee nuoren polkua elinikäisen osaamisen ja elämänhallinnan parantamiseen.

Jalavan tutkimuksessa (2012: 65) nuorten elämänhallinta oli osoittautunut suurimmaksi yksittäiseksi ongelmatekijäksi, johon oppilaitoksen oli yksin vaikea löytää ratkaisua. Lisäksi ongelmana oli oppilaitoksen resursoinnin ohjaaminen yksittäisten opiskelijoiden käyttöön, koska tarvittaisiin enemmän laaja-alaista henkilökohtaista ohjausta, tukityötä ja nuoren rinnalla kulkemista. Haastatteluissa korostui näkemys, että oppilaitoksen tarkoitus oli ensisijaisesti järjestää ammatillista koulutusta, vaikka erilaiset tukitoimet nähtiin hyvin tärkeinä. Mikäli nuoren elämänhallinnassa oli ongelmia, niin oppitunteihin

ei jaksettu keskittyä ja ajan mittaan opiskelu oli vaarassa keskeytyä, jos ei saanut riittävästi tukea opintoihin. Elämänhallinnalliset ongelmat ja niiden monimutkaistuminen olivat suurin syy tuen tarpeeseen. Tutkimuksessa pohdittiin, kuinka paradoksaalista oli, että oppilaitoksen täytyi yrittää pitää opiskelijat opinnoissa, vaikka he olisivat täysin kykenemättömiä opiskelemaan. Työssä todettiin, että monet hyötyisivät matalan kynnyksen tuesta, kuten nuorisotyön kautta saadusta avusta.

Ahponen (2008: 200) kuvasi tutkimuksessaan vammaisen nuoren aikuistumista. Kuvauksen mukaan, kun nuori on pääsemässä vauhtiin omassa elämässään ja itsenäistymisessään, niin vastaan tulee näkymätön katto, jota nuoruusiän into ei riitä puhkaisemaan. Tämän jälkeen vammaisen nuoren elämä saattoi jäädä paikalleen, koska etenkin työn puuttuminen sulkee pois monilta alueilta ja sosiaaliset suhteet jäävät vähäisiksi sekä perheen perustaminen viivästyy ja myös vapaa-ajan piiri kaventuu. Tällöin vammaisen nuori ei kiinnity yhteiskuntaan ja uhkana on syrjäytyminen.

Vajaakuntoisten nuorten tulevaisuuden haasteena on työelämään osallistumisen edistäminen. Työelämään pääseminen näyttäytyy herkästi yksilön ongelmana. Syrjäytymisriskin ehkäisemiseksi nuorten toimintaympäristöön tarvitaan yhteisöllisiä tukitoimia. Tutkijoiden mukaan suuntauksena on työn merkityksen moninaistuminen. Työ merkitsee yhä enemmän myös itsensä ja oman persoonallisuuden toteuttamista. Palkkatyö on usein ihmisarvon ja hyvinvoinnin luokittelijana varsin keskeinen elementti. Sen avulla voi toteuttaa itseään, joka antaa mahdollisuuden uralla kehittymiseen, taitojen karttumiseen, tietopohjan laajentamiseen ja ammatilliseen koulutukseen sekä työskentelelyyn työyhteisössä, johon voi sitoutua sosiaalisesti ja emotionaalisesti. Suurella osalla vammaisista ei ole palkkatyötä, joten vapaa-ajan mielekäs tekeminen korostuu elämäntavassa. (Kuntoutuksen tutkimuksen kehittämisohjelma 2004: 23 - 26; Eriksson 2008: 53, 77.) Oppilaitoksessa opiskelevat nuoret tarvitsevat työelämään siirtymiseen monia taitoja mm. sosiaalisiin suhteisiin, itsestä huolehtimiseen, itsetuntemukseen ja elämänhallintaan liittyen. Näitä taitoja voidaan vahvistaa asuntolassa asuvan nuoren lähiyhteisön tuella.

Nuorisobarometrin (2013: 68 - 71) mukaan enemmistö nuorista ajatteli vaikutusmahdollisuuksiaan hyvinä omaan elämäänsä liittyvissä asioissa. Mahdollisuudet taloudelliseen hyvinvointiin ja asumistilanteeseen koettiin hyvinä. Useampi kuin kaksi kolmesta piti vaikutusmahdollisuuksia hyvänä koulutus- ja ammatinvalintaansa sekä siihen millaista elämästä kokonaisuutena tulee. Nuoret ajattelivat menestymisen elämässä olevan it-

sestä kiinni. Yhä useampi nuori ajatteli pysyvästi työelämän ulkopuolelle jäävien määrän kasvavan tulevaisuudessa. Vuonna 2009 reilu puolet nuorista ja vuonna 2013 kolme neljästä nuoresta uskoi, etteivät kaikki pääse työelämään. Yhtenä yhteiskunnan toimenpiteenä Nuorisotakuun (2013) on määrä taata jokaiselle peruskoulun päättäneelle koulutuspaikka sekä tarjota jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle vastavalmistuneelle työ-, työkokeilu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömyyden alkamisesta.

Koulutuksen tavoitteena on työelämävalmiuksien lisääminen ja työelämään pääseminen. Erityisoppilaitoksen opiskelijoiden sijoittuminen työelämään tutkintotavoitteisen koulutuksen jälkeen on samansuuntaista kuin yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa. Valmistuneista puolen vuoden kuluttua noin puolet nuorista ovat työllistyneet. (Toimintakertomus 2013: 9.) On huomioitava, että kaikki erityisopetusta tarvitsevat nuoret eivät saa tarvitsemaansa tukea opiskellessaan yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa, jolloin haasteena on opintojen keskeytyminen ja yhteiskunnasta syrjäytyminen.

3 Nuoren tukeminen ja ohjaus

3.1 Nuoren osallisuuden tukeminen oman elämän suunnittelussa

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen 1989 sisältyy erilaisia hyvään, yhdenvertaisuuteen ja oikeudenmukaisuuteen lapsuuteen liittyviä ohjeita. Artiklan 12 mukaan lapsella ja nuorella on oikeus osallistua, vaikuttaa itseä koskeviin asioihin iän ja kehitystason mukaisesti. Muutamissa Euroopan maissa on asiamiehiä varmistamassa asiakkaan asemaa sosiaalipalveluiden käyttäjinä ja valvomassa oikeuksien toteutumista. (European committee for social cohesion 2004: 12.) Suomen lapsiasiavaltuutettu tuo esille lastensuojelun viranomaisyhteistyön parantamisen. Erityisesti on keskityttävä lasten kuuntelemiseen, joka edellyttää aikaa, osaamista sekä halua ja tahtoa kuulla lapsen näkökulmaa. (Kurttila 2014: Yle uutiset.)

Nuorisolaki (2006/72 8 §) tuo esille nuorten kuulemisen aikuisia velvoittavana asiana. Kuitenkaan lasten ja nuorten vaikuttamisen areenoita ei voida pitää erityisen laajoina tai monipuolisina. Rakenteet eivät myöskään tue heikommassa asemassa olevia, kuten vammaisia tai muuten erityisiksi määrittyviä lapsia ja nuoria. Yhteiskunnallisessa keskustelussa tulee esille nuorten haluttomuus vaikuttaa yhteisiin asioihin. Tarjolla on yleensä ainoastaan aikuisten suunnittelemaa malleja, eivätkä nuoret useinkaan itse pääse määrittelemään, mitkä asiat heille ovat tärkeitä ja millä tavoin he haluaisivat osallistua. Lasten ja nuorten kuuleminen on kouluissa hyvin vähäistä kun keskustellaan oppimisen ja opiskelun kannalta yhteisiä asioita. Suomalaisen osallisuuden edistämistä kohtaan onkin osoitettu kritiikkiä, ettei osallisuudessa ole kyse ohjeista tai rakenteista vaan enemmänkin asenteesta ja ilmapiiristä. (Harinen - Halme 2012: 43.)

Matkalla osallisuuteen Opetus- ja kulttuuriministeriön (2008: 91 - 93) julkaisun mukaan yksi haaste liittyy osallisuuden hyödyntämiseen, miten paljon oppilaille annetaan valtaa ja vastuuta omaan oppimiseen ja opiskeluun liittyvissä asioissa. Kyse ei ole pelkästään oppilaskuntatyöstä vaan arkipäivässä omassa luokassa tapahtuvasta osallisuudesta. Osallistuminen itseä koskevaan päätöksentekoon on arvo sinänsä ja se on enemmänkin toimintamalli kuin väline.

Kuvaan seuraavaksi joitain määritelmiä osallistumisesta ja osallisuudesta, koska käsitteet ovat lähellä toisiaan. Kehittämistyössäni osallisuuden käsite liittyy yksilön osallistumiseen oman elämän suunnitteluun ja yhteisöissä asuntolassa sekä koulussa osalli-

senä olemiseen. Tutkimusten mukaan osallisuuden kokemuksen nähdään lisäävän yksilön hyvinvointia ja antavan merkityksiä elämään, kun hän voi vaikuttaa ja osallistua esimerkiksi itseään koskevien asioiden käsittelyyn.

Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälisen ICF - luokituksen (international Classification of Functioning, Disability and Health) mukaisesti toimintakyky on yläkäsite, joka kattaa kaikki kehon toiminnot, suoritukset sekä osallistumisen. Suoritukset määritellään yksilön toteuttamana tehtävänä tai toimintona. Osallistuminen on yksilön osallisuutta elämän eri tilanteisiin. Kuntoutuksessa keskeistä on suoritusten ja osallistumisen alueet. ICF - luokituksessa näitä kuvataan eri ulottuvuuksilla, joita ovat oppiminen, tiedon soveltaminen, erilaisten tehtävien tekeminen, kommunikointi, liikkuminen, kotielämä, vuorovaikutus ja ihmissuhteet, keskeiset elämäalueet kuten koulu, työ sekä yhteiskunnallinen ja yhteisöllinen toiminta. (Stakes 2009: 3, 14.) ICF:ssä kuvataan suoritus- ja osallistumisrajoitetta esimerkiksi yksilön suorituskyky voi olla alentunut ilman avustamista tai apuvälinettä nykyisessä ympäristössä. Esimerkiksi liikuntarajoitteisen henkilön saadessa yhteiskunnalta apuvälineitä liikkumisen mahdollistamiseksi ja ympäristön esteettömyys tukevat henkilön osallistumisen mahdollisuuksia. (Stakes 2009: 19.)

Bronfenbrennerin 1979 mukaan osallistuminen voi ulottua oman huoneen muokkaamisesta lähiympäristön tai laajemminkin alueiden suunnitteluun ja vaikuttamiseen. Osallistumista voidaan lähestyä myös jatkumona, jossa tavoitteellisuus lisääntyy askel askeleelta: harrastaminen sosiaalisessa yhteisössä, vapaaehtoistyössä tai tavoitteellinen muutos omassa arjessa. Osallistuminen voidaan nähdä osallistumisena johonkin aktiiviteettiin tai osallistumisella voidaan tavoitella muutosta sekä vaikuttamista ja valtaa. Osallistumisesta puhuttaessa on tärkeä huomioida, etteivät kaikki nuoret halua osallistua. (Horelli - Haikkola - Sotkasiira 2008: 218; Gretschel 2008: 262.)

Useissa yhteyksissä on tuotu esille, että lapsille ja nuorille tarjotut osallistumisen rakenteet ovat usein valmiita aikuisten suunnittelemina (Nuorisobarometri 2013:6). Osallistuminen ei synny itseksensä, vaan se vaatii onnistuakseen järjestelmällistä tukea, jatkuvuutta ja dynaamisten vuorovaikutusten, joilla luodaan tilaa nuorten itseorganisoitumiselle ja nuoria tukevan kulttuurin syntyiselle. Osallistuessaan nuori on vuorovaikutuksessa muiden toimijoiden kanssa. Osallistumista tulisi tarkastella suhteessa vaikuttamiseen, joka tarkoittaa vaikutuksen tai muutoksen aikaansaamista sosiaalisessa prosessissa. (Horelli ym. 2008: 217, 220.) Osallistuminen edellyttää mahdollisuuden edis-

tää jonkin yhteisön toimintaa. Osallistuminen on vaikuttamista päätöksiin, jotka vaikuttavat jokaisen elämään. Osallistumisen voidaan ajatella olevan aktiivisuutta. Kun ihmiset kohtaavat esteitä heidän osallistumisessaan tai muutoin eivät halua osallistua, niin he voivat päättää jättäytyä ulkopuolelle. (Bromell - Hyland 2007: 6-8.)

Osallisuus on tunne siitä, että minä itse olen tarpeellinen osa yhteisöä ja yhteiskuntaa sekä saan oman osani niin hyvinvoinnista kuin vaikuttamisestakin (Horelli ym. 2008: 218). Sosiaalinen osallisuus on enemmän kuin sosiaalinen yhteenkuuluvuus. Kuuluminen johonkin on kaksisuuntaista, jolle ominaista on turvallisuuden ja luottamuksen kokemukset. Osallisuus tarkoittaa yhtäläistä mahdollisuutta päästä mm. työhön, palveluihin, instituutioihin ja sosiaalisiin verkostoihin. (Bromell - Hyland 2007: 6.) Laajemmassa merkityksessä voidaan osallisuudella tarkoittaa myös yhdenvertaisuutta, syrjimättömyyttä, tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia. Osallisuudessa keskeistä on yksilön kokemuksen ja yhteisön vuorovaikutus. Yksilön on voitava tunnustaa mahdollisuutensa vaikuttaa. Nuorella on oltava kokemus, että hän on arvostettu osa yhteisöä. Tunnustaminen edellyttää, että ihmisillä on mahdollisuus vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. (Kiilakoski 2008: 73; Kiilakoski - Gretschel 2012: 16.)

Osallisuuden tapa ja taso voi vaihdella eri asiakkaiden kohdalla, eri tilanteissa ja saman tilanteen kuluessakin. Asiakkaan kokemus osallisuudesta on autonomiaa, itsehoitoa ja persoonallista vaikuttamista omaan hoitoon. Asiakkaan osallisuus kuvaa asiakkaan kokemusta sekä aitoa osallistumista. Vastakokemus tälle on osattomuus. Vaikuttamisen kokemus puuttuu osattomana ollessa, jolloin asiakas kokee itsensä omassa asiassaan vain toiminnan kohteeksi. Osallisuuden esteenä voivat olla asenteet, tavat, miten kieltä käytetään, sosiaaliset ja yhteiskunnan rakenteet sekä puutteellinen pääsy palveluihin (Bromell - Hyland 2007: 8.) Mielenterveyspalveluiden käyttäjien käsitysten mukaan osallisuus ja osallistuminen toteutuivat ensisijaisesti kunkin omalla kohdalla, omassa hoidossa ja kuntoutuksessa. Osallisuus ja osallistuminen eivät ole itseisarvo, vaan niiden tulee palvella asiakkaan omaa hyvinvointia ja selviytymistä. (Laitila 2010: 91.)

Oppilaskuntatoiminta on tärkeä osa kouludemokratiaa, se ei välttämättä ole riittävä ehto osallisuuden kokemukselle kouluissa. Tämän rinnalle tarvitaan muuta epävirallista yhteisöllisyyttä kouluihin. Oppilaitoksessamme tehdyssä tutkimuksessa tuli esille yhteisöön kuulumisen merkitys. Yhteisöllisyyttä leimasi osaltaan nuorten omat asenteet vammaisuutta ja outoja kohtaan, jotka kuitenkin opintojen jatkuessa jäivät

taustalle. Yhteisöllisyyden kokemusta tulisi vahvistaa oppilaitoksessamme, jotta nuorten osallistuminen mahdollistuu. (Harinen, Halme 2012: 46; Hirvi 2013: 46.)

Huuhilon (2012: 39 - 41) tutkimuksessa nuorten kokemuksista osallisuuden toteutumisesta lastenkodissa tuotiin esille, että nuorten mahdollisuudet osallistua päätöksentekoprosessiin vähenivät täysi-ikäisyyttä lähestyessä, eivätkä he kokeneet saavansa riittävästi tietoa. Noin puolet mainitsi kaipaavansa enemmän vaikutusmahdollisuuksia, kuitenkin he eivät osanneet kertoa millaisissa asioissa. Merkittävänä nuoret kokivat pitkä-aikaiset aikuissuhteet aidossa kohtaamisessa osana osallisuuden toteutumista. Korhosen (2013: 79) tutkimuksessa, jossa kartoitettiin hyvän palveluasumisen kriteereitä, kuntoutujat kokivat osallisuuden vahvistuvan asukasdemokraattisilla käytännöillä, yksilöllisesti mielekkäällä toiminnalla ja työ- ja koulutusmahdollisuuksien kartoittamisella.

Oppilaitoksessamme tehdyssä kyselyssä Qolis-elämänlaatumittaristolla selvitettiin keväällä 2012 opintonsa päättävien kokemuksia. Kyselyn perusteella opiskelu oli vaikuttanut opiskelijoiden elämänlaatuun parantavasti, erityisesti fyysisen ja emotionaalisen hyvinvoinnin alueella. Osallisuutta koskevissa kysymyksissä ei ollut tapahtunut opintojen aikana muutosta. Kyselyn mukaan opiskelijat eivät olleet osallistuneet enemmän vapaa-ajan toimintaan, tunteet itseään hyödyllisemmäksi, tietäneet enemmän yhteiskunnallisista asioista tai osallistuneet johonkin yhteiskunnalliseen toimintaan. (Opiskelijaraportti 2012: 27 - 29.)

Keinoina opiskelijoiden osallisuuden lisäämiseksi on oppilaitoksemme osallistunut Opiskelun aloituksen osallistava tuki - hankkeeseen. Vuosien 2013 - 2014 aikana on kehitetty osallistavan tuen toimintamalleja erityisesti opintojen keskeytymisen vähentämiseksi sekä syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Hankkeen tavoitteena on aloittavien ja erityisen tuen tarpeessa olevien osallisuuden lisääntyminen ja oman elämän ohjauksen oppiminen. Tämän rinnalla oppilaitoksessa on kehitetty nuorten Tutor - toimintaa sekä oppilaskuntatoimintaa. Hyvinvointipalveluiden ohjaajat ovat siirtyneet uuden Oppilas- ja opiskeluhuoltolain (1287/2013) myötä työskentelemään lähemmäksi nuorten arkea. Samoin nuorten asuntolan asuntolaohjaajat osallistuvat yhteisöllisten toimintatapojen luomiseen opetusryhmissä lukuvuoden 2014 alusta.

3.2 Vuorovaikutteinen ohjaustoiminta

Ammatillinen vuorovaikutus pitää sisällään tiedottamista, neuvomista ja opettamista. Vuorovaikutuksessa on tilaa hiljaisuudelle, tunteille ja ajatuksille. Vuorovaikutus on työnä haastavaa ja antoisaa, usein myös raskasta ja voimavaroja kuluttavaa. Vuorovaikutus on itsensä kehittämistä ja itsestä huolehtimista. (Vilen - Leppämäki - Ekström 2002: 15 - 22.) Autti-Rämö - Komulaisen artikkelissa todetaan, että kuntoutujasta on oltava kokonaisvaltainen vastuu ja terapiasta opittua on tarkoitus soveltaa päivittäisiin toimiin arjen toimintaympäristössä. Toimintojen siirtyminen arkeen edellyttää, että kuntoutuksen tavoite on kuntoutujalle itselleen merkityksellinen. (Duodecim 2013: 129 (5): 452 - 3.) Monet oppilaitoksemme asuntolassa asuvat nuoret saavat fysio- ja toimintaterapiaa. Läheskään aina opiskelijan arjen toimijoilla ei ole tietoa terapiassa sovitusta käytänteistä ja arjen kuntouttamisen mahdollisuuksista.

Feltham 1997 on kuvannut ohjauksikäsitettä kokemusperäisenä, auttavana, neuvovana ja opettavana sekä kontrolloivana toimintana. Kokemusperäisen ohjauksen keskeisiä piirteitä ovat vastavuoroisuus, voimavarojen hyödyntäminen, luottamuksellisuus sekä henkilön itsemääräämisoikeuden ja vaikutusvaltaisuuden tukeminen. Neuvovassa ohjauksessa pyrkimyksenä on sisällöllinen tuottaminen, jolloin korostuu ammatillinen asiantuntijuus. Kontrolli pitää sisällään ajatuksen valvonnasta ja silmälläpidosta. Kokemusperäisen ohjauksessa on kysymys elämänmuutosten ja muutosprosessien hallintaan osallistumisesta antamalla ohjattavalle aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Tällöin ohjaaja on kiinnostunut ohjattavan kokemuksista ja todellisuudesta arkiajattelua syvemmällä tasolla. Ohjaaja edistää yhteisymmärryksen syntymistä, merkitysten ymmärtämistä, edistää ohjattavan kehittymistä ja ohjaa spontaaniin oppimiseen, jota ei osata odottaa ja joka tuottaa iloa yhdessä löytämisen prosessissa. Ohjaaja uskaltaa ottaa puheeksi tunnistamiaan jännitteitä ja ristiriitoja sekä tutkia omia tunteitaan, jolloin ohjaajan avoimuus vapauttaa hänet oppimaan ohjattavalta ja aistimaan hänen elämäntilanteensa. (Mattila 2006: 1-3.)

Bondin 2000 mukaan International Association for Counseling (IAC) määritelmässä ohjauksella tarkoitetaan toisen henkilön ymmärtämistä ja vastavuoroisuutta. Ohjauksen tarkoituksena on selventää, kuinka yksilön kanssa työskennellään elämän eri osa-alueilla kohti tyytyväisempää ja enemmän voimavaroja sisältävää elämää. (Mattila - Suomi - Koskelin - Solin 2013: Interdisciplinary Studies Journal - Vol 3: 43.)

Ohjauksessa kysymys on vuorovaikutuksen ja kielen käytön yksityiskohdista, miten työntekijä rakentaa itselleen asemaa, jossa hän muodostaa sidosta nuoreen ja toisaalta toimii aikuismaailman edustajana. Mikäli luottamussuhdetta ei synny, nuori saattaa määritellä työntekijän itselleen vieraaksi tai peräti vastustettavaksi. (Jokinen – Suoni- nen 2000: 15.) Vuorovaikutuksessa voi olla esteenä työntekijän omaksuma vuorovaiku- tusmalli, jolloin asiakas ryhtyy puolustelemaan omia valintojaan. Vuorovaikutusta edis- tää asiakaslähtöinen ja voimavarasuuntainen lähestymistapa. Asiakasta kuulemalla palveluja voidaan kehittää, jotta ne vastaavat paremmin asiakkaiden toiveisiin ja tarpei- siin. Asiakkaan kuuleminen myös lisää palvelujen laadukkuutta ja vaikuttavuutta. Kun nuori otetaan mukaan heitä koskevaan päätöksentekoon, niin samalla vahvistetaan nuoren itsetuntoa ja kehitetään nuoren vastuun ottamista omista asioista. (Mönkkönen 2002; Shier 2001:114.)

Nuoren ohjauksessa ei ole aina selvää, kuinka paljon nuorelle annetaan vastuuta tehdä asioita itsenäisesti tai ohjatusti. Tällöin kyseessä on riippuvuuden ja riippumattomu- den välinen neuvottelu, kun esimerkiksi vanhempi miettii onko bussimatka turvallinen lapselle yksin tehtäväksi. Samoja tilanteita tulee eteen ammatillisessa arjessa, kun asumispalvelujen työntekijä miettii, jättääkö asiakkaan selviytymään yksin pyykeistään vai meneekö avuksi. Riippuvuuden ja riippumattomuuden vaikutukset tulevat esille va- paa-ajalla ja harrastuksissa. Jos nuorella on valtaa päättää, mitä tehdä vapaa-aikana tai miten viettää aikaa ystävien kanssa, henkilö voi olla monella tapaa kyvykäs riippu- matta hänen fyysisestä tai henkisestä kapasiteetistaan. (Eriksson 2008: 90.)

Honkasalmen 4H-yhdistyksen Välitän -hankkeessa kohderyhmänä olivat väliinputoaja nuoret. Hankkeen tavoitteena oli nuoren turvallisuuden tunteen, itsetuntemuksen ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen. Hankeen myötä edistettiin nuorten työllistymistä ja koulutukseen hakeutumista. Välitän -hankkeen lähtökohtana oli ajatus, että jokainen nuori on oman elämänsä paras asiantuntija, jos hän saa siihen tukea. Päätöksiä ei teh- ty nuoren puolesta, vaan häntä tuettiin ja vahvistettiin niissä asioissa, joissa hän tarvitsi tukea. Omista asioista puhuminen oli tärkeää. Luottamuksen syntyminen nuoren ja ohjaajan välille vaati aikaa. Ihmiset ovat erilaisia, yksi kertoo heti ensimmäisellä kerralla elämästään paljon, toinen testaa luottamusta ja harkitsee kauan. Kolmas ei sano ehkä koskaan merkittävämpiä ja mieltä painavia asioita. Joillekin nuorille puhuminen ja omi- en asioiden avaaminen on helppoa, vaikkakin asiat voivat olla äärimmäisen vaikeita. Kun nuoren kanssa on päästy pintaa syvempiin keskusteluihin, on useimmiten kyse itsetuntemukseen ja itsearvostukseen liittyvistä asioista. Ohjaajalla on tärkeä rooli käsit-

teellistää ja tunnistaa tunteita yhdessä nuoren kanssa, kun tämä opettelee tunnetaitoja. (Honkonen 2011: 181–183.)

Työntekijä tarvitsee hyvää ihmistuntemusta ja tilanneherkkyyttä käsitellessään nuorella arkojakin aiheita ja kysymyksiä. Työntekijän ei tarvitse olla vastausautomaatti, sillä asiat vaativat usein tarkastelemaan tilannetta nuoren ja usein myös nuoren vanhemman tai huoltajan näkökulmasta. Työntekijän tulee säilyttää puolueettomuus, eikä hän voi sisällyttää vastauksiin omia arvoja tai asenteita. Nuorisotyöntekijän ja nuorten välisen hedelmällisen vuorovaikutussuhteen edellytyksenä on luottamus. Perinteinen vastaus luottamuksen rakentumiseen on, kun nuori kertoo työntekijöille omista asioistaan. Näin saattaa olla, kun kyseessä on introvertti, hiljaisempi nuori, joka ei juurikaan tapaa kertoa asioistaan muille. Ekstrovertin, ulospäin suuntautuneen nuoren kohdalla nuoren omien asioiden kertomisesta ei voida automaattisesti päätellä nuoren luottavan työntekijään. (Fedotoff 2008: 419; Kylmäkoski - Fedotoff 2008: 388.)

Keskustelukulttuurin luominen (Gretschel 2008: 248 - 249) yksilötasolla edistää nuoren syvällistä tuntemista ja sitä kautta asioiden ottaminen puheeksi helpottuu arjen tilanteessa koko yhteisönkin tasolla puolin ja toisin. Nuoren persoonallisuuden ja vahvuuksien tunteminen on edellytys myös sille, että esimerkiksi nuorisotalo voi tarjota nuorelle muutakin roolia, kuin mitä jo muut hänelle tarjoavat. Nuorten osallisuus ja vaikuttaminen lähtevät siis vuorovaikutuksesta. Nuorten monipuolinen kasvuverkosto paikkaa mahdollisia puutteita verkoston jossain toisessa osassa, ääritapauksessa nuorisotila voi tarjota sellaisia puhumisen ja toimimisen mahdollisuuksia ja tapoja, joita ei ole muualla nuorelle. Usein se rooli, joka nuorelle annetaan ja johon nuori on tottunut, on asiakkaan rooli.

Laitilan tutkimuksessa (2010: 86 - 87, 103 - 104) mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden käsitysten mukaan asiakaslähtöinen yhteistyösuhde oli tavoitteellista ja aitoa vuorovaikutusta, kun paneuduttiin syvällisesti asiakkaan asioihin ja ongelmiin. Asiakaslähtöinen yhteistyösuhde edellytti palveluiden käyttäjien perusteella sitä, että asiakas ja työntekijä olivat tilanteessa tasa-arvoisia aikuisia ihmisiä. Tasa-arvoisuus liittyi myös eri asiakkaiden kohteluun. Sopimusten ja sääntöjen tulisi koskea yhtäläisesti kaikkia ja myös hiljaisempien asiakkaiden pitäisi tulla yhtäläillä huomioiduksi. Palveluiden käyttäjien kuuleminen vaatii aikaa ja luopumista siitä ajatuksesta, että asiantuntijat tietävät kaiken. Asiakkaiden kokemusten mukaan heidän kykynsä osallistua ja sanoa mielipiteensä liittyi kielteisiä asenteita, ennakkoluuloja ja tiedon puutetta. Osin kyse oli myös vallanjaosta:

ne, jotka valtaa käyttävät, eivät halua siitä luopua. Asiakkaan osallisuutta ja osallistumisen mahdollisuuksia voivat määrittää toimintaympäristö ja organisaation kulttuuri. Tietyt säännöt ja toimintatavat nähdään raameina, joihin kaikkien toimijoiden tulee sopeutua.

Yhteisöllisen hyvinvoivan oppimisympäristön toimintamallin (Arjen Arkki 2014: 1 - 14) mukaan toiminnan keskiössä on opiskelija ja hänen oppimisensa, elämänsä sekä kasvu ympäristön vahvistuminen. Ohjaamisen ja luottamuksen rakentumisen lähtökohtana ovat opiskelijaan tutustuminen sekä hänen elämänsä kokonaisuuden kartoittaminen. Ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija kohdataan yksilönä ja oman elämänsä päähenkilönä. Nuoren osallisuutta vahvistetaan siten, että opiskelijalla on mahdollisuus vaikuttaa omiin opintoihin, mahdollisuus toteuttaa itseään ja saada onnistumisen kokemuksia sekä opiskelijoita kannustetaan vaikuttamaan oppilaitoksen asioihin sekä yhteiskunnallisiin asioihin. Opiskelijoiden oppimista ja hyvinvoinnin palveluilla vahvistetaan opintojen ja työllistymisen edellyttämien voimavarojen ja taitojen kehittymistä. Opintojen loppuvaiheessa painottuu yhteistyö opiskelijan tulevaisuutta rakentavien työntekijöiden ja yhteistyötahojen kanssa.

3.3 Yhteistyön hyödyntäminen

Sosiaalinen vahvistaminen käsitteenä lisää ymmärrystä yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointityössä. Se on sisään kirjoitettu kasvatuksellista ja yhteiskunnallista työtä määrittäviin ohjelmiin ja opetussuunnitelmien sisältöihin. Sosiaalisella vahvistamisella ymmärretään arkipuheessa monenkaltaista ehkäisevää työtä, kuten varhaista puuttumista, elämän nivelvaiheiden tunnistamista, korjaavia toimia, monialaista ja asiakaslähtöistä verkostoitumista eri yhteisöissä paremman tulevaisuuden puolesta. Sosiaalinen vahvistaminen on kokonaisvaltaista elämäntaitojen tukemista, jolla voidaan vaikuttaa yksilön ja yhteisön hyvinvointiin sekä vahvistaa osallisuuden kokemusta. (Mehtonen 2011: 13 - 17.) Nuorisotyötä ja laajemminkin nuorisoalaa ohjaa Nuorisolaki. Nuorisolaissa (72/2006 2 §) todetaan, että sen tarkoitus on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Laissa sosiaalisella vahvistamisella tarkoitetaan nuorille suunnattuja toimenpiteitä elämäntaitojen parantamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Yhteiskunnassamme selviytymiseen tarvitaan yhä enemmän yhdessä tekemisen taitoja. Verkostotoiminnan avulla toimijat voivat keskittyä omaan ydinosaamiseen ja samalla hyödyntää verkoston kautta toisten osaamista omaksi ja kaikkien yhteiseksi hyödyksi. Näin saadaan hajanaiset ja vähäiset resurssit mahdollisimman tehokkaaseen käyttöön. Verkostomaiseen toimintatapaan pyrkiminen on yksi keino madaltaa tai jopa poistaa organisaation rajoja. (Soanjärvi 2008: 155 - 157.) Organisaation kaikki toimijat tulee saada mukaan visioiden luomiseen, jolloin työntekijät voivat niihin sitoutua ja pyrkiä kohti yhteisiä tavoitteita. Oppivaa organisaatiota ei voi olla ilman jaettua visiota, joka edistää työntekijöiden sitoutumista, oppimista ja yhteisöllisyyttä. (Senge 1994: 298.) Kuntoutusyksikön asiantuntijuuden rakentumista koskevassa tutkimuksessa todetaan yhteisöllisyyden rakentuvan kehittämällä toimintatapoja yhteistoiminnallisempaan ja reflektiivisempään suuntaan. Rakenteellisten ratkaisujen lisäksi tarvitaan työyhteisön vuorovaikutteista työskentelyä. (Eskola 2010: 40.)

Mikäli verkostossa työnjako ja siihen liittyvä vastuunjako eivät ole selviä, verkoston toiminta saattaa juuttua paikoilleen. Verkostomainen toiminta vaatii toimijoilta avoimuutta tiedon jakamisessa ja keskinäistä luottamusta. Verkostoissa toimiminen on vahva oppimisprosessi. Jokainen toimija tuo mukanaan omat kokemukset ja osaamisen. (Soanjärvi 2008: 155 - 159.) Oppilaitoksessa pidetään yllä työelämä- sekä nivelvaiheyhteistyötä opintojen alkaessa ja päättyessä, jotta opiskelijaa voidaan tukea siirtymävaiheissa kokonaisvaltaisesti.

Soanjärven (2008: 159 - 160) mukaan nuorisotyön verkostot voivat rakentua keinotekoisiksi, jolloin yhteistyöstä tulee itsetarkoitus. Verkostoilla on ajanjaksoja, jolloin yhteistä tavoitetta etsitään tai selkiinnytetään. Keskustelulle tulisi antaa aikaa, mutta jos yhteistä tavoitetta ei löydy, niin silloin tulisi valmistautua verkoston muuttamiseen tai purkamiseen. Verkoston keinotekoisuutta lähellä oleva ongelma on työnjaon selkiintymättömyys. Mikäli työnjako ja siihen liittyvä vastuunjako eivät ole selviä, verkoston toiminta saattaa juuttua paikoilleen. Myös tiedon panttaaminen ja epäluotettavuus kyseenalaistavat verkoston toimivuuden. Verkostomainen toiminta vaatii toimijoilta avoimuutta tiedon jakamisessa ja luottamusta. Myös yhteisten foorumien vähäisyys vaikeuttaa tiedon jakamista ja luottamuksen syntymistä.

Jalavan (2012: 61–63) haastatteluissa pohdittiin nuorisotyöntekijän roolia ja tarvetta oppilaitoksessa sekä koulun että nuorisotyön näkökulmasta. Oppilaitoksessa nähtiin kokonaisvaltaisen ohjauksen tarve kuulla niiden toimijoiden ääntä, jotka olivat nuorta

lähellä muussa kuin koulukontekstissa. Erityisen tarpeellisena nähtiin eri toimijoiden yhteistyö nuorten elämänhallinnallisten ongelmien ratkaisemiseksi. Yhteis- ja verkostotyölle nähtiin kehittämisen tarpeita, etenkin tiedonsiirron osalta. Tiedon siirtymisessä havaittiin olevan merkittäviä ongelmia, vaikka erilaisia käytänteitä oli kehitetty. Nuorisotyöntekijät toivat esille, että mikäli he olisivat saaneet ajoissa tietoa nuoren opintuun liittyvistä hankaluuksista, niin joissakin tapauksissa olisi ehkä välttytty opintojen keskeytymiseltä.

Kaikkia arkiympäristöjen toimijoita, myös nuoria voidaan pitää kykenevinä tunnistamaan ja antamaan tunnustusta toistensa teoista yksilöllisesti ja yhteisöllisesti. Tuen muotona myönteinen tunnistaminen perustuu monisuuntaiselle vuorovaikutukselle, jossa arjen osallisuus muodostaa yhteisöllisen elämän. Oikein tunnistetuksi tuleminen tuottaa itsekunnioitusta, itsearvostusta ja itsetuntoa. Tunnistaminen on tilannekohtaista reagoimista. Tunnistamisen kohteena voi olla mikä tahansa asia, joka on nuorelle keskeinen. Lasten ja nuorten tavat ja keinot toimia yhteisössä ovat osin erilaisia, kuitenkin he ovat yhteisössä aktiivisia jäseniä. (Kallio - Stenvall - Bäcklund - Häkli 2013: 76–80.) Verkostossa ja yhteisössä nuoret voidaan nähdä toistensa tukena ja näin he ovat mukana verkostojen toiminnassa.

Kuntoutuksen toimintaverkostoajattelu voi toimia "kolmantena" yksilön ja yhteiskunnan välissä, jossa kuntoutumisen fyysiset, psyykkiset, taloudelliset ja sosiaaliset ulottuvuudet kietoutuvat samanaikaisesti yhteen. Matalan kynnyksen palveluista on saatu hyvää kokemusta sosiaali- ja terveyspalveluissa, joihin nuori on voinut osallistua ilman diagnoosia. Oppilaitosten monialaista tukea Arjen Arkki toimintamallissa sovelletaan jalkautuvaa työtapaa. (Lindh 2013: 97; Notkola ym. 2013:10.) Arjessa monialainen yhteistyö tarkoittaa sitä, että jokaisen henkilökuntaan kuuluvan toimenkuvaan kuuluu ohjaus- ja kasvatusvastuu. Hyvinvointia oppilaitoksessa tukee avoin, suvaitsevainen, kannustava, luotettava ja yhteisöllinen oppimisympäristö. Hyvinvoivan oppimisympäristön toteuttaminen edellyttää kaikkien toimijoiden yhteistyötä opetuksen toteutuksessa ja tukipalveluissa. (Arjen Arkki väliraportti 2007 - 2013: 4, 18.)

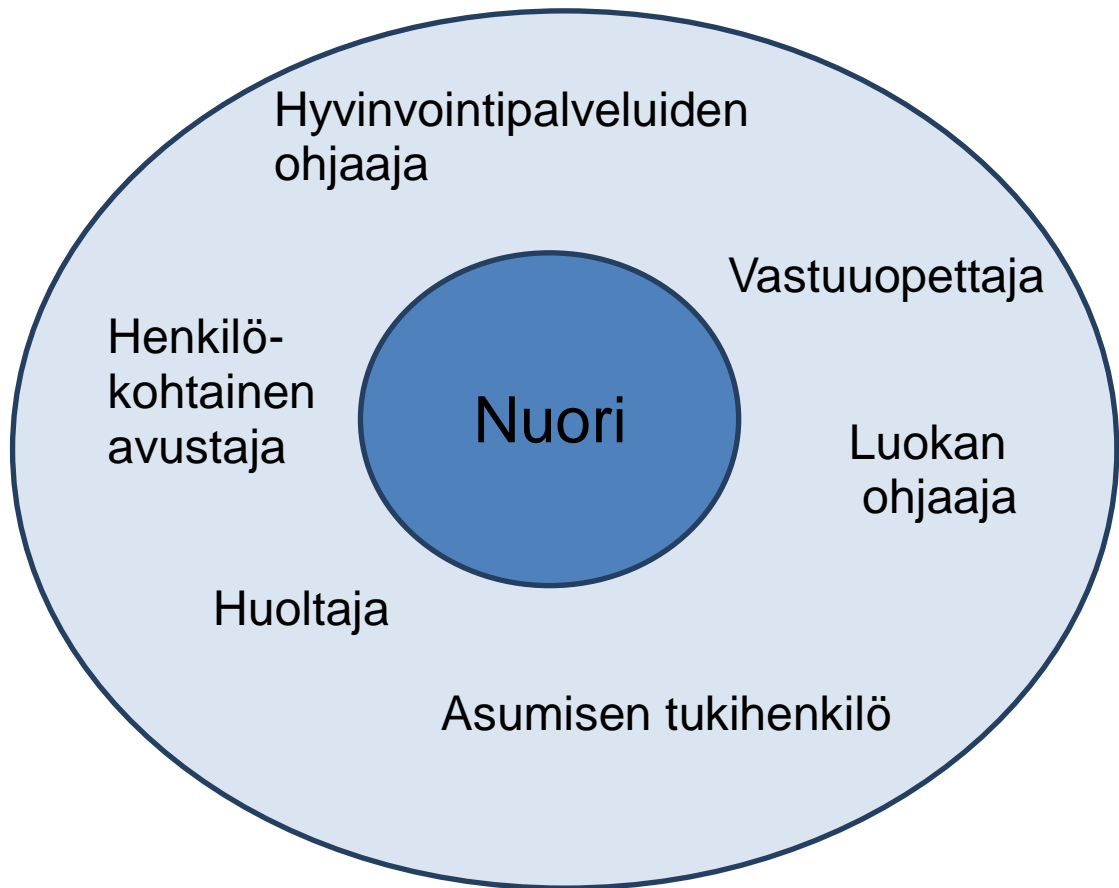
4 Toimintaympäristön kuvaus

Uusi Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013 7 - 9 §) on vahvistamassa opiskelijoiden ehkäiseviä tukipalveluita, velvoittaen monialaiseen yhteistyöhön. Laki velvoittaa oppilaitoksen yhteistyöhön sijaintikunnan kanssa. Yhteistyössä kunnan kanssa laaditaan lasten ja nuorten suunnitelma, asetetaan hyvinvointiin liittyvät tavoitteet ja sovietaan opiskelijoiden palveluiden resursointi ja järjestäminen. Kunnan tehtävänä on opiskeluterveydenhuollon, sairaanhoidon, suunhoidon, psykologi- ja kuraattoripalveluiden järjestäminen.

Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen nimi on muuttunut 1.8.2014 Validia Ammattiopistoksi. Nimi Validia on lupaus asiantuntevasta ja yhteiskunnallisesta hyvinvointia lisäävästä palvelusta, joka kattaa Invalidiliiton kuntoutus-, asumis- ja koulutuspalvelut.

Validia Ammattiopisto on ammatillinen erityisoppilaitos, jonka tehtävänä on tarjota ammatillista erityisopetusta sekä kuntouttavaa ja valmentavaa opetusta ja ohjausta. Koulutuskeskus toimii Invalidiliiton periaatteiden mukaan vammaisten ihmisten ihmisoikeuksien, yhdenvertaisten mahdollisuuksien ja hyvän arjen puolesta.

Validia Ammattiopiston opiskeluhoollon kokonaisuus sisältää yhteisöllisen hyvinvoinnin tuen sekä kunnan järjestämän opiskeluhoollon ja opiskeluterveydenhuollon palvelut (Oppilaitoskohtainen opiskeluhoollon suunnitelma 2014: 2). Oppilaitoksen hyvinvointipalveluita ovat asuminen, avustaminen, opiskelijahuolto ja vapaa-aika. Opetussuunnitelman mukaan opiskelijahuollon tavoitteena on luoda turvallinen ja terveellinen opiskelu ympäristö ja edistää yhteisöllisyyttä. Tavoitteena on tukea opiskelijaa ja edistää yhteisön fyysistä ja psyykkistä toimintakykyä. Kaikki oppilaitoksen työntekijät ovat osana opiskeluhoollon. Opiskelijan lähiyhteisöön kuuluvat huoltajat, luokassa avustaja ja ohjaaja sekä vastuuopettaja, asuntolassa asumisen tukihenkilö tai yhteyshenkilö sekä ryhmien yhdyshenkilönä toimivat hyvinvointipalveluiden ohjaajat (Kuvio 1).

Kuvio 1. Nuoren lähiyhteisö Validia Ammattiopistossa

Opiskelijahuollon työntekijät toimivat 1.8.2014 alkaen uudella nimikkeellä hyvinvointipalveluiden ohjaaja. He toimivat yhdyshenkilöinä koulutusalaakohtaisesti opetusryhmille. Yhdyshenkilö tekee tiivistä yhteistyötä vastuupettajien kanssa ja osallistuu Hojksien laadintaan ja seuraa opiskelijoiden opintoja. Yhdyshenkilöt toteuttavat yhteisöllistä opiskelijoita tukevaa hyvinvointityötä. Tavoitteena on siirtyä työskentelemään lähempänä opiskelijoiden arkea.

Oppilaitoksella on 48-paikkainen vaikeavammaisille opiskelijoille tarkoitettu esteetön asuntola sekä 36-paikkainen alaikäisten nuorten asuntola sekä itsenäiseen asumiseen suunniteltu 42-paikkainen aikuisten asuntola. Asuminen on opintososiaalinen etu ja tarkoitettu vain opiskelua varten. Alaikäiset opiskelijat eivät voi jäädä asuntolaan viikonlopuiksi. Vaikeavammaisten asuntola on kiinni kerran kuukaudessa ja opetuksettomana aikana.

Jokaiselle asuntolassa asuvalle opiskelijalle on nimetty asumisen tukihenkilö tai asumisen yhteyshenkilö syyslukukauden 2014 alkaessa. Asumisen tukihenkilö nimetään kaikille alaikäisille ja opiskelijoille, jotka tarvitsevat erityistä tukea asumiseen. Asumisen tukihenkilö tukee asumisen arkea ja osallistuu monialaisiin palavereihin, kuten Hojks - työskentelyyn. Asumisen yhteyshenkilö toimii täysi-ikäisten itsenäisesti pärjäävien opiskelijoiden ohjaajana. Asuntolassa tuetaan opiskelijan asumista yksilöllisten tavoitteiden mukaisesti liittyen mm. ajan hallintaan, arjen taitoihin ja mielekkään vapaa-ajan viettämiseen. Oppilaitoksen opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua iltaisin vapaa-ajan ohjelmaan, joka sisältää yhteistä tekemistä ja elämyksiä, pelejä ja retkiä lähiympäristöön.

Koulupäivän aikana ryhmän ohjaajat ja henkilökohtaiset avustajat kannustavat opiskelijoita opintojen etenemisessä, varmistavat arjen sujuvuutta, huolehtivat ryhmän sosiaalisten suhteiden, opiskeluilmapiiirin ja opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemisesta. Oppilaitos järjestää koulupäivän aikaisen henkilökohtaisen avustamisen toteutumisen. Henkilökohtainen avustaja on nimetty opiskelijakohtaisesti, kuitenkin avustajat voivat ohjata myös muita ryhmän opiskelijoita tarvittaessa. Vaikeavammaiset opiskelijat hakevat asuntolassa asumiseen henkilökohtaisen avustamisen palveluita varten kotikuntien vammaispalveluista maksusitoumuksen päivittäisissä toimissa avustamiseen sekä vapaa-ajan avustamiseen.

Oppilaitoksemme asuntolaan muuttavat nuoret ja heidän huoltajansa ovat uuden elämänvaiheen edessä. Asuntolassa nuoret saavat mahdollisuuden harjoitella tuetusti omaan arkeen ja vapaa-aikaan liittyviä taitoja. Itsenäistymiseen ja oman elämän suunnitteluun tarvitaan yhteistä ymmärrystä, kannustusta ja rohkaisua, jotta nuori voi elää hyvää ikätason mukaista nuoruutta. Lastensuojelulain (417/2007 1§, 4§) mukaan tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Kasvatuksellisia haasteita ovat nuoren itsenäistymisen tukeminen, huoltajien osallistumisen mahdollistaminen ja lastensuojelullisen ulottuvuuden huomioiminen.

5 Kehittämistyön tavoite, tarkoitus ja kehittämistehtävät

Kehittämistyön tarkoituksena oli kehittää asuntolassa asuvan opiskelijan lähiyhteisön ohjaustoimintaa. Tavoitteena oli tukea asuntolassa asuvan nuoren oman elämän suunnittelua .

Kehittämistehtävät olivat:

1. Selvitettiin, mitkä tekijät tukivat oppilaitoksen asuntolassa asuvaa nuorta oman elämän suunnittelussa.
2. Selvitettiin, mitä ohjaustoiminnassa tulisi kehittää, jotta se tukee nuorta oman elämän suunnittelussa.

Kehittämistyön tuotoksena syntyi kuvaus asuntolassa asuvan nuoren lähiyhteisön ohjaustoiminnan ydintekijöistä.

6 Menetelmälliset ratkaisut

6.1 Tutkimuksellinen lähestymistapa

Kehittämistyöni tarkoituksena oli kehittää nuoren lähiyhteisön ohjaustoimintaa, joten valitsin tutkimuksen viitekehikseksi prosessilähtöisen toimintatutkimukseen pohjautuvan lähestymistavan. Toimintatutkimus (action research) on Kurt Lewinin (1951) kenttäteorian ja ryhmädynamiikan pohjalta kehitetty suuntaus, joka korostaa todellisuuden muuttamista osana prosessia. Kehittäjänä olen pyrkinyt kuvamaan systemaattisesti toiminnan etenemistä ja kehittämistä vaihe vaiheelta. (Toikko - Rantanen 2009: 29 - 32.)

Toimintatutkimuksen prosessiin sisältyy käytännön toiminnan ja tutkimuksen yhdistäminen. Toimintatavan kehittämisellä tarkoitetaan yhteisön tai organisaation toimintatavan selkeyttämistä. Kehittämisen tavoitteena oli aikaan saada jotain parempaa tai tehokkaampaa kuin aikaisemmat toimintatavat. Tavoitteena ei ollut ainoastaan tietojen hankinta, vaan työyhteisössä aikaansaatu muutosprosessi. Kehittämisprosessin aikana voidaankin edistää työyhteisön oppimista ja saada aikaa muutosta. Toimintatutkimuksen luonteeseen kuuluu tutkittavien aktiivinen osallistuminen ja sitoutuminen tutkimus- ja muutosprosessiin. Usein kehittämistoiminta käynnistyy ulkoapäin tulevien aloitteiden perusteella, kuitenkin olennaista on, kuinka kehittäminen perustellaan kohdeyhteisölle ja tavoitteesta tulee kaikkien yhteinen. (Toikko - Rantanen 2009: 10-16, 75.)

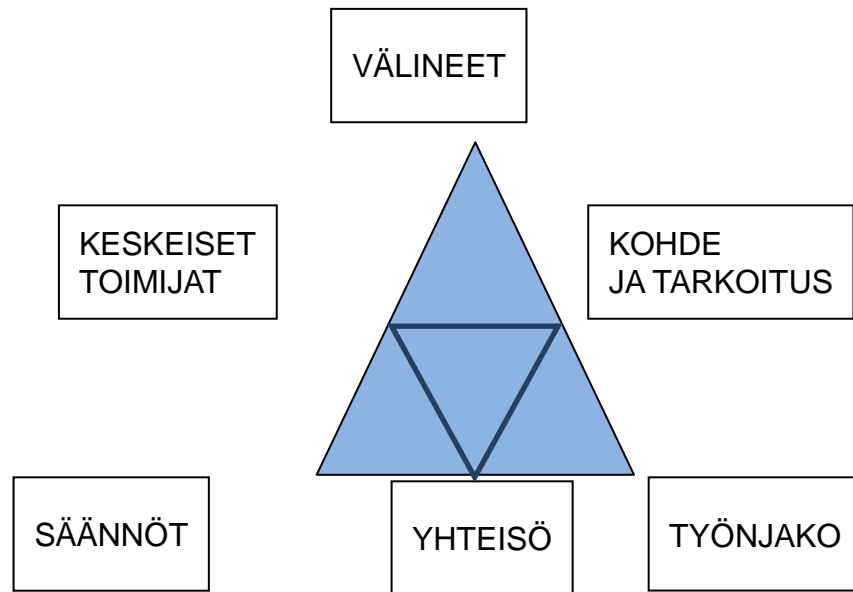
Kehittämisprosessin etenemistä toimintatutkimuksessa voidaan kuvata jatkuvana syklinä eli spiraalina. Kunkin spiraalimaisen kehän aikana käydään läpi neljä eri vaihetta: suunnitteluvaihe, toimintavaihe, havainnointi ja reflektointi. Koko prosessin ajan arvioidaan toteutusta, palataan spiraalin alkuun, jolloin kehittämistoiminta syventyy ja täsmentyy. Praktisen eli tulkinnallisen lähestymistavan mukaan olen pyrkinyt ymmärtämään erilaisia näkökulmia kehittämistyössäni. Emansipatorisen eli uudistamaan pyrkivässä tiedon intressissä pyritään refleктоivan keskustelun kautta uudelleen määrittelyyn. (Toikko - Rantanen 2009: 67; Aaltola - Valli 2010: 225 - 226.) Oma toimintaani kehittäjänä olen kuvannut yhteistoimintana osallistumalla yhteisen toiminnan kehittämiseen ja työn koordinointiin.

Toimintatutkimuksen yhteydessä kuvatun spiraalimallin heikkoutena saattaa olla, että se antaa toiminnasta eteenpäin menevän ja kehittyvän kuvan. Työyhteisössä tapahtuu

useita prosesseja, jota kuvaamaan tarvittaisiin rinnakkaisia spiraaleja. Usein prosessin aikana muodostuu uusi suuntaus, jolloin spiraalin viereen tarvittaisiin uusia spiraalimalleja kuvaamaan muutoksia. (Aaltola - Valli 2010: 222.) Työyhteisössä kehittämistyöni rinnalla päivitettiin työntekijäryhmittäin työnkuvat, täsmennettiin asumisen tukihenkilön roolia ja tehtäviä sekä kehitettiin uuden Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisia palveluja. Olen kuvannut kehittämistoimintaani kolmessa syklissä (Liite 4) kehittämistyöni kehittämistehtävien mukaisesti.

Toimintajärjestelmä mallin (Kuvio 2) mukaan organisaatio ei pelkästään erittele ja arvioi toimintaansa, vaan oppimisen pyrkimyksenä on rakentaa uusi toimintamalli. Toimintajärjestelmämalli kuvaa ihmisen toiminnan kollektiivista suhdetta toiminnassa. Malli tuo esille yhteisön toimijat, toiminnan kohteen sekä toimijoiden työnjaon ja sitä luonnehtivat säännöt ja välineet. (Engeström 1998: 47, 90; Heikkinen - Rovio - Syrjälä 2007: 63.) Malli kuvaa lähiyhteisön toimintaa eri osatekijöiden välillä, se ei kuitenkaan kuvaa kattavasti kehittämistoimintaa vaan auttaa jäsentämään epämääräisiä ongelmia. Kehittämisen kannalta keskeisiä ovat sisäiset jännitteet esim. työelämän muutokset, kohdeyhmän muutokset ja uudet työtavat sekä työvälineet. Kun toimintaa kehitetään, niin uuden mallin pohjalta organisaatioon kehittyy uudenlaisia toimintoja, joita mallissa kutsutaan ristiriidoiksi. Mallin mukaan ristiriidat ovat kehitykseen ja oppimiseen sisältyviä, kun eri osatekijät joutuvat jännitteeseen suhteeseen keskenään. Uudet toimintatavat ovat ristiriidassa vanhojen mallien ja työnjaon kanssa. (Engeström 2004: 62 - 65; Heikkinen - Rovio - Syrjälä 2007: 64.)

Olen soveltanut työssäni toimintajärjestelmämallia kuvaamalla lähiyhteisön työskentelyä nuorten oman elämän suunnittelussa. Toimintajärjestelmämallin avulla olen pyrkinyt selkeyttämään työssäni käsitystä siitä, miten ja mitä tarkoitusta varten lähiyhteisö toimii. Mallin käyttäminen auttoi hahmottamaan kokonaiskuvan muodostumista ohjauksen ydintekijöiden selkeyttämiseksi. Mallissa kuvataan lähiyhteisön toimijat, muotoutuneet kirjaamattomat säännöt, käytössä olevat työskentelytavat tai -välineet sekä malli auttaa hahmottamaan keskinäistä työnjakoa. Mallia hyödynnettiin monialaisen kehittämissuunnan työskentelyssä selkeyttämään ohjauksen eri osa-alueita.

Kuvio 2. Toimintajärjestelmä malli (muokattu Engeström 1998, 47.)

6.2 Kehittämistyön eteneminen

Kehittämistyön aiheen valintaan vaikutti oppilaitoksen työskentelyyn kohdistuvat muutokset. Toimintaympäristön muutokset muokkaavat käytänteitä ja toimintatapoja sekä työntekijöiden työnkuviissa että rakenteissa. Oppilas- ja opiskelijahuollon lainsäädännön muuttuessa 1.8.2014 opiskelijahuollon työntekijät toimivat hyvinvointipalveluiden ohjaajina, kun tehtävät ovat siirtyneet kunnan vastuulle. Yksilöllisestä opiskeluhuollollisesta työstä siirrytään yhä enemmän yhteisölliseen toimintakulttuurin, jolloin eri työntekijäryhmät lähentyvät toisiaan. Myös huoltajien ja nuorten asema sekä oikeudet vahvistuvat oppilas- ja opiskelijahuolto lainsäädännössä. Vuonna 2013 käynnistynyt nuorisotakuu on työntekijöiden kokemusten mukaan vaikuttanut oppilaitoksen kohderyhmävalintoihin, kun opiskelemaan on valittu alle 25-vuotiaita sekä entistä enemmän ohjausta ja tukea tarvitsevia nuoria.

Kehittämistyötäni varten hain tutkimusluvan Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen (nimenmuutos 1.8.2014 Validia Ammattiopisto) rehtorilta. Tutkimukseen sisältyivät luvat asuntolassa asuvien nuorten facebook ryhmän sekä monialaisen kehittämissyryhmän perustamisesta. Tutkimusluvan saatuani tehtiin sopimus kehittämistyön tekemiseen Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksen ja Metropolia ammattikorkeakoulun kanssa. Kehittämistyötä suunnitellessa kävin keskustelua esimiehen ja asuntolan tiimi-

vastaavan kanssa ryhmien muodostamisesta, aineiston keräämisestä, kehittämistyön eri vaiheista sekä täsmensin kehittämiskysymyksiä ja reflektoin saamaani aineistoa.

Kehittämistyötäni varten muodostin kaksi kehittämisryhmää asuntolassa asuville nuorille ja toisen monialaisen kehittämisryhmän. Kaikille kehittämistyöhön osallistuville lähetin kehittämistyön tiedotteen (Liite 1) sekä tutkimussuunnitelman sähköpostilla. Ryhmiin osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen ja kaikilta kehittämistyöhön osallistuvilta on pyydetty kirjallinen suostumus ryhmien aloitustilaisuudessa (Liite 2). Ryhmien alkaessa informoin osallistujia kehittämistyöni tarkoituksesta ja tavoitteesta sekä kerroin mahdollisuudesta peruttaa kehittämistyöhön osallistumisen missä vaiheessa tahansa.

Kehittämistyön valmistuessa esittelin työn tuotoksia työyhteisössä sekä pohdimme ja refleктоimme saatua aineistoa. Kehittämistyö on julkaistu ammattikorkeakoulujen Teesus tietokannassa sekä kehittämistyöstä laadittiin tiedote oppilaitoksen sisäiseen Intraan sekä työ on toimitettu Validia Ammattiopiston kirjastoon.

6.3 Kehittämisryhmien muodostamisen kuvaus ja kehittäjän rooli

Kehittämistyötäni varten perustin kaksi ryhmää, nuorten facebook ryhmän ja monialaisen kehittämisryhmän. Lähtökohta työssäni oli, että nuori nähdään oman elämän asiantuntijan sekä aktiivisina osallistujina omassa elämässään. Facebook - ryhmän taustalla oli ajatus nuorten kuulemisesta oman elämän suunnittelussa riippumatta heidän erityisopetuksen perusteistaan. Monialaisen kehittämisryhmän muodostin asuntolassa asuvan nuoren lähiyhteisön toimijoista. Kuvaan seuraavaksi ryhmien muodostamista tarkemmin.

Nuorten facebook ryhmän muodostaminen

Lähetin kutsun facebook ryhmään liittymiseen oppilaitoksen sähköpostitunnuksilla asuntolassa asuville 77 nuorille. Ryhmään valitsin Einolan asuntolassa asuvat vaikeavammaiset nuoret sekä Nuorten asuntolassa asuvat alaikäiset nuoret. Kutsuin asuntolassa asuvat nuoret aloitustilaisuuteen. Tilaisuudessa heidän oli mahdollista liittyä suljettuun facebook ryhmään, elleivät he olleet jo liittyneet siihen sähköpostilinkin kautta. Aloitustilaisuudessa nuoret saivat lisää tietoa kehittämistyöstä ja siihen osallistumisesta. Nuoret toivat esille, että he käyttävät päivittäin facebookia. Aloitustilaisuuden jälkeen muutin facebook ryhmän salaiseksi, jotta ulkopuoliset eivät näe ryhmään kuuluvia,

ryhmän tuottamaa aineistoa eikä ryhmää voi löytää hakutoiminnoilla. Facebook ryhmän perustamisen tarkoituksena oli mahdollistaa vuorovaikutteinen chattailu, mahdollistaa yksityisyyden suoja sekä fyysinen ja sosiaalisen esteettömyys. Ryhmässä oli mahdollisuus vastata kehittämistyöntekijälle tai osallistavasti ryhmälle.

Facebook ryhmään osallistui seitsemän 17 - 26 ikäistä nuorta, viisi naista ja kaksi miestä. Ainoastaan yksi osallistuja oli yli 22 -vuotias. Kehittämistyöni kohteena olevista nuorista kolme olivat alaikäisiä. Heistä viisi asui vaikeavammaisille tarkoitettussa asuntolassa ja kaksi alaikäisille tarkoitettussa nuorten asuntolassa. Työssäni en tuo esille nuorten erityisopetuksen perusteita, koska työn lähtökohtana on nuoren kuuleminen, riippumatta hänen diagnoosista tai erityispiirteistään. Yli 15-vuotiaat voivat osallistua tutkimukseen omalla suostumuksellaan ilman vanhempien suostumusta tai informointia (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet).

Monialaisen kehittämisryhmän muodostaminen

Monialaisen kehittämisryhmän muodostin työntekijöistä ja mukaan kutsuin huoltajia sekä nuoria. Kehittämisryhmään valitsin työntekijäedustajat mahdollisimman kattavasti nuorten lähiyhteisöstä. Ryhmän ohjaajat ja avustajat valitsin valmentavasta ja tutkintotavoitteisesta koulutuksesta. Opiskelijahuollon yhdyshenkilöt valitsin eri ammattiryhmistä sen mukaan, että he osallistuvat asuntolassa asuvien nuorten ohjaukseen. Asuntolan ohjaajia valittiin yksi vaikeavammaisten asuntolasta ja yksi alaikäisten asuntolasta. Huoltajia ja nuoria kutsuin mukaan hyvän yhteistyösuhteen perusteella. Kehittämisryhmän työskentelyyn osallistui yhteensä yksitoista henkilöä. Opiskelijahuollon yhdyshenkilöitä osallistui kolme, asuntolan ohjaajia kaksi, ryhmän ohjaajia kaksi, henkilökohtaisia avustajia kaksi, yksi huoltaja ja yksi opiskelija. Kehittämisryhmän työskentelyssä käytettiin ryhmätyömenetelmiä. Ryhmätyöskentely mahdollisti monialaisen jakamisen ja pienryhmässä keskustelussa kaikki tulivat kuulluksi ja pääsivät osallistumaan kehittämistyöhön. Kehittämisryhmässä kävimme läpi nuorten tuottamaa ja ryhmässä tuotettua materiaalia, jolloin mahdollistui osallistujien tuottaman aineiston reflektointi.

Kehittäjän rooli

Kehittäjä työskentelee, kerää tietoa ja analysoi sitä refleksiivisesti muiden työntekijöiden kanssa. Kehittäjän roolissa kehitetään omaa työtä ja omaa työyhteisöä. Nummen mukaan kehittäjä voidaan nähdä fasilitaattorina, joka pyrkii kannustamaan muutostyö-

hön. (Toikka - Rantanen 2009: 91.) Oma roolini kehittämistyöhön tulee asumiseen ja avustamiseen esimiestyön lähtökohdista. Asiakastyötä teen lähinnä vaikeimmin vammaisten opiskelijoiden kanssa, jotka tarvitsevat neuvontaa ja ohjausta henkilökohtaisen avustamisen järjestämiseen. Toimin yhteistyössä huoltajien ja asuntolan sekä opetuksen henkilöstön kanssa. Kehittämistyöni ajatuksena oli yhteiskehittäminen, jolloin pyrkimyksenä oli toimijoiden keskinäinen tasa-arvoisuus ja kehittämisen dialogisuus. Kehittämistyöhöni olen pyrkinyt asennoitumaan objektiivisesti työn kehittäjän roolissa antaen tilaa kehittämisryhmästä ja työyhteisöstä nouseville ajatuksille.

6.4 Aineiston kerääminen

Tutkimusaineistoa keräsin nuorten facebook ryhmässä ja monialaisessa kehittämisryhmässä. Aineisto koostui ryhmissä tuotetuista kirjallisesta materiaalisista sekä kehittämisryhmässä nauhoitetuista yhteenvedoista. Nauhuriin on mahdollista taltioida sanatarkasti, mitä tutkittavat sanovat. Kehittämisryhmässä tuotetut aineistot tallensin tietokoneohjelman ääninauhurilla kokoustilan pöytämikrofonin kautta, josta tallensin aineiston tietokoneen omalle asemalle. Tiedon tuottaminen on refleksiivistä, kun tietoa syntyy kehittämistyön tekijän ja tutkimuskohteen välisessä vuorovaikutuksesta ja sen kriittisessä tarkastelussa. (Grönfors 1985: 138; Toikka - Rantanen 2009: 40 - 43.)

Nuorten facebook ryhmää varten esitetasin kysymykset oppilaitoksen valmentavassa ryhmässä kuudella opiskelijalla. Kysymysten esitetaukseen osallistuneet nuoret kokivat kysymykset helposti ymmärrettäväksi ja niihin vastaamisen pääosin helpoksi. Esitestaamisvaiheessa yksi nuorista kertoi, ettei olisi vastannut, jos olisi joutunut vastaamaan suullisesti. Vastaukset tuottivat myös syvällisempää ja arkaluontoisempaa tietoa, johon tutkimuskysymyksillä ei suoranaisesti pyritty. Osa nuorista koki itsemääräämisoikeuteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin liittyvät kysymykset liian henkilökohtaiseksi. Tulevaisuutta koskevat kysymykset nuoret kokivat haasteelliseksi kertoen, etteivät he paljonkaan ajattele tulevaisuuttaan. Esitetausta muutti kysymysten muotoilua tarkemmaksi ja täsmensi kysymysten muotoilua. Kysymykset jaettiin kolmeen osioon, joista jokaiseen sisältyi avoimia ja suljettuja kysymyksiä (Liite 3). Avoimiin kysymyksiin nuorilla oli mahdollisuus vastata facebookissa seinälle ryhmäläisten nähtäväksi tai pelkästään minulle. Suljettuihin kysymyksiin nuoria pyydettiin vastaamaan vain minulle. Suljetut kysymykset haluttiin rajata niiden arkaluontoisuuden vuoksi sekä tarkoituksena oli eettisesti suojata nuoria vastaajia.

Facebook ryhmälle lähetin kysymyksiä kolme kertaa kahden viikon aikana, jotta niihin vastaaminen ei olisi liian työlästä. Kolmesta chattaus tapaamisesta sovittiin alkutapaamisessa ja niiden tavoitteena oli saada aikaa vuorovaikutteisia ryhmäistuntoja. Vuorovaikutteisista chattailua ilmeni lähinnä siinä, että nuoret lukivat toistensa kommentteja ja antoivat tykkäyspeukkuja. Nuorille suunnatut kysymykset olivat:

Osa 1. Arjen suunnittelu ja kuulluksi tuleminen

Osa 2. Itsemääräämisoikeus ja hyvinvointi

Osa 3. Sosiaaliset suhteet ja tulevaisuuden suunnittelu

Facebook ryhmään osallistuneista seitsemästä nuoresta viisi vastasi lähes kaikkiin kysymyksiin kahden viikon aikana, joka oli asetettu aikatavoitteeksi. Aineiston täydentämiseksi kahden vastaajan osalta sovittiin jäljellä oleviin kysymyksiin vastaaminen puhelinhaastattelulla. Kysymyksiä oli 25 ja vastauksia kertyi yhteensä 158. Yksi vastaaja ei vastannut 7 ensimmäiseen kysymykseen. Muut 10 vastausta, joihin ei ollut vastattu, jakautuivat tasaisesti muiden ryhmäläisten kesken. Facebook ryhmän aineiston siirsin Excel-taulukon, josta syntyi sanasta sanaan kopioitua tekstiä kahdeksalle sivulle (paperikoko A4, tekstityyppi Arial, fontti 11).

Ensimmäisen monialaisen kehittämisryhmän työskentelyyn osallistui yhdeksän henkilöä. Opiskelijahuollon yhdyshenkilöitä osallistui kolme, asuntolanohjaajia kaksi, henkilökohtaisia avustajia kaksi, yksi ryhmän ohjaaja ja yksi huoltaja. Ryhmän aluksi esittelin kehittämistyöni lähtökohtia, kehittämistyön taustaa ja tarkoitusta sekä toimintatutkimuksen prosessinomaista luonnetta. Ryhmätöiden pohjana käytettiin nuorten facebook ryhmässä tuotettua aineistoa. Facebook ryhmässä tuotettu aineisto antoi esiymmärryksen kehittäjäryhmän työskentelyyn, jonka pohjalta työskentely toteutettiin ryhmätyömenetelmänä neljän aihealueen tarkasteluna: arjen sujuvuus, voimavarat, osallisuus ja tulevaisuus. Kaikki osallistujat pääsivät osallistumaan jokaisen aihealueen työstämiseen. Kehittämisryhmän keskustelua ohjasivat seuraavat kysymykset:

Mitä nuoren oman elämän suunnittelussa lähiyhteisön ohjauksella mahdollistetaan nuoren:

1. arjen sujuvuus
2. voimavarojen riittävyys
3. osallisuus oman elämän suunnitteluun
4. tulevaisuuteen suuntautuminen

Tapaamisessa ryhmä työskenteli kahden tunnin ajan, josta 20 minuuttia käytettiin kehittämistyön esittämiseen ja ryhmän jäsenten esittäytymiseen. Ryhmätöihin varattiin tunti aikaa. Ryhmätöiden aikana kiertelin ryhmissä kuullakseni ryhmien keskustelua. Ryhmätöiden purkamiseen ja yhteiseen pohdintaan varattiin puoli tuntia aikaa, joka äänitettiin. Aineistoa syntyi neljälle fläppiarkille ja loppukeskustelu nauhoitettiin (34min.), josta syntyi litteroitua tekstiä kuusi sivua (paperikoko A4, tekstityyppi Arial, fontti 11).

Toisen monialaisen kehittämisryhmän työskentelyyn osallistui yhdeksän henkilöä. Kaksi henkilöä vaihtui edellisen ryhmän kokoonpanosta. Työskentelyyn osallistui edellisten lisäksi yksi ryhmän ohjaaja ja yksi opiskelija. Ryhmän aluksi käytiin läpi edellisessä kehittämisryhmässä tuotettua materiaali ja syvennettiin edellä esitetyn neljän teeman mukaista ohjausosaamista. Ryhmätyöskentelyssä hyödynnettiin toimintajärjestelmällin mukaista luokittelua. Lisäksi esillä oli aiemmin kerätyn nuorten facebook ryhmän aineiston koonti. Kehittämisryhmän keskustelua ohjaava kysymys oli:

Mitä lähiyhteisön ohjauksessa tulee kehittää?

Ryhmätyöskentelyyn oli varattu aikaa kaksi tuntia, josta tunti käytettiin ryhmätöihin ja tunti loppukeskusteluun. Aineistoa syntyi kahdeksalle fläppiarkille ja loppukeskustelu nauhoitettiin (54min.), josta syntyi litteroitua tekstiä yhdeksän sivua (paperikoko A4, tekstityyppi Arial, fontti 11).

Kolmannessa monialaisen kehittämisryhmän tapaamisessa esittelin kehittämistyön tuotokset, aineiston analysoinnin ja niistä saadut tuotokset kehittämisryhmälle arvioitavaksi ja palautteen keräämiseksi. Työskentelyyn varattiin aikaa kaksi tuntia. Kehittämistyön linkittämiseksi arkeen kehittämistyötä voidaan esitellä asuntolan työyhteisöpalaverissa, opiskelijahuollon työryhmissä, koulutusaloilla ja asuntolailla.

6.5 Aineiston analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan pyrkimyksenä on kuvata jotain ilmiötä, ymmärtää toimintaa tai antaa teoreettinen tulkinta jollekin ilmiölle. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysia (Tuomi - Sarajärvi 2003: 87, 93.) Aineiston analyysissä yhdistyvät analyysi ja teoreettinen synteesi. Analyyttisen prosessin avulla kerätty aineisto on pilkottu käsitteelliseksi osiksi ja saadut osat on koottu uudestaan johtopäätöksiksi. Analyysi ja synteesi ovat tutkimusaineiston tarkastelua käsitteellisellä tasolla. Osuvampi nimi on abstrahointi, jolla tarkoitetaan tutkimusaineiston järjestämistä siihen muotoon, että tehdyt tuotokset voidaan irrottaa yksittäisistä henkilöistä, lausumista ja tapahtumista. (Anttila 2005: 278; Grönfors 1985: 145.) Analysoitavat asiat on valittu aineistosta tutkimuksen tarkoituksen mukaan sekä täsmennettyjen kehittämistehtävien mukaisesti. Aineistosta esille nousevat asiat ovat ohjanneet analyysin tekemistä. (Tuomi - Sarajärvi 2003: 97.) Kehittämistyön tuotoksissa kuvataan sisällön analyysin pohjalta muodostetut käsitteet ja niiden sisällöt. Kehittämistyöntekijänä olen pyrkinyt ymmärtämään tuotettua aineistoa nuorten ja kehittämisryhmän osallistujien näkökulmasta.

Kehittämistyöni analysointi alkoi facebook ryhmän kysymysten esitestauksella, jonka myötä määrittelin kysymykset täsmällisempään muotoon, jotta vastaukset tuottaisivat paremmin aineistoa tutkittavaan asiaan. Aluksi määrittelin analyysiyksikön, joka sisälsi ajatuksen nuoren oman elämän suunnittelusta. Nuorten facebookissa tuottaman aineiston käsittelin aineistolähtöisesti sisällönanalyysia hyödyntäen (Liite 5). Nuorten tuottaman facebook aineiston tallensin Excel taulukkoon mitään nuorten tuottamasta aineistosta poistamatta. Ennen analyysin tekemistä tutustuin aineistoihin ja sisältöihin. Aineiston järjestämiseksi alleviivasin eri väreillä aineistosta saman sisältöisiä aihealueita. Tämän jälkeen kokosin samaa asiasisältöä käsittelevät asiat yhteen. Aineiston pelkistämässä yksinkertaistin ilmaisuja ja karsin epäolennaiset osat tekstistä pois. Pelkistetyistä ilmaisuista yhdistin samankaltaiset ilmaukset toisiinsa aineiston järjestämiseksi ja luokittelemiseksi. Pelkistettyjen ilmauksien yhdistämisen jälkeen muodostin alaluokat, joista yhdistin yläluokat. (vrt. Tuomi - Sarajärvi 2003: 111 - 112.) Aineistosta muodostui neljä yläluokkaa: arjen sujuvuus, voimavarat, osallisuus ja tulevaisuus, joita hyödynsin kehittämisryhmän ryhmätöissä. Olen kuvannut nuorten tuottaman aineiston kuvauksissa pelkistetyt ilmaukset, alaluokat ja yläluokat.

Ensimmäisen monialaisen kehittämisryhmän työskentely pohjautui nuorten tuottamaan aineistoon. Nuorten tuottaman aineiston kokosin ryhmätöiden muodossa jo syntyneisiin alaluokkiin ja yläluokkiin. Kehittämisryhmässä aineistoa syntyi luokkien ympärille kirjallisina tuotoksina pienryhmissä fläppiarkille sekä loppukeskustelussa nauhoitettuna. Kehittämisryhmissä tuotetun nauhoitetun aineiston litteroin, jonka jälkeen perehdyin aineistoon. Käsittelin aineistoa sisällön analyysillä. Alleviivasin aineistosta samaa tarkoittavat sisällöt, jotka pelkistin ja yhdistin edelleen aineistoon ala- ja yläluokitusten mukaisesti.

Tämän jälkeen vein keskeiset asiat seuraavan kehittämisryhmän työskentelyyn toimintajärjestelmän kuvauksen mukaisesti. Toimintajärjestelmämallissa aineisto oli jaettu mallin mukaan toimijoihin, sääntöihin, välineisiin, työnjakoon sekä määritelty ohjauksen tarkoitus ja kohde. Tästä vein ryhmätyön muodossa aineiston kehittämisryhmän toiseen työskentelyvaiheeseen.

Toisen monialaisen kehittämisryhmän tapaamisessa työskentelyssä syvennettiin olemassa olevan aineiston pohjalta asioita, mitä lähiyhteisön ohjauksessa tulee kehittää. Aineistoa syntyi fläppiarkille sekä loppukeskustelussa nauhoitettuna. Litteroin äänitetyn aineiston ja aineistosta muodostin pelkistettyjä ilmauksia, jotka yhdistin edelleen toimintajärjestelmämalliin. Aineistosta syntyi kaksi yhdistävää luokkaa. Olen kuvannut kehittämisryhmässä tuotettua aineistoa toimintajärjestelmämallin avulla kehittämistyön tuotoksissa ja kehittämistyöprosessin olen kuvannut seuraavassa (Taulukko 1).

Taulukko 1. Kehittämistyöprosessi

Tarkoitus ja kysymys	Menetelmä ja sisältö	Aineiston keruu ja analyysi	Tuotos
Selvittää nuorten oman elämän suunnittelua.	Nuorten facebook ryhmä (7 nuorta)	Keruu: Nuorten facebook aineisto. 25 kysymystä, 158 vastausta (Excel, 8 sivua, Arial, fontti 11.)	Nuorten tuottaman aineiston pohjalta kuvaus oman elämän suunnittelusta.
Kysymykset nuorille osa 1	Nuorten kirjoitukset facebookin oman elämän suunnittelussa.	Analyysi: Sisällön analyysi, josta muodostui 16 yläluokkaa ja 4 pääluokkaa.	Luokiteltu aineisto kehittämiskohteesta kehittämisryhmän työskentelyyn.
Kysymykset nuorille osa 2	Kesto: 2 viikkoa, 3 osiota, Maaliskuu		
Kysymykset nuorille osa 3			
Tuottaa ajatuksia ohjauksen kehittämisestä nuorten tuottaman aineiston pohjalta.	Kehittämisryhmä: 3 opiskelijahuollon työntekijää 2 asuntolaohjaajaa 2 avustajaa 1 ryhmän ohjaaja 1 huoltaja	Keruu: fläppipaperit 4 kpl, nauhoitettu aineisto (34min). Litteroitu teksti 6 sivua, Arial, fontti 11. Analyysi: Aineiston pelkistäminen ja jakaminen yläluokkien ja pääluokkien mukaan.	Alustava kuvaus ohjauksen tarpeista.
Mitä lähiyhteisön ohjaus mahdollistaa nuoren arjen sujuvuudessa voimavarojen riittävydessä osallisuudessa tulevaisuuteen suuntautumisessa	Ryhmätyöskentely: Lähiyhteisön ohjaus nuoren oman elämän suunnittelussa Kesto: 2h, Huhtikuu		Aineiston alustava tuotos kuvattiin Toimintajärjestelmä-mallissa. Lähiyhteisön ohjaustoiminnan kuvaus kehittämisryhmän työskentelyyn.
Muodostaa lähiyhteisön ohjaustoiminnan kehittämisen ydintekijät	Kehittämisryhmä: 3 opiskelijahuollon työntekijää 2 henkilökohtaista avustajaa 2 ryhmän ohjaaja 1 huoltaja 1 opiskelija	Keruu: Kahdeksan fläppipaperia. Nauhoitus 54min ja litteroitu teksti 9 sivua, Arial, fontti 11. Analyysi: Aineiston pelkistäminen ja tutkimusaineiston järjestäminen, josta muodostui 2 yhdistettyä luokkaa.	Ydintekijät ohjauksessa: Ohjaus nuoren arjen ja voimavarojen tukena. Ohjaus nuoren osallisuuden ja tulevaisuuden rakentumisen tukena.
Mitä lähiyhteisön ohjauksessa tulee kehittää?	Ryhmätyöskentely: Lähiyhteisön ohjauksen kehittäminen ja odotukset verkoston toimijoille. Kesto: 2h, Toukokuu		Tuotos: Nuoren itsenäistyminen, itsenäisen ja tavallisen arjen toteutuminen. Kehittämisryhmän arvioitavaksi.
Lähiyhteisön ohjaustoiminnan arviointi ja kehittämistyön reflektointi.	Kehittämisryhmä: Ohjaus nuoren itsenäisen ja tavallisen arjen tukena Kesto: 2h, Syyskuu		Kehittämistyön reflektointi raportin pohdinnassa. Kehittämistyön julkaisu: Tiedote Intraan, Theseus.fi
Kehittämistyön linkittäminen arkeen.	Esittely työyhteisössä ja asuntolailla Marraskuu		Kehittämistyön hyödyntäminen ja käytäntöön vieminen.

7 Kehittämistyön tulokset

7.1 Oman elämän suunnittelua tukevat tekijät nuorten kuvaamana

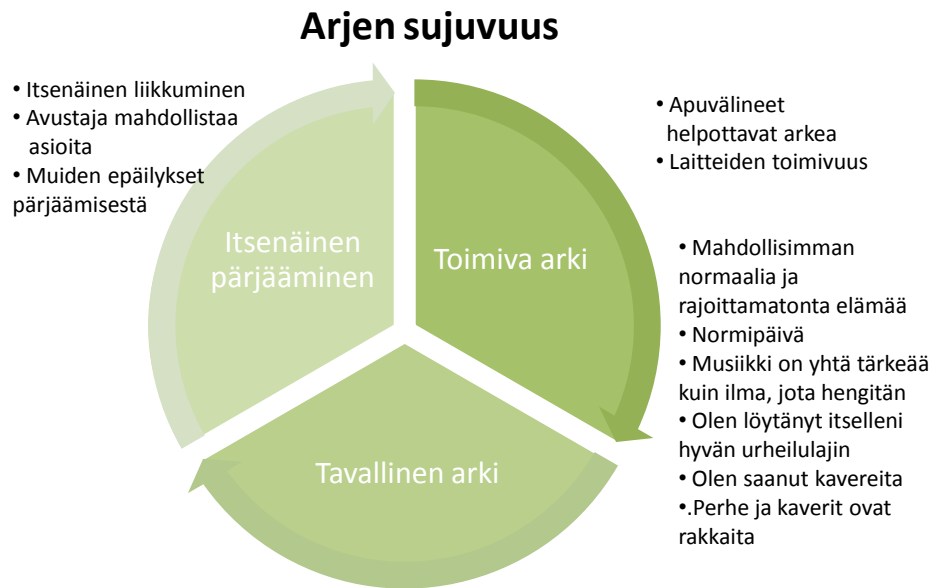
Facebook ryhmän tuotoksissa nousi esille neljä pääteemaa. Olen jakanut sisällönanalyysin avulla muodostamani aiheet alaluokittain ja otsikoittain yläluokkiin: arjen sujuvuus, voimavarat, osallisuus oman elämän suunnitteluun sekä tulevaisuuden toiveet. Olen koonnut kuvioihin (Kuviot: 3-6) aineistosta poimittuja pelkistettyjä nuorten tuottamia ilmaisuja. Käyttämäni kursivoitu teksti ilmentää suoria lainauksia nuorten tuottamasta aineistosta. Aineiston tavoitteena oli saada nuorten ääni näkyväksi, jotta kehittämissyhmässä tuotettu aineisto peilautuu nuorten itsensä ilmaisemiin asioihin.

Arjen sujuvuus

Nuorten kuvauksissa nuoret toivoivat arjen olevan tavallista ja toimivaa sisältäen mielekästä tekemistä vapaa-aikana. Tyytyväisyyttä arkeen nuoret kuvasivat itsenäisenä liikkumisena, ihmissuhteiden ja harrastusten löytymisenä. Itsenäisen pärjäämisen mahdollistamiseksi osa nuorista tarvitsee avustajan tukea, apuvälineitä ja laitteita. Nuoret halusivat selvitä arjestaan mahdollisimman itsenäisesti. Itsenäiseen selviytymiseen sisältyi ajatus normaalista elämästä sekä omasta pärjäämisestä, kuten seuraavassa nuorten tuottamassa aineistossa tulee esille.

"Pyrin elämään mahdollisimman normaalia ja rajoittamatonta elämää sairaudestani huolimatta, vaikka välillä hidasteita matkassa onkin.

"Harmittaa, jos toiset ihmiset luulee et joku ei osaa tai pysty huolehtimaan itsestään."

Kuvio 3. Arjen sujuvuus nuorten kuvaamana

Voimavarat

Nuorten vastauksissa voimavaroihin vaikuttavina tekijöitä nuoret kuvasivat sosiaalisia suhteita, vapaa-ajan viettoa, ilon ja harmin aiheita sekä itsetuntemukseen liittyviä tekijöitä. Nuorista suurin osa kirjasi tärkeimmäksi asioiksi omassa elämässään perhesuhteet ja ystävien merkityksen. Kaikilla nuorilla oli läheisiä, joiden kanssa he pystyivät puhumaan huolistaan. Huolista puhuttiin perheen jäsenille, ystäville, isovanhemmille, kummille ja asuntolanohjaajalle. Sosiaaliset suhteet koettiin merkittäväksi jaksamisen kannalta, eivätkä nuoret halunneet olla yksin. Tärkeänä pidettiin sosiaalisissa suhteissa samanhenkisiä ihmisiä ja kaverisuhteita. Vapaa-ajan viettämiseen tärkeimmäksi asiaksi nuoret toivat esille musiikin kuuntelemisen, laulamisen ja keikoilla käymisen. Tietokoneen käytön vapaa-ajan viettämiseen mainitsi lähes kaikki nuoret sisältäen pelailua, kirjoittelua, blogeja ja uutisia. Urheilemisen vapaa-aikana toi esille vain muutama vastaajista.

Voimavaroja kuluttavina tekijöinä nuorten vastauksissa esillä olivat ihmissuhteisiin, opiskeluun ja asumiseen liittyvät huolet. Itsetuntemukseen liittyvissä vastauksissa nuoret toivat vastauksissaan esille halukkuuden oppia sietämään epätietoisuutta, kestäämään muutoksia, kohtamaan epämiellyttäviä asioita ja itsensä arvostamisen. Voimavaroja

edistävänä tekijöinä nuoret toivat esille iloa tuottavina asioina pieniä arkisia asioita ja onnistumisen kokemuksia, joista tulee hyvä mieli.

"Pienet arkiset asiat tuottavat iloa, kuten auringon paiste, ystävien kanssa olo, yllätykset. Moni asia, mutta raha ei kuulu niihin. Se ehkä helpottaa asioita, mutta ei tuo onnea."

Kuvio 4. Voimavarat nuorten kuvaamana

Osallisuus oman elämän suunnitteluun

Nuoret kuvasivat osallisuutta mielipiteen ilmaisuna, mahdollisuutena vaikuttaa omiin asioihin ja tehdä päätöksiä. Olen nuorten tuottamasta aineistosta nostanut osallisuuden mahdollisuuden saada ohjausta sekä palautetta. Nuoret eivät tuoneet juurikaan esille ohjauksen tarvetta, ainoastaan siivousohjaus sekä uskallus sosiaaliseen toimintaan tulivat vastauksissa esille. Kaikki nuoret olivat saaneet hyvää palautetta. Nuoret olivat saaneet palautetta vastuullisuudesta, toisten huomioon ottamisesta, iloisuudesta, hyvästä käytöksestä, aktiivisuudesta, rohkaistumisesta, itsenäistymisestä ja yritteliäisyydestä.

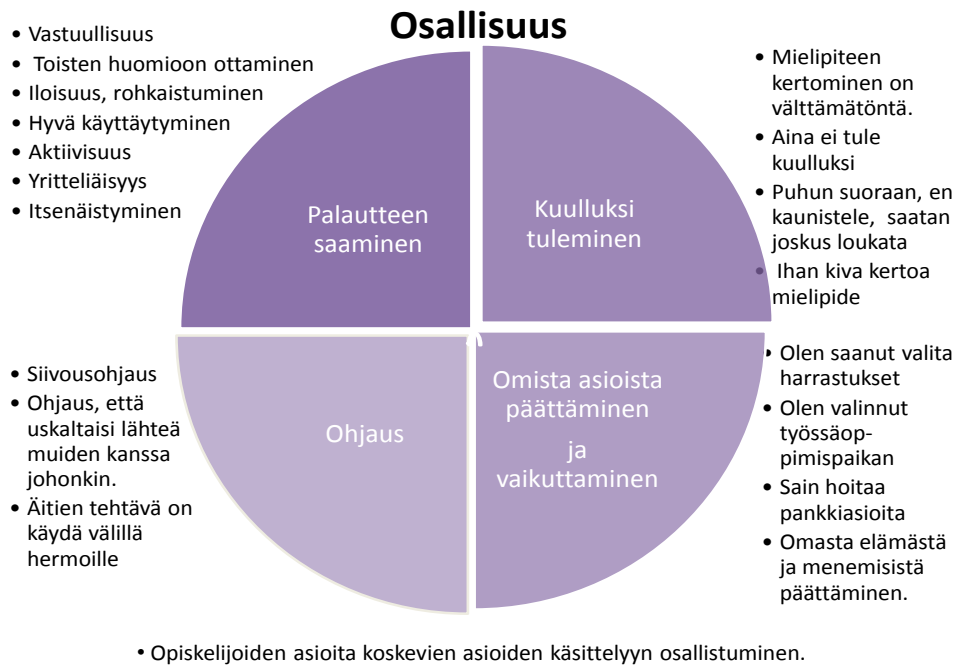
Nuorista valtaosa kertoivat tulleen pääosin kuulluksi. Kaikki vastaajat kokivat oman mielipiteen kertomisen tärkeäksi. Nuorista lähes kaikki kokivat mielipiteen kertomisen helpoksi. Yksi vastaaja kertoi mielipiteen kertomisen olevan ihan ok ja toinen kertoi sen olevan ihan kivaa. Vaikka nuoret kokivatkin mielipiteen kertomisen helpoksi, niin vastuksissa tuli esille, ettei heitä kuunneltu kaikissa asioissa. Nuorista lähes kaikki toivat esille tärkeäksi päättää kaikista omista asioista. Esille tulivat omiin harrastuksiin, ulkoiseen olemukseen vaatteisiin ja meikkaamiseen, nukkumiseen sekä omista menemisistä ja työssäoppimispaikasta päättäminen. Kahden vastaajan kohdalla esille tuli vastuun saaminen asioiden hoitamisesta sekä yksi nuori koki tärkeäksi osallistua ja vaikuttaa opiskelijoiden asioita koskevien asioiden käsittelyyn. Päätöksen tekoa nuoret kuvasivat myös vastuuntuntoisesti, kuten esimerkki osoittaa.

"Aika lailla kaikki asiat, jotka kaipaavat omalla päällä päättämistä, on tärkeitä. Perustelen sillain, että jokaisella on omat riskinsä."

Nuorten tuottamassa aineistossa nuoret toivat esille, kun jokin asia ei heitä innosta tai on vastenmielinen, niin he mielellään välttelevät, siirtävät tai lykkäävät asian tekemistä. Osa nuorista suhtautui vastenmielisiinkin asioihin vastuullisesti ja kertovat tekevänsä ne, kun asiat olivat pakollisia. Nuoret eivät siivonneet mielellään, osa nuorista ei pitänyt aamuhäämmisistä ja lähes puolet ei menisi mielellään kouluun, kun oli pitkä päivä tai tylsiä oppiaineita.

"Välttelen tiettyjä asioita esim. viralliset puhelut. Äiti ollut niiku managerina, kun jäädyn puhelimessa."

"Teen asiat silti, koska on pakko. Joskus elämässä on pakko tehdä vastenmielisiä asioita."

Kuvio 5: Osallisuus oman elämän suunnitteluun nuorten kuvaamana

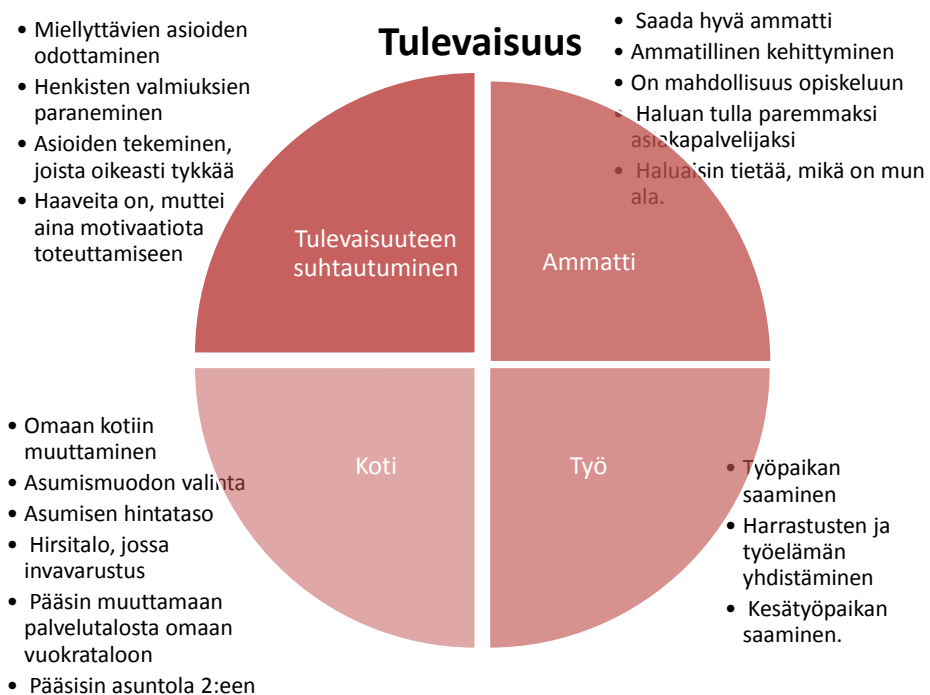
Tulevaisuuden toiveet

Tulevaisuuden toiveisiin liittyi nuorilla tavallisen, normaalin arjen mahdollistuminen. Osa vastaajista opiskeli valmentavassa koulutuksessa ja osa tutkintotavoitteisessa. Nuoret toivat esille toiveissaan ammattiin valmistumisen, työn saamisen ja kodin sekä perheen perustamisen. Nuorista lähes kaikki toivat esille tulevaisuuden haaveissaan opiskelun tai ammattiin valmistumisen. Nuorista puolet toivat vastauksissaan esille työelämään siirtymisen. Kouluttautumiseen liittyi haaveita oman alan valitsemisesta, harrastusten ja työn yhdistämisestä sekä ammatillisesta kehitymisestä. Tulevaan opiskeluun tai ammattiin liittyi kahdella nuorella epävarmuustekijöitä oman alan löytämisestä, henkisten valmiuksien ja motivaation riittävyydestä. Lähitulevaisuuteen liittyi mukavien asioiden, kuten kesäloman tai keikoilla käymisen odottaminen. Taidollisesti nuoret halusivat oppia englantia, matematiikkaa ja ohjelmointia. Oheisessa vastauksessa on kuvattu nuoren tulevaisuuteen suhtautumista.

"Pitäisi olla ammatti tai opiskelisin aihetta, josta oikeasti tykkään. Haluaisin, että kirjoittaminen liittyy ammattiin, en tiedä olisinko toimittajan tyyppinen. Mulla on isoja haaveita, mutta ei ole aina motivaatiota toteuttaa"

Kaikkien nuorten vastauksissa tulivat esille oman kodin saaminen. Nuoret toivat esille toiveita asumismuodon valintaan, asumisratkaisuihin, asumisen hintatasoon ja varustukseen liittyen. Asumisen valinnassa tuli esille palveluasuminen, kimppakämpä, rivitaloasuminen ja oppilaitoksen toiseen asuntolaan muuttaminen. Kaksi vastaaja toi esille poikaystävänsä saamisen ja yksi perheen perustamisen tulevaisuuden toiveissaan.

"Asun itsekseni palveluasumisessa, opiskelupaikka on tai jopa jo työpaikka ja ehkä poikaystäväksi. Sit ehkä tehdä musiikkia leipätyön lisäksi."

Kuvio 6: Tulevaisuuden toiveet nuorten kuvaamana

7.2 Nuoren lähiyhteisön ohjaustoiminnan kehittäminen

Olen kuvannut seuraavassa monialaisen kehittämisryhmän aineiston mukaan toimintajärjestelmämallin jaottelua hyödyntäen lähiyhteisön ohjaustoimintaa. Kehittämisryhmässä keskusteltiin aineiston pohjalta, miten ohjausta toteutetaan, millaisia välineitä sekä kirjaamattomia sääntöjä hyödynnetään ohjauksessa ja kuinka toimintoja voidaan kehittää, jotta lähiyhteisön työnjako selkeytyy ja tulee toimivaksi. Mallin pohjalta pyrittiin saamaan näkyväksi käsitteitä ja toimintamalleja, joita kaikki nuoren lähiyhteisöön kuuluvat voivat toiminnassaan toteuttaa. Kirjallisessa osuudessa olen käyttänyt kursivoitua tekstiä suorissa lainauksissa kehittämisryhmän työskentelystä.

7.2.1 Nuoren arjen sujuvuuden ja voimavarojen tukeminen

Kehittämisryhmä toi esille, että nuoren arjen sujuvuutta varmistetaan tiedon siirtämisellä eri toimijoiden välillä ja osa nuorista tarvitsee tukea ja ohjausta apuvälineiden sekä avustajien käytössä. Kehittämisryhmässä keskusteltiin nuoren voimavarojen tukemisesta. Työntekijät kokivat nuoren voimavarojen tukemisen liittyvän omiin asenteisiin, resursseihin sekä käytettävissä olevaan aikaan. Nuoret nähtiin kehittämisryhmässä vastuullisina toimijoina ja kehittämisryhmä toi esille nuoren elämäntapoihin liittyvät jakamisen haasteet, kuten vuorokausirytmien ja säännöllisen syömisen tärkeyden.

Tiedon siirron ja yhteistyön varmistaminen

Kehittämisryhmässä työntekijät kuvasivat, ettei heillä ole aina riittävästi tietoa nuoren voimavaroista, tuen ja avustamisen tarpeista. Nuoret eivät aina itse tuo esille omaan avustamiseen liittyviä asioita, jolloin avustajat toimivat sen tiedon pohjalta, jonka nuori itse kertoo omasta toimintakyvystään. Seuraavassa esimerkissä kuvaan kehittämisryhmässä käytyä keskustelua liittyen opiskelijan avustamistilanteeseen ja niihin ristiriitoihin, joita syntyy kun monialaisen työryhmän välillä ei ole riittävästi informaatiota.

Työntekijä: "Opiskelijan voimavarat tiedetään, ettei käy niin, että opiskelija pystyy syömään itse, mutta sujuvasti syötättää avustajalla tai ohjaajalla."

Työntekijä: "Yhteistyötä ei oo niin paljon, et se oikeesti ois tullut puheeksi missään kohtaa. Avustaja hyvin helposti olettaa, että opiskelija ei oikees-

tipysty, jos opiskelija haluaa et häntä autetaan syömään, niin avustaja tekee sen, mitä opiskelija pyytää."

Työntekijä: "No, sit on kuitenkin toimintaterapeutti ja fysioterapeutti, jotka voivat arvioida, jos on epäilyksiä et tää opiskelija käyttää hyväkseen, et teetättää puolesta ja sit voidaan tarkistaa näitä asioita."

Kehittämissryhmässä nähtiin merkityksellisenä huoltajan osallistuminen ensimmäisiin Hojks palavereihin. Alaikäisten kohdalla huoltajien osallistuminen on lainsäädäntöön perustuvaa. Huoltajien toivottiin osallistuvan myös täysi-ikäisten kohdalla, koska nuori ei välttämättä tuo itse esille kaikkia asioitaan. Täysi-ikäiset saavat itse päättää huoltajien osallistumisesta. Huoltajien toivottiin auttamaan ymmärtämään, millaisista oloista ja elämäntilanteesta nuori tulee asuntolaan ja kouluun sekä millaista ohjausta sekä tukea tarvitaan. Vammaisen nuoren irtaantumiseen kotoa saattaa itsenäistymisen haasteena olla myös asenteet, kuinka nuoren annetaan ottaa vastuuta asioistaan ja tehdä nuoruuteen kuuluvia asioita.

Työntekijä: "Aika usein nuorten puheessa tulee se, että vanhemmat pitää meitä ihan vauvoina, kun on tää vamma. Nuoret eivät koe et he sais olla tavallisia nuoria, vaan sen vamman takia pidetään liian pienenä ja turvassa, ei lasketa niin irti, kun mitä normaalisti jo sen ikäinen pääsis, vähän vahditaan liikaa."

Yhteistä ymmärrystä ja säännöllisiä kohtaamisia tarvitaan eri toimijoiden välillä. Kehittämissryhmä toi esille, että kaikki nuoren kanssa toimivat kertoisivat havainnoistaan, näkemästään ja kuulemastaan. Työntekijät halusivat enemmän tiedon siirtoa aikaisemmista ryhmistä, opiskelijan vahvuuksista ja tuen tarpeista. Työntekijät kertoivat antavansa palautetta opiskelijan pärjäämisestä opiskelijalle itselleen ja huoltajille sekä jakavat tietoa monialaisesti opiskelijan suostumuksella. Työntekijät odottavat huoltajilta, että he ovat ottavat yhteyttä ilman, että tarvitsee mieltä, onko tarpeeksi tärkeää asiaa yhteydenpitoon. Työntekijät voivat myös itse olla aktiivisesti yhteydessä silloinkin kun kaikki sujuu hyvin. Yhteydenpitoa huoltajien kanssa toivottaisiin enemmän, kuten huoltaja kehittämissryhmässä toi esille.

Huoltaja: "Tulee joskus sellainen asia mieleen, että onks tää nyt niin tärkeä asia, että ei häiritse. Kyll mä oikeestaan sit oon, vois olla sillä tavalla epävirallisestikin enemmän."

Opiskelijahuolto voisi olla lähempänä arkea tekemällä käyntejä luokkiin ja asuntolaan säännöllisesti, jolloin työntekijät tulisivat nuorille tutummaksi. Ajatuksena oli, että työntekijät tapaavat nuoria muutenkin kuin virallisissa yhteyksissä. Tämän ajateltiin edistävän luottamussuhteen syntymistä, madaltavan kynnystä mennä juttelemaan ja tällöin olisi helpompi ottaa puheeksi vaikeitakin asioita.

Apuvälineiden ja avustamisen tarpeen kartoittaminen

Apuvälineiden käytön toteutuksessa tulee huomioida apuvälineiden käyttämisen tarve kaikkina vuorokauden aikoina. Nuoren kanssa toimivien tulisi tietää ja osata käyttää apuvälineitä, jotta he pystyvät tukemaan ja ohjaamaan nuorta niiden käytössä. Arjessa tulee muutoksia avustamiseen ja aikatauluihin, jolloin tarvitaan kaikkien joustavuutta. Työntekijöiden vaihtuminen vaikuttaa opiskelijoiden arjen sujuvuuteen, kun avustaja tai ohjaaja vaihtuu. Osaltaan vaihtuvuus voi olla myös nuorta tukevaa, koska silloin nuori ottaa vastuuta omista asioistaan joutuessaan uuteen tilanteeseen.

Työsuhteena avustaminen on erityinen, kun samaan aikaan on oltava saatavilla ja tehtävä itsensä mahdollisimman tarpeettomaksi. Avustajan tulee tuntea nuori niin, että hän avustaa oikeissa asioissa sopivasti, opiskelijaa vastuuttaen ja kuunnellen. Työntekijät toivat esille, että avustajan tehtävä on korvata kädet ja jalat. Nuoria tulee ohjata avustajan käyttöön ja rohkaista työjohtaja-työntekijäsuhteeseen. Tavoitteena on, että nuori saa toimia mahdollisimman itsenäisesti ja on sosiaalisesti tekemisissä ikäkavereiden kanssa. Henkilökohtaisesta avustajasta tulee nuorelle herkästi kaverisuhteeseen ja se koettiin kehittämissuhteessa sekä myönteisenä että haastavana, kuten seuraavat esimerkit kuvaavat.

Työntekijä: "Avustaja ja opiskelija jää helposti pariiksi. Ollaan niin paljon taka-alalla, et on tilaa ja kannustusta siihen kaverisuhteiden luomiseen. Sehän on kivaa, et se sujuu, ei siinä mitään, mut opiskelijan tulee oppia, niiku myös ikäkavereiden kanssa tulemaan juttuun."

Huoltaja: "Jos henkilökemia ei kohtaa, niin siitä ei tuu yhtään mitään, siitä avustamisesta. Sitte kun kemiat hyvin kohtaa, niin melkein kun vahingossa tulee sitä kaverisuhdetta siihen. Mut ei se mun mielestä, mikään paha asia oo. Kavereita voi olla vaikka minkä ikäisiä."

Voimavarojen tukeminen

Työntekijät toivat esille voimavarojen tukemiseksi aidon kiinnostuksen nuorta kohtaa, luottamuksellisuuden, positiivisen palautteen antamisen, huumorin käyttämisen, tukemisen ja jaksamiseen kannustamisen. Nuoret tarvitsevat hyväksyvän ja kannustavan ilmapiirin koulussa ja asuntolassa, jotta he voivat kertoa asioistaan. Työntekijät vaikuttavat omalla asennoitumisellaan, kuinka paljon ovat valmiita nuoria tukemaan. Kehittämisyhmässä työntekijöillä oli vaihtelevia käsityksiä resurssien riittävydestä. Osassa opetusryhmistä työntekijöitä koettiin olevan riittävästi, osassa oli haasteita saada oma aika riittämään kaikille opiskelijoille. Kehittämisyhmässä tuotiin esille myös epäily, onko työntekijöillä aina tarvittavaa osaamista tukea nuorta.

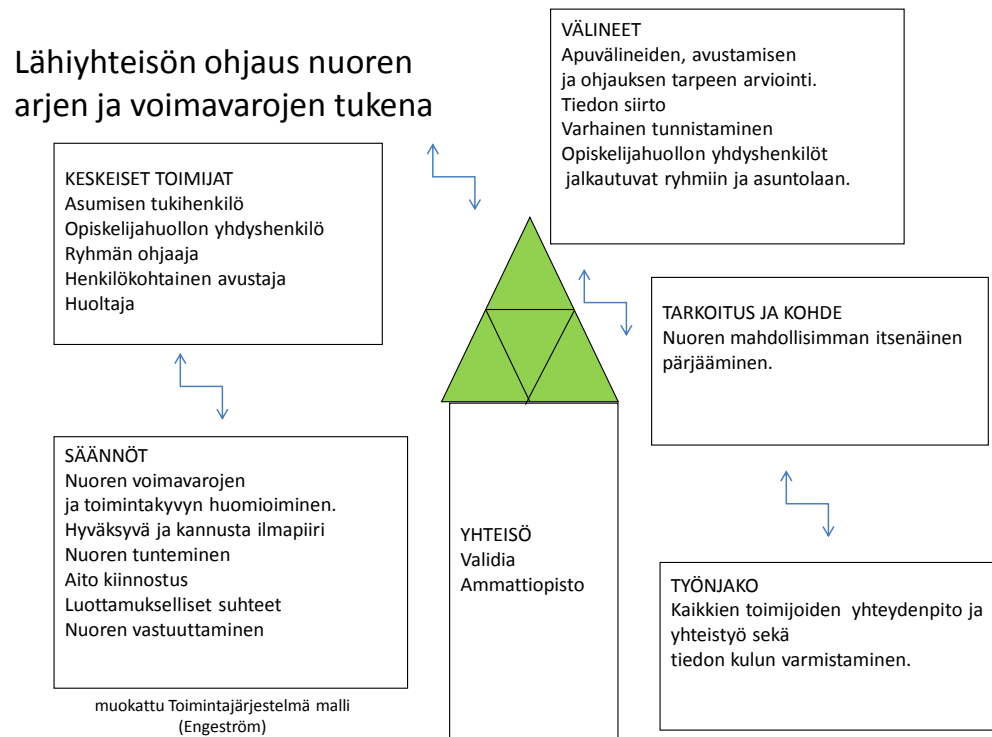
Työntekijä: "Sen kiireen taahan on helppoa mennä piiloon, et jos ei oo halua, kykyä tai tahtoa siihen aitoon kohtaamiseen."

Opiskelijat nähdään vastuullisina omasta hyvinvoinnista ja heidän toivotaan ottavan tarvittaessa yhteyttä työntekijää, mikäli voimavarat eivät ole riittävät. Nuorten hyvinvoinnin huomioiminen edellyttää työntekijältä varhaisessa vaiheessa huomioiden tekemistä ja herkkyyttä kysyä, miten asiat ovat, kun huomaa opiskelijan olevan vähän erilainen kuin yleensä. Kehittämisyhmässä tuotiin esille nuoren jaksamiseen vaikuttavat elämäntapoihin liittyvät asiat.

Työntekijä: "Se on se arjen hallinta ja vastuunotto ylipäätään omista voimavaroista, niin se näkyy suoraan siellä opinnoissa eli jos ei oo nukkunut hyvin eikä oo syönyt, niin sit on vihainen tai nukahtaa tunnilla. Se kyllä kostautuu sitten huonoina opintosuorituksina."

Olen kuvannut aineiston keskeiset tekijät lähiyhteisön ohjauksesta nuoren arjen ja voimavarojen tukena (Kuvio 7.) Kuvioon on kirjattu aineiston pohjalta lähiyhteisön keskeiset toimijat, kehittämissyhmän keskusteluissa esiin tulleet kirjaamattomat säännöt sekä toiminta- ja työtavat ja työnjako. Tämän pohjalta on kehittämissyhmän työskentelystä

täsmennyt ohjauksen tarkoitukseksi nuoren mahdollisimman itsenäisen pärjäämisen tukeminen.

Kuvio 7. Lähiyhteisön ohjaus nuoren arjen ja voimavarojen tukena

7.2.2 Nuoren osallisuuden tukeminen

Kehittämissuorissa nuoren osallisuutta työntekijät mahdollistavat kannustamalla, rohkaisemalla ja olemalla luottamuksen arvoisia nuoren pyytäessä apua. Esille tuotiin nuoren osallistuminen vapaa-ajan toimintaan tai muuhun mielekkääseen toimintaan myös koulupäivän aikana. Nuorelle tärkeää osallisuudessa on luokkatoverin tai asuntolassa asuvan tuki sekä nuorten keskinäinen arvostus toisiaan kohtaan. Opiskelukaverit voivat kannustaa osallistumaan toimintaan tai voivat myös estää toimintaan osallistumisen. Työntekijät odottavat, että nuoret esittävät toiveita, koska voi olla, ettei osata tarjota sellaista, mitä nuoret haluaisivat. Osaltaan kokemus kehittämissuorissa oli, etteivät kaikki nuoret osallistu vaikka heidän toiveensa mukaista ohjelmaa olisi järjestetty. Huoltajilta työntekijät odottavat yhteistyötä ja luottamusta nuoreen. Kehittämissuorin mukaan nuorta tuetaan omatoimisuuteen sekä nuoren osallistumiselle on annettava riittävästi aikaa, joten itsenäinen tekeminen mahdollistuu.

Nuorta osallistavaa ohjaustoimintaa työntekijät kuvaavat erilaisten keinojen löytämisenä sekä yhteistyön hyödyntämisenä. Yksi nuoren oppimista tukeva ohjauksen muoto oli syy-seuraussuhteesta oppiminen, jolla tarkoitettiin oman kokemuksen kautta oppimista. Ohjauksen ongelmana voi olla, että joskus nuoria ohjataan liian herkästi siihen, mitä heidän pitäisi seuraavaksi tehdä. Kehittämistyöryhmässä esitettiin, että nuorille tulisi antaa mahdollisuus omille kokeilulle, jotta nuori löytää oman tavan toimia. Tällöin nuoren puolesta ei tehdä asioita, vaan nuorta kannustetaan ja rohkaistaan oppimaan omien kokemusten karttuessa seuraavan ajatuksen mukaisesti.

Työntekijä: "Voi olla niin, että nuori löytää sellaisen toimintatavan, että me ei ees osata ajatella niin ja onnistua silti."

Mielipiteen ilmaisuun ja päätösten tekemiseen rohkaiseminen

Kehittämissuorissa tuotiin esille nuorten eritasoiset valmiudet osallistua palaverissa oman mielipiteen ilmaisuun ja asioista päättämiseen. Nuoret, jotka ovat saaneet elämänsä aikana paljon ohjausta ja tukea sekä tottuneet aikuisten päätöksiin, eivät välttämättä aina automaattista kerro omaa mielipidettä, eivätkä koe kertomista helpoksi. Nuorella tulisi olla mahdollisuus valmistautua ennakkoon työntekijän kanssa itseään koskeviin palaverihin. Nuoren olisi hyvä kirjata asioita ja tutustua lomakkeeseen, jotta hän pystyisi osallistumaan palaveriin joko itsenäisesti tai tuetusti. Palaverin jälkeen tulisi olla mahdollisuus keskustella, mistä asioista sovittiin ja miksi niihin päädyttiin. Nuoren osallistumisen keinoina nähtiin nuoren itseilmaisuun tukeminen, omista asioista päättämisen kannustamiseen sekä palautteen antaminen.

Palautteen antaminen

Kehittämissuorissa tuotiin esille palautteen antamisen tärkeys pienissäkin asioissa, koska se tuntui olevan nuorille tärkeää. Työntekijöiden mukaan pienet positiiviset asiat tuottavat iloa: *"on kiva paita tai oletpa iloinen tänään."* Työntekijät kokivat kasvatuksellisesti vastuun ohjata nuorta hyvää käytökseen ja tarvittaessa antaa nuorelle myös negatiivisen tai rakentavan palautteen, mikäli siihen on tarvetta. Palautteen ajateltiin mahdollistavan luottamussuhteen rakentumista. Palautteen antamisessa tulisi huomioida myös hiljaiset nuoret, jotka eivät varsinaisesti apua tarvitse, eivätkä aina tule kuuluksi. Kehittämissuorin kokemus oli, että usein sanotaan korjaavaa palautetta, kuten työntekijä asian ilmaisee seuraavassa esimerkissä.

Työntekijä: "Pois siitä ongelmakeskeisestä vatvomisesta ja vähän hakea sitä positiivisuutta. Kyll me osataan se sanoa, jos jotain pieleen menee. Muistais sen hyvänkin sanoo."

Luottamussuhteen rakentuminen

Kehittämisyhmän mukaan luottamus rakentuu vähitellen eri toimijoiden ja nuoren välille. Mikäli työntekijä on saanut hyvän kontaktin ja luottamussuhteen nuoreen, niin nuori saattoi olla halukas kokeilemaan jotain toimintaa, johon hänellä ei ole rohkeutta lähteä yksin. Luottamussuhteen onnistumista edistää kontaktin luominen ja yhteydenpito nuoreen ja huoltajaan pienissäkin asioissa, jotta tullaan tutuiksi. Nuori tuo esille toiveen, että huoltajat voisivat luottaa nuoreen. Nuori arvostaa, että työntekijät kysyvät asioita nuorelta itseltään ja kertovat asioista rehellisesti nuorelle, eivätkä ota asioita esille huoltajan kanssa, kuten opiskelijan toteamus osoittaa.

Opiskelija: "Sanoo suoraan sille opiskelijalle, miten asiat on, ennen kun se huoltaja tulee siihen naaman eteen ja sit alkaa työntekijältä tulla, laverrella suunsa puhtaaksi."

Sosiaalisten taitojen vahvistaminen

Osallistuminen edellyttää sosiaalisia valmiuksia. Nuorten sosiaalisten taitojen vahvistaminen nähtiin sekä keinona että osan kanssa nuorista myös haasteena. Asuntolassa järjestetään iltaisin vapaa-ajan toimintaa. Kuitenkaan toiminta ei saavuta kaikkia nuoria eikä kaikilla nuorilla ole halua tai uskallusta osallistua. Kehittämisyhmässä pohdittiin, kuinka voitaisiin ennakoida tai tehdä toimintamalleja, jotta nuoren osallistuminen mahdollistuisi. Välttämättä työntekijä ei aina ole paras tuen antaja vapaa-ajan toiminnoissa. Nuori toi esille, että luokkatoveri tai asuntolassa asuvan tuki olisi ollut tarpeen ensimmäisenä lukuvuonna, jotta olisi tutustunut talon sisäiseen ja ulkopuoliseen toimintaan. Tukea toivottiin oman ikäisiltä, jotka nuori kokee vertaisekseen.

Nuori: "Kun mä olin täällä ekaa vuotta, niin mä olin hirveen yksinäinen. Kukaan ei niiku periaatteessa kuuntele tai kysy, et mitä sä teet sun vapaa-ajalla, et mä voisin lähteä sun kaa. Sit toisena vuonna mä rohkaistuin siinä ite ja uskalsin kysyä muilta, et mitä sä teit viikonloppuna?"

Kehittämistyön tekijä: Mitä työntekijät olisivat voineet tehdä asialle?

Nuori: "Ei välttis työntekijä, mut luokkatoveri tai joku joka on asunu niiku asuntolassa ja tuntee tän Järvenpään jo entuudestaan. Et ne ottas niiku mukaan ulkopuolisille harrastuksille, kahvitteluun tai muuhunkin."

Ehdotuksena kehittämissyhmässä tuotiin esille sosiaalisen kanssakäymisen ja mokauskurssin järjestämisen, jotta nuoret saisivat kohdata ja keskustella asioista, jotka heitä mietityttävät ja saisivat vertaisryhmässä kokemusta, että muillakin nuorilla on samanlaisia ajatuksia. Osalla nuorista voi sosiaaliin tilanteisiin liittyä pelkoa tai jännitystä, jolloin nuori tarvitsee pitkäjänteistä tukea, kuten työntekijä kuvaa toimintaansa nuoren kanssa.

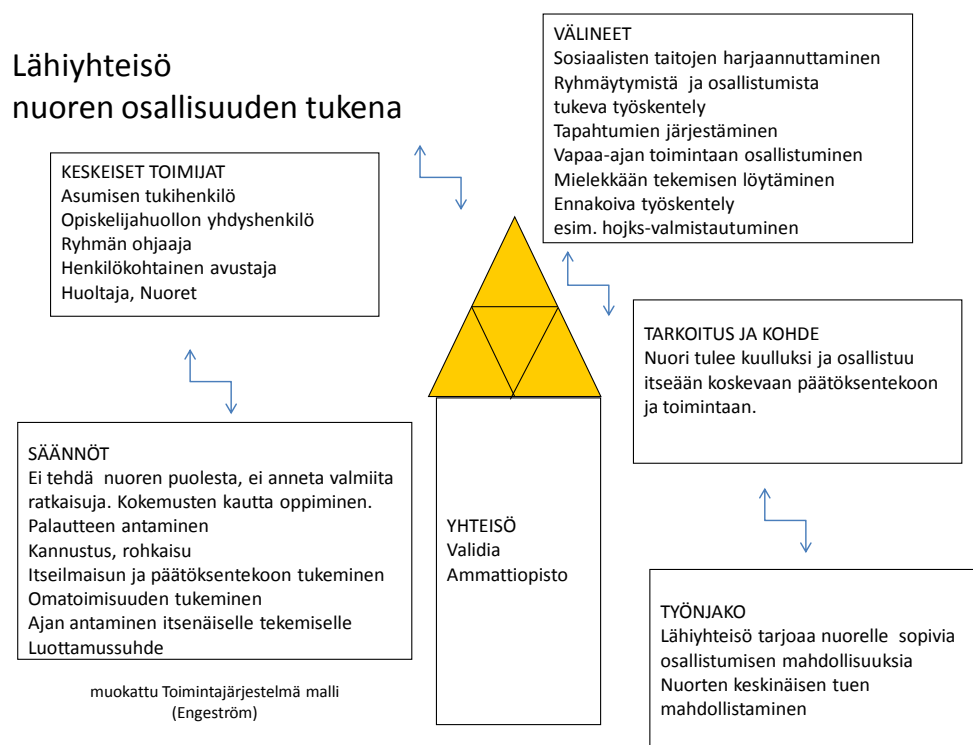
Työntekijä: "Mulla on ainakin yksi nuori, joka on varmuuden vuoksi huoneessaan, koska hän pelkää mokaavansa kaverisuhteissa. On turvallisempaa olla omassa luukussa ja kattoa leffoja ja kuunnella musiikkia, niin ei ainakaan mokaa mitään." Mä sain nuoren kuntosalille. Yes. Kesti puoli vuotta, ennen kun hän lähti sinne."

Osallistumista edistää nuoren ja hänen voimavarojen tunteminen, jotta häntä pysytään sopivalla tavalla tukemaan. Osallisuutta voisi lisätä tapahtumat, rinnakkaisluokkien tapaamiset, jotka edistävät sosiaalista kanssakäymistä ja edistävät tutustumista. Sosiaalisten valmiuksien saamisen nuori koki vahvistavan myös itsenäistymisen kokemusta toimia itsenäisesti tilanteissa, joihin oli aiemmin tarvinnut avustajan tukea.

Nuori: "Mä oon kokenut ulkopuolisen harrastuksen hyvänä ja motivoimiskeinona muihin opiskeluihin. Et tavallaan on myös vahvistanut mua siinä, et mä osaan pyytää apua myös kaupassa ventovieraaltakin, jos mä oon yksin. Koska, joillakin tämän koulun opiskelijoilla ei oo yhtään kokemusta

siitä, et joku ventovieraskin vois antaa jonkun kahvipaketin häthätää..et voi niiku lähtee yksin kaupungille."

Olen kuvannut aineiston keskeiset tekijät lähiyhteisön ohjauksesta nuoren osallisuuden tukena (Kuvio 8.) Aineiston pohjalta olen kirjannut lähiyhteisön keskeiset toimijat, kehittämisryhmän keskusteluissa esiin tulleet kirjaamattomat säännöt sekä toiminta- ja työtavat ja työnjakoon liittyviä asioita. Tämän pohjalta on kehittämisryhmän työskentelystä täsmentynyt ohjauksen tarkoituksiksi nuoren kuulluksi tuleminen ja osallistuminen itseään koskevaan päätöksentekoon.

Kuvio 8. Nuoren lähiyhteisön ohjaus nuoren osallisuuden tukena

7.2.3 Nuoren tulevaisuuden suunnittelun tukeminen

Kehittämisryhmässä tuotiin esille, että tulevaisuuteen tähtäävä suunnittelu tulisi aloittaa jo opintojen alkaessa, jotta nuori pystyy vähitellen hahmottamaan, miten haluaisi tulevaisuuden rakentuvan. Työntekijät voivat olla avaamassa erilaisia näkökulmia tulevaisuuden vaihtoehtoista nuorelle ja huoltajalle. Heillä ei välttämättä ole aina riittävästi

tietoa eri vaihtoehtoista tulevaisuutta suunnitellessa, kuten huoltaja kuvaa, ettei aina edes tiedä, mitä kaikkea pitäisi tietää.

Huoltaja: "Kyllä tässä huoltajana tuntuu, kun on tämmösen vammasen lapsen huoltaja, niin että yhteiskunta luulee et me niiku tiedetään jo kaikki, vaikka ei tiedä yhtään mitään. Se on niiku hyppäisi ihan tuntemattomaan. Sit on, että ettek te tämmösestä tiedä tai näin, mut kun ei osaa edes kysyy."

Työntekijät rohkaisevat nuorta käyttämään kaikkia palveluita esimerkiksi sosiaalityöntekijän ja uraohjaajan opiskelunaikaisten tai - jälkeisten tukipalveluiden saamiseksi. Nuorella tulisi olla mahdollisuus tutustua erilaisiin tukimuotoihin, asumisen vaihtoehtoihin ja eri työympäristöihin. Kehittämissyhmässä tuotiin esille, että nuorten toiveiden esiin saaminen voi parhaimmillaan kannustaa nuorta opiskeluissa. Nuoret ovat vastaanottavaisia tulevaisuuden suunnitteluun yksilöllisesti eri vaiheissa opintojaan.

Työntekijä: "Se on motivointia, että avaa vähän näkökulmia tulevaan ja työelämään, niin ehkä löytää tsemppiä siihen opiskeluunkin... et mä haluan tällaisia juttuja ja sen eteen pitää tehdä töitä, et sinne pääsee. Kaikki ei siihen heti pysty, mut osa on siihen aika valmiita jo ekanakin vuonna."

Huoltajilta odotetaan, että he eivät tekisi nuoren puolesta päätöksiä, vaan nuorella on mahdollisuus vaikuttaa valintoihin, jotta tulevaisuudesta tulee nuoren näköinen. Nuoren lisäksi vanhemmat tarvitsevat keskustelua nuoren mahdollisuuksista. Kehittämissyhmässä tuotiin esille, ettei huoltajilla välttämättä ole aina realistista käsitystä nuoren mahdollisuudesta ja kyvystä opiskella. Oppitunneilla saattaa näkyä isoja haasteita ja konkreettisenä ehdotuksena tuotiin esille, että huoltajan tulisi nähdä, mitä nuori joutuu kohtaamaan, vaikka hänen omat resurssit tai valmiudet eivät ole riittävät opiskeluun.

Työntekijä: "Joku vaan saattaa olla väärällä linjalla perheen painostuksen takia, eikä pääsekään tekemään sitä mikä kiinnostais tai sopis paremmin, koska koti painostaa et susta nyt pitää tulla tällainen ja siihen ammattiin."

Nuorille tulee antaa lupa haaveilla, vaikka aina ajatukset eivät olisi ihan realistisia. Tärkeää on saada itse huomata omien kokemusten kautta omat rajansa sekä tunnistaa

vahvuutensa. Nuoren on tärkeä päästä tutustumaan eri linjojen toimintaan, jotta hän pääsee eteenpäin omin valintojen tekemisestä. Työntekijöiden kokemuksissa oli, että kun nuori oli saanut tutustua alaan, johon hänen motoriset taitonsa eivät riittäneet, niin kokemuksen myötä nuori pystyi uudelleen suuntamaan tavoitteensa. Lähiyhteisön kannustus, kuuntelu, haaveiden pilkkominen pieniin tavoitteisiin ja konkreettiset teot auttavat nuorta löytämään oma tavan rakentaa tulevaisuuttaan. Nuori toi esille, että on löydettävä realistiset tavoitteet, jolloin voi sitoutua opiskeluun. Nuoret voisivat tukea toisiaan vaihtamalla kokemuksia ja valmistuvat opiskelijat voisivat tukea aloittavia sekä selvittää opiskeluun liittyviä asioita.

Opiskelija: "Et se niiku autto, kun valmistuvat opiskelijat sano, että he eivät sitä linjaa suosittelle pyörätuolille."

8 Lähiyhteisön ohjaustoiminnan ydintekijät

Ohjaustoiminta

Kehittämistyöni tavoitteena oli selvittää, mitkä tekijät tukevat nuorta oman elämän suunnittelussa ja kuinka lähiyhteisön ohjaustoimintaa tulee kehittää. Nuoret kuvasivat oman elämän suunnittelua facebook ryhmässä. Nuorten tuottaman aineiston pohjalta kehittämissyöryhmässä pohdittiin nuoren oman elämän suunnittelua tukevaa ohjaustoimintaa. Kehittämistyössäni lähiyhteisön ohjaustoiminnan ydintekijät olivat nuoren arjen sujuvuuden ja voimavarojen tukeminen sekä nuoren osallisuuden tukeminen oman elämän ja tulevaisuuden suunnittelussa.

Lähiyhteisön merkityksen esiin nostaminen ja yhteisen työskentelyn vahvistaminen on oppilaitoksessa uudenlaisen yhteisöllisen, opiskelijakeskeisen työn rakentamista. Työntekijöiltä odotetaan, että heillä olisi aikaa nuoren ja huoltajien kuuntelemiseen, jotta nuoren kokonaistilanne hahmottuu sekä arjen haasteisiin löydettäisiin keinoja. Lähiyhteisön työntekijöiltä odotetaan monialaista yhteistyötä eri toimijoiden välillä sekä nuoren ohjaamista eri palveluihin. Lähiyhteisön rooli on olla nuoren saatavilla ja tukea hyvinvointia sekä kannustaa nuorta oman elämän suunnittelussa. Huoltajilta odotetaan, että he ovat yhteydessä lähiyhteisön kanssa, jotta kaikkien toimijoiden välillä on luottamusuhde ja syntyy realistiset käsitykset nuoren mahdollisuuksista ja vaihtoehdoista. Nuorilta itseltään odotetaan omaa aktiivisuutta omien valintojen tekemiseen ja asioiden hoitamiseen sekä sitoutumista sovittuihin asioihin. Tärkeää olisi, että nuori löytää lähiyhteisöstä luotettavia aikuisia, joiden puoleen hän voi kääntyä, kun tarvitsee tukea asioiden selvittelyyn tai omaan jaksamiseen. Myös luokan tai asuntolan nuoret muodostavat tämän kehittämistyön pohjalta oman verkoston ja opiskelijoiden keskinäinen yhteistyö ja arvostuksen saaminen voivat eheyttää nuoren oman elämän suunnittelua.

Ohjaus nuoren arjen sujuvuuden ja voimavarojen tukena

Nuorten vastauksissa esille nousi tavallisen ja normaalin arjen mahdollistuminen. Osalla nuorista arjessa selviytyminen edellyttää apuvälineitä, henkilökohtaista avustamista ja ympäristön esteettömyyttä. Esteettömyys voidaan nähdä laajasti sisältäen fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen esteettömyyden. Osa nuorista tarvitsee kannustusta ja rohkaisua sosiaalisiin suhteisiin, toimintaan osallistumiseen sekä itsensä ilmaisuun ja päätöksentekoon. Arjen sujuvuutta edistää, kun laitteet toimivat ja tarvittavat tukitoimet on

järjestetty nuoren tarpeita vastaavasti. Kehittämisyhmä kuvasi nuorten arjen ohjausta yhdessä tekemisenä, jolloin molemmat toimivat vastavuoroisesti ja oppimiskokemus sekä asiantuntijuus jakautuvat.

Keskeistä ohjauksessa on lähiyhteisön työntekijöiden tiedon siirron varmistaminen opiskelijan tuen ja ohjauksen sekä voimavarojen riittävyyden tukemiseksi. Konkreettisi-
na toimintoina esiin nostettiin varhaisen tunnistamisen huomioiminen ja lähiyhteisön työntekijöiden jalkautuva työtapa ja säännöllinen yhteydenpito eri toimijoiden kesken. Lähiyhteisön ei tarvitse rakentua aina kaikkien toimijoiden varaan, vaan nuoren omien tarpeiden mukaan joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla. Kehittämisyhmä koki tarpeelliseksi tiivistää eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Yhteistyössä edelleen kehitettävää on lähiyhteisön työntekijöiden ja nuoren keskinäisen informaation rakentuminen, jotta kaikilla toimijoilla on välttämättömät tiedot tuen ja ohjauksen tarpeista.

Lähiyhteisön työntekijät haluavat toimia nuoren kanssa asiakaslähtöisesti ja kuntoutuksellisesti. Asiakaslähtöisyys tuli esille puheessa, kun eri ammattilaiset keskustelivat, kuinka nuoren kanssa tehdään arviointia tuen ja avustamisen tarpeista sekä missä toiminnoissa nuori pärjää itsenäisesti. Yhteistä puhetta toivottiin lisää nuoren lähiyhteisön toimijoiden välille, jotta kaikilla toimijoilla olisi samat tiedot. Tällöin jokainen toimija edistää nuoren toimintakykyä niissä asioissa, joihin nuori itse kykenee. Asiakaslähtöisessä työskentelyssä merkityksellistä on asiakkaan oman mielipiteen kuuleminen ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Kehittämisyhmässä tuli esille, että työntekijä saattavat toimia pelkästään sen tiedon varassa, jota nuori hänelle kertoo. Tällöin voi syntyä tilanteita joissa nuoren parhaaksi toiminut työntekijä ei aina toimikaan toimintakykyä edistäen, koska hänellä ei ole riittävästi työryhmässä saatua tietoa.

Ohjaus nuoren osallisuuden tukena oman elämän ja tulevaisuuden suunnittelussa

Ohjauksessa keskeistä on luottamussuhteen rakentaminen ja nuoren elämän ymmärtäminen sekä asioiden salliminen normaalirajoissa. Nuorelle annetaan mahdollisuus oppia tekemään asioita omalla tavallaan, jotta elämästä rakentuu nuoren näköistä. Ohjauksessa nuori on oman elämänsä paras asiantuntija, jolloin jokainen nuori nähdään ainutkertaisena yksilönä. Kehittämisyhmässä tuotiin esille, ettei työntekijöiden tai huoltajien tapa toimia ole ainut oikea, vaan ohjaukseen kuuluu nuoren itse kokeileminen ja tekemällä oppiminen. Lähiyhteisö vahvistaa nuoren osallisuutta tukemalla omatoimisuuteen, antamalla riittävästi aikaa, luottamalla nuoreen, huomioimalla onnistumiset ja

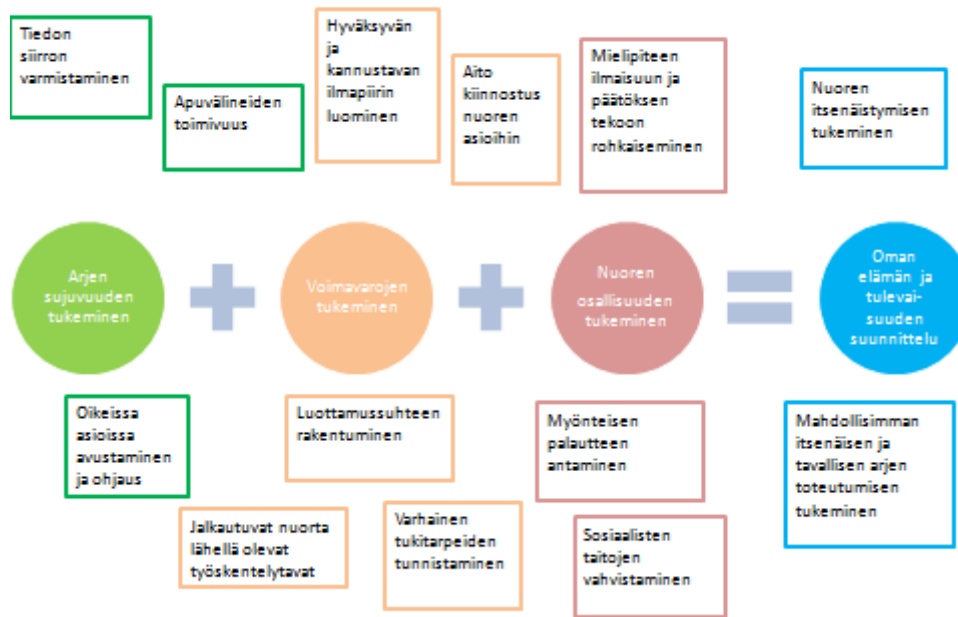
antamalla palautetta. Nuoren osallisuuden vahvistamiseksi kaivattiin opiskelijoiden keskinäistä tukea ja kokemusten jakamista. Nuoret toivoivat tukea valmistuvien opiskelijoiden taholta aloittaville opiskelijoille, asioiden selvittämistä opiskelijoiden toimesta opiskeluun ja vapaa-ajan toimintaan liittyen.

Nuoren tulevaisuuden suunnittelussa keskeisenä nousi esille realististen tavoitteiden asettaminen huomioiden nuoren haaveet sekä rajoitteiden ja vahvuuksien tunnistaminen. Ohjauksella voidaan avata nuorelle ja huoltajalle tulevaisuuden näköaloja ja tarjota erilaisia vaihtoehtoja. Tulevaisuuteen suuntaava keskustelu tulisi aloittaa jo opintojen alkaessa, jotta nuorelle jää riittävästi aikaa asioiden pohtimiseen.

Pohdittavaksi kehittämissuunnitelman työskentelystä jäi, voiko ohjaus olla liian työntekijälähtöistä vai voisiko ohjaus olla tavallisen arjen toteuttamista yhdessä nuoren kanssa, jotta nuoren ilmaisema "normipäivä" toteutuu.

*"Normielämää, en pysty tarkoin kuvailemaan,
koska elän päivä kerrallaan."*

Olen kuvannut keskeisimmät lähiyhteisön ohjaustoiminnan ydintekijät seuraavassa kuviossa, joka kokoaa yhteen työni keskeiset tuotokset. Kehittämistyön mukaan, ohjauksessa on huomioitava nuoren arjen sujuvuuden ja voimavarojen ja osallisuuden edistäminen oman elämän suunnitteluun. Arjen sujuvuutta edistää lähiyhteisön toimijoiden tiedon siirron varmistaminen, apuvälineiden toimivuus sekä oikeissa asioissa avustaminen ja ohjaus. Voimavaroja edistää hyväksyvän ja kannustavan ilmapiirin luominen ja aito kiinnostus nuoren asioihin, luottamussuhteen rakentuminen, varhaiset tukitoimet sekä jalkautuvat nuorta lähellä olevat työskentelytavat. Nuoren osallisuutta oman elämän suunnitteluun voidaan edistää rohkaisemalla nuorta mielipiteen ilmaisuun ja päätöksentekoon, antamalla myönteistä palautetta sekä vahvistamalla sosiaalisia suhteita. Tämän kehittämissuunnitelman pohjalta nuoren ohjauksessa tavoitteena on nuoren itsenäistyminen ja mahdollisimman itsenäisen ja tavallisen arjen toteutumisen tukeminen (Kuvio 9).

Kuvio 9. Lähiyhteisön ohjauksen ydintekijät

9 Kehittämistyön pohdinta ja arviointi

9.1 Ohjaus ja monialainen yhteistyö nuoren tukena

Kehittämisyhmän mukaan onnistunut ohjaus edellyttää luottamussuhdetta ja sen tulisi rakentua muutoinkin kuin virallisissa yhteyksissä, jotta vaikeitakin asioita olisi mahdollisuus ottaa puheeksi, jos siihen tulee tarvetta. Työntekijät toivat esille, ettei luottamussuhteen rakentaminen nuoren kanssa ole aina helppoa ja se voi vaatia aikaa. Luottamussuhdetta saattaa edistää, jos työntekijä löytää nuorelle merkityksellisen asian, joka nuorta itseään kiinnostaa. Luottamusta rakentava asia voi olla mikä tahansa josta syntyy luonteva alku luottamuksen rakentamiseen. Tällöin työntekijän ja nuoren on helppompaa keskustella vaikeistakin aiheista. Kallio ym. (2013: 80) toivat tutkimuksessaan esille, etteivät pojat halunneet ensin kertoa pelaamisestaan lainkaan, koska olettivat, että siihen suhtaudutaan moralisoivasti. Asenne kuitenkin muuttui, kun heiltä kyseltiin suosikkipelien nimiä ja tapahtumia pelissä. Kun lapselle puhuttiin tärkeistä asioista ensin, niin sen jälkeen he olivat halukkaita käsittelemään arkojakin asioita.

Kehittämisyhmän mukaan palautteen antaminen nuorelle tapahtui luontevasti arjen hetkissä. Työntekijät olivat huomanneet positiivisen palautteen antamisen opiskelijoille merkitykselliseksi. Positiivisia asioita tulisikin sanoa enemmän ja huomioida myös nuoret, jotka eivät juurikaan tarvitse ohjausta tai avustusta. Kehittämistyössäni luottamussuhteen koettiin rakentuvan myös tilanteissa, joissa työntekijä antoi negatiivista tai rakentavaa palautetta. Turvallisessa suhteessa asiakas luottaa työntekijään myös silloin, kun asiat eivät suju suunnitellusti tai niistä ei olla yhtä mieltä. Hyvään yhteistyösuhteeseen liittyy kokemus, että asiat sai sanoa suoraan. (Laitila 2010: 86 - 87.) Omassa työssäni sekä nuoret että monialaisen kehittämisyhmän jäsenet toivat esille suoran ja rehellisen palautteen antamisen. Kehittämisyhmässä tuotiin esille, että asioista puhuminen suoraan syvensi nuoren ja työntekijöiden luottamussuhdetta.

Kehittämisyhmä toi esille aidon kiinnostuksen nuoren asioihin sekä kannustamisen pienissäkin asioissa. Samoin (Salovaara - Honkonen 2008: 8-9) kuvaavat nuorten kanssa toimimista aitona läsnäolona. Ohjaaja kehuu, kiittää ja kannustaa nuorta pienistäkin onnistumisista. Ohjaajan tehtävä on antaa mahdollisimman paljon myönteistä palautetta nuoren tekemisistä ja onnistumisista. Kokemus myönteisen palautteen saamisesta antaa nuorille valmiuksia antaa myönteistä palautetta muille. Ohjaaja antaa tarvittaessa korjaavaa palautetta nuoren tekemisistä tai tekemättä jättämisestä. Nuor-

ten kanssa toimiva aikuinen joutuu sietämään sitä, että nuori toisinaan kohdistaa aikuisen negatiivisia tunteita ja purkaa tunnereaktioitaan häneen. Nuoren tunnepurkauksen vastaanottaminen ei ole aikuiselle helppoa, mutta siinä auttaa ymmärrys, ettei hyökkäys ole henkilökohtainen.

Oppilaitoksessa tehdyssä tutkimuksessa todetaan, että hyvinvointipalveluiden ohjauksen ongelmana on ohjausprosessin aikana syntyvät erilaiset toimintatavat ja työntekijöiden erilaiset näkemykset sekä työnjaon epäselvyys ohjauksessa. Yhteisöön kuulumisen nähtiin tutkimuksessa merkityksellisenä. Yhteisöllisyyden lisäämiseksi esille tuotiin työntekijöiden osallistumisen tärkeys yhteisiin tapahtumiin ja tekemiseen. (Hirvi 2003: 37, 48.) Nuoren osallisuuden tunnetta vahvistaa, kun nuori tuntee pätevyyttä ja voi pitää omaa rooliaan yhteisössä merkittävänä. Yhteisön näkökulmasta osallisuuden edellytys on, että yksilö tunnustetaan täysivaltaiseksi jäseneksi. Pelkkä nuorten huomiointi ei riitä, heidän ääntään on kuultava. Toiminta ei saisi pysähtyä pelkästään kuulemiseen, vaan sanoilla tulisi olla merkitystä myös teoille. (Gretchel 2008: 245; Kiilakoski 2008: 73.) Kehittämistyössä kehittämissryhmän mukaan nuorten osallisuutta voidaan edistää kannustamalla nuoria osallistumaan vapaa-ajan toimintaan. Työntekijöillä tulisi olla mahdollisuus osallistua nuoren kanssa yhteiseen tekemiseen myös koulupäivän aikana. Nuorelle tärkeää osallisuuden kokemuksessa oli luokkatoverin tai asunnolla asuvan tuki.

Kasvatuksellinen ja sosiaalinen kuntoutusajattelu on vahvistunut ja siirtynyt kohti yksilön sisäistä kasvua ja ennaltaehkäisyä. Yksilöllisessä kuntoutuksessa korostetaan asiakkaan omaa aktiivista roolia ja oikeutta tulla kuulluksi sekä osallistua päätöksentekoon. (Miettinen 2011: 266 – 267.) Kehittämissryhmässä käytiin keskustelua, että osa nuorista tarvitsee tukea mielipiteen ilmaisuun, kuulluksi tulemiseen palavereissa ja toimimiseen erilaisissa verkostoissa. Kaikilla opiskelijoilla ei ole kokemusta päätöksenteosta tai tietoa, miten voisivat vaikuttaa asioihin. Tämä edellyttää työntekijältä luottamuksellisen suhteen rakentumista nuoren kanssa, jotta nuori oppii kertomaan toiveistaan ja tekemään valintoja sekä päätöksiä. Ahosen tutkimuksen (2008: 152) mukaan päätöksenteko voi olla välillä vaikeaa, koska se riippuu siitä, mihin vammaisen henkilö on tottunut. Jos on tottunut siihen, että joku muu tekee päätökset, niin ei voi olettaa, että nuori pystyisi tekemään yhtäkkiä ratkaisuja. Erikssonin (2008: 24) vammaisten arkea ja itsemääräämistä kuvaavassa tutkimuksessa vammaisten henkilöiden kannalta ei ollut yhdentekevää, oliko heidän mielipiteensä ja toimintansa rajattua arkielä-

män sosiaalisissa suhteissa ja tilanteissa vai oliko heidän mahdollista päättää itse tekemisistään.

Nuoren lähiyhteisön toimijat voivat olla suojelevia tai muuten toimia siten, että riippuvuus heistä lisääntyy, mikä voi vähentää tunnetta itsemääräämisestä ja siten ehkäistä mahdollisuuksia tehdä itsenäisiä päätöksiä. Jos läheisten asenteet ovat aliarvioivia, yksilöllä voi olla vaikeuksia saavuttaa sosiaalista kompetenssia. (Eriksson 2008: 90.) Kehittämisyhmässä tuotiin esille nuorten kertomia kokemuksia, etteivät huoltajat luota heihin riittävästi ja pitivät vammaan vuoksi heitä ikätasoaan nuorempana. Myös yhteistyötä huoltajien kanssa toivottiin enemmän ja sen toivottiin olevan vastavuoroista sekä nuoren itsenäistymistä tukevaa. Yhteyttä otetaan herkästi kun ollaan huolissaan, kuitenkin yhteydenottoa positiivisista asioista ja nuoren edistymisestä tarvittaisiin enemmän, jotta luottamus nuoreen lisääntyy. Nuoren siirtyminen opiskelemaan tai asumaan on kasvuprosessi myös huoltajille. Kyse ei ole pelkästään nuoren itsenäistymisestä, vaan huoltajakin saattavat tarvita tukea uudessa elämänvaiheessa. Vaikeavammaisten nuorten aikuistumista koskevassa (Ahponen 2008: 12) tutkimuksessa todetaan, että nuorelta odotetaan itsenäistymistä. Vammainen nuori tarvitsee tukijoukkoja selviytyäkseen tästä tehtävästä. Vammaan vuoksi nuori ei ehkä pysty hallitsemaan kehoaan tai on henkisesti avuton. Syntymästään saakka vammainen elää tavallisesti lapsuuttaan ja nuoruuttaan muita kauemmin.

Kehittämistyössäni tuotiin esille, että nuoren ja mahdollisesti myös huoltajan kanssa tulevaisuuden suunnittelu tulisi aloittaa jo opintojen alkaessa. Nuorten kokemuksia lastenkodissa (Huuhiilo 2012: 48) tutkimuksessa lähellä täysi-ikäisyyttä olevat nuoret toivat esille, etteivät he saaneet riittävästi tietoa tulevaisuudesta ja itsenäistymisestä. Tulevaisuuden ajattelun toivottiin herättävän nuorissa toiveita ja mahdollisuuden tunnistaa omat rajansa ja mahdollisuutensa. Nuorilla tulee olla lupa haaveilla ja työntekijän tehtävänä on pilkkoa tavoitteita pieniin osiin ja löytää yhdessä nuoren kanssa realistisia tapoja toteuttaa nuoren näköistä tulevaisuutta. Tulevaisuuden rakentaminen sosiodynaamisessa ohjauksessa (Peavy 2004: 96) mukaan nähdään varsin tärkeänä, koska sillä voi olla motivoiva voima. Ajattelun mukaan ensinnäkin tulevaisuus on kuviteltava, jotta sen toteutuminen on mahdollista. Kun henkilö pystyy kuvittelemaan tulevaisuuden, niin hänen on haluttava sitä, johon liittyy henkilökohtaisia merkityksiä ja alkaa tekemään asioita, jotka ovat tarpeen tavoitteeseen pääsemiseen. Vaikka tulevaisuuteen liittyy realismia ja todellisia rajoituksia on olemassa, niin myös ohjaajat tekevät hel-

posti virheen, että ovat liian konservatiivisia, kun henkilö yrittää rakentaa haluamaansa tulevaisuutta.

Yhteistyö

Kehittämistoiminta rakentuu eri toimijoiden sitoutumisen ja aktiivisuuden varaan. Usein toimijoilla on erilaiset intressit ja näkemykset. Jotta kehittämistyössä saavutetaan yhteinen ymmärrys, on osallistujien voitava aidosti ja tasavertaisesti osallistua kehittämistyöhön. (Toikko - Rantanen 2009: 10.) Työyhteisössä olen saanut avustajilta ja ohjaajilta palautetta, ettei monialaisessa työryhmässä tule aina kuulluksi. Samaan aikaan olemme kuitenkin tietoisia, että opiskelijoiden kanssa läheisessä vuorovaikutuksessa olevat työntekijät tuntevat opiskelijan asiat usein paremmin kuin niin sanotusti asiantuntijaroolissa toimivat työntekijät. Kehittämistyössäni tulee esille, ettei yhteistyötä ole riittävästi eri toimijoiden välillä, eikä aina tiedetä miten nuoren kanssa toimitaan. Tällöin tieto eri toimijoilla oli sirpaleista tai perustui nuoren antamaan informaatioon. Esille tuli yhteistyön tekemisen tärkeys kaikkien lähiyhteisön toimijoiden kanssa. Toisaalta työyhteisöstä puuttuvat foorumit, jossa tehdään yhteistyötä hyvinvointipalveluiden ohjaajien, avustajien ja ohjaajien sekä asumisen tukihenkilöiden välillä liittyen nuoren arjen tukemiseen. Tähän ratkaisuksi tarvitaan nykyistä enemmän joustavuutta tiedon vaihtoon eri työntekijäryhmien välillä ja opiskelijan osallistumista asian käsittelyyn. Työyhteisön vuorovaikutteisesta viestinnästä ovat kaikki toimijat vastuussa. Soanjärven (2008: 159 - 160) mukaan keskeisten toimijoiden tulisi olla keskenään yhteyksissä, jolloin tiedon tulisi olla jaettavissa näiden toimijoiden kesken. Palveluiden tulisi syntyä siitä tarpeesta, jota nuoret viestittävät ja lisäksi tulee ottaa huomioon toimijoiden osaaminen. Osaamista tulee tarkastella kriittisesti ja pohtia, kyetäänkö tällä verkostolla vastaamaan nuorten tarpeisiin vai tarvitaanko verkostoon uusia jäseniä.

Oppilaitoksen hyvinvointipalvelut ja opetustoiminta ovat viime vuosina lähentyneet toisiaan ja verkoston osaamista on jo osattu hyödyntää. Edelleenkin verkoston tuottamaa jaettava asiantuntijuutta ei osata riittävästi hyödyntää. Nuoren tukitoimet oppilaitoksen sisällä sekä ulkopuolella saattavat olla laajoja. Nuoren tarina opetusryhmässä, asuntolassa, hyvinvointiohjaajan ja kaupungin terveydenhoitajan vastaanotolla muotoutuu erilailta. Oppilaitoksessa tehdyssä tutkimuksessa (Kopu 2004: 68, 76) tuotiin esille, että tukipalveluhenkilöstön mukaan nuoret etsivät aikuista, joka tukee ja ymmärtää. Etenkin opiskelijat, jotka ovat muuttaneet toiselta paikkakunnalta kokevat turvattomuutta ja koti-ikävää ja tarvitsevat sen lieventämiseen aikuiskontakteja. Tutkimuksessa esi-

tettiin yhteistyön lisäämistä asuntolahenkilökunnan kanssa, jotta opiskelijan kokonaistilanne tulisi selvemmäksi ja asioista voitaisiin kantaa yhteinen vastuu.

Uusi Oppilas- ja opiskelijahuollon lainsäädäntö (1287/2013) velvoittaa oppilaitokset ja kunnat yhteiseen työhön sekä oppilaitoksessa opiskelija-asian käsittelyyn osallistuvat opiskelijan suostumuksella nimetyt henkilöt. Toiminnan kehittämisessä hyödynnetään opetusryhmiin ja asuntolaan jalkautuvaa yhteisöllistä työtä sekä palveluohjauksellisen työn elementtejä. Tällöin opiskelijahuolto, opetus ja asuntolatoiminta muodostavat ehjemmän kokonaisuuden ja matalan kynnyksen palveluverkoston yksittäisen opiskelijan tueksi. Toiminnallisen kuntoutusympäristön oppilaitokseen tuo asuntola- ja vapaa-ajan toiminta, jota tulisi hyödyntää oppimis- ja kuntoutusympäristönä nykyistä enemmän.

Merkittävässä asemassa syrjäytymisen ehkäisyssä on oppilashuolto ja oppilaanohjaus, joka auttaa nuorta valitsemaan realistisen ja motivoivan urapolun sekä vähentää toisen asteen opintojen keskeytyksiä. Lisäksi etenkin heikommassa työmarkkina-asemassa olevien nuorten työkyvyn arviointitoimintaa tulisi kehittää sekä tukea nuorten menestymistä työpaikoissa. (Notkola ym. 2013: 77- 78.) Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut tavoitteeksi, että ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden osuutta pyritään laskemaan seitsemään prosenttiin vuonna 2014. Nykyinen keskeyttämisprosentti on noin kymmenen prosenttia. Opintojen järjestämisen lisäksi toimenpiteenä ehdotetaan opinto-ohjauksen ja opiskeluhuollon ennakoivien ja yksilöllisten toimintamallien kehittämisen sekä asuntolatoiminnan kehittämisen ja vapaa-ajan toiminnan tukeminen.

Nuoren tukeminen

Kehittämistyöni mukaan nuoren hyvinvointia voidaan edistää henkilökohtaisella kohtaamisella ja varhaisilla tukitoimilla ja elämäntilanteen kokonaisvaltaisella huomioimisella. Nuoren vahvuuksien korostaminen, kannustaminen ja vastuun antaminen kasvattavat nuoren itsearvostusta. Eduskunnan tarkistusvaliokunnan (Notkola ym. 2013: 91 - 92) nuorten syrjäytymistä käsittelevän julkaisun mukaan koulutus- ja työurien tukeminen, valvottu harrastustoiminta, luottamukselliset ihmissuhteet ja onnistumisen kokemukset estävät negatiivisten tapahtumaketjujen muodostumisen. Merkittävää on nuorten itsetunnon ja muiden sisäisten selviytymisresurssien kehittyminen. Tärkeää on ottaa huomioon nuorten sosiaalinen konteksti ja ottaa vanhemmat, kaverit, opettajat mukaan interventioihin.

Kehittämistyöni tulosten mukaan tärkeää on vahvistaa ja yhtenäistää nuoren lähiyhteisöstä opiskeluhollosta, opetuksesta, asuntolasta ja kotoa saamaansa tukea. Oppilaitoksen hyvinvointipalveluiden ohjaajien toivotaan olevan lähempänä nuoren arkea, jotta työntekijät tulisivat nuorille tutummaksi. Heiltä toivotaan käyntejä luokkiin ja asuntolaan säännöllisesti, joka madaltaa nuoren kynnystä mennä juttelemaan. Toimintatavalla myös lähiyhteisön työntekijöille mahdollistuu informaation jakaminen. Hyvinvointipalveluiden ohjaajat ovat Oppilas- ja opiskelijahuoltolain myötä syksystä 2014 jalkautuneet osaamisaloittain ja siirtyneet tekemään työtä lähempänä nuorten arkea.

Kehittämistyöni nuorten facebook ryhmän mukaan sosiaaliset suhteet olivat nuorille tärkeä voimavara ja tukivat jaksamista. Osa nuorista toi esille myös yksinäisyyteen liittyvät ilmaisut, ettei halua olla yksin ja tarvitsee tukea sosiaaliseen osallistumiseen. Kehittämistyöhöni osallistuvilla nuorilla oli ystäviä tai läheisiä, joiden kanssa he pystyivät puhua mieltä painavista asioista. Näyttää kuitenkin siltä, että osaltaan yksinäisyyden kokemukset ja keskustelutuen vähäisyys liittyvät toisiinsa. Oppilaitoksessa tehdystä tutkimuksessa myönteisenä yhteisöllisyyskokemuksena nuoret kertovat kokemuksestaan, että oppilaitos on ensimmäinen paikka, jossa heitä ei kiusata ja voi olla oma itsensä. Tutkimuksessa todetaan, että yhteisöllisyyden kokemusta tulisi vahvistaa, jotta nuorten osallistuminen mahdollistuu. Ohjaustyötä vahvistaa opiskelijoiden aktiivinen rooli ja oman vastuun ottaminen omista tekemisistään. (Hirvi 2013: 46.)

Harrastuksiin osallistuminen jäsentää arkea ja muokkaa siihen rutiineja ja tottumuksia. Harrastusaktiviteettien vaikutukset tuntuvat lisäävän yksilön hyvinvointia. Läheiset tai ohjaajat voivat tarjota tukeaan näissä harrastuksissa tai niihin voidaan rohkaista osallistumaan. (Eriksson 2008: 95.) Myös kehitysvammaisten kaveritoiminnassa tärkeää oli, että sai saman ikäisen ystävän. Kaveruudessa oli voinut oppia sosiaalisia taitoja ja omien ajatusten sekä tunteiden ilmaisemista. (Oulasvirta 2011: 42.) Kehittämistyöni mukaan oppilaitoksessa luokassa ja asuntolassa voitaisiin enemmän hyödyntää ja vahvistaa opiskelijoiden keskinäistä tukea. Oppilaitoksessa on kehitetty ja ollaan edelleen kehittämässä opiskelijoiden Tutor-toimintaa sekä aktivoidaan oppilaskuntatoimintaa yhtenä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisäävänä toimintana. Lukuvuoden 2014 - 2015 aikana nuorten asuntolan työntekijät toteuttavat yhteisöllistä työtappaa tekemällä nuoriso-ohjauksellista työtä. Työtä tehdään yhteistyössä opetushenkilöstön kanssa jalkautumalla opetusryhmiin, toteuttamalla teemapäiviä ja lisäämällä osallisuutta lisääviä toimintoja.

Jalavan (2012: 74) tutkimuksessa eri toimijoiden rooleissa on nähtävissä erilaisia yhteisöllisiin prosesseihin sekä henkilökohtaiseen ohjaukseen liittyviä tehtäviä. Tukihenkilön ja rinnalla kulkijan rooli oli kaivatuin, erityisesti oppilaitoksen toimijat kokivat nuorisotyöntekijän panoksen tässä työssä tärkeäksi. Esille nousi nuorisotyöntekijän luonteva ja epävirallinen suhde nuoreen, kun vastaavasti oppilaitoksen toimijoiden voidaan nähdä edustavan virallisempaa tahoja. Lisäksi molemmissa nivelvaiheissa – siirtyminen peruskoulusta toiselle asteelle sekä toiselta asteelta työmarkkinoille – nähdään osan nuorista tarvitsevan henkilökohtaista ohjausta, jotta seuraava elämänvaihe lähtee sujuumaan. Erilaiset yhteisölliset prosessit, kuten ryhmäytyminen, tapahtumien järjestäminen, vapaa-ajantoiminta ja osallisuuden kentät nähtiin nuorisotyöntekijän luontevina toimintoina ja toimintaympäristöinä oppilaitoksessa. Opiskelun alkuvaiheen ohjauksella ja ryhmään kiinnittymisellä nähtiin haastatteluissa olevan merkitystä opintoihin sitoutumiseen.

9.2 Kehittämistyön pätevyys

Kehittämistyössäni saatiin tietoa nuoren oman elämän suunnittelun keskeisistä tekijöistä ja mitä ohjauksessa tulisi kehittää, joten kehittämistyöni tarkoitus ja tavoite toteutuivat näiltä osin. Kehittämistyössäni tuotiin esille ohjauksen ydintekijät. Kuitenkin konkreettiset teot lähiyhteisön yhteistyöstä jäivät vaillinaiseksi. Osaltaan toimijoiden keskinäinen yhteistyö jää yksittäisten työntekijöiden varaan. Hyvien käytäntöjen luomisella ja mallintamisella voidaan tukea lähiyhteisön toimintaa.

Luotettavuuspohdinnoissa pyrin ottamaan esille kehittäjänä puolueettomuus näkökulman. Olen kehittämistyössäni tuonut esille nuorten sekä kehittämisryhmän tuottamaa aineistoa. Hyödynsin nuorten tuottamaa aineistoa kehittämisryhmässä, joten työskentely pohjautui nuorten tuottamaan aineistoon. Facebook ryhmässä tuotettu aineisto oli jossain määrin rajallista, koska käytetty menetelmä ei mahdollistanut pitkiä kirjallisia kuvauksia. Kysymysten esitestaus auttoi minua täsmentämään kysymysten asettelua ja muotoilua. Osa nuorten vastauksista oli melko lyhyitä, joten saadut aineistot eivät välttämättä kerro yksityiskohtaisesti nuorten elämästä. Käytyäni aineistoa läpi ja tehdessäni sisällön analyysia löysin yhteisiä tekijöitä nuoren oman elämän suunnittelun tueksi. Tuloksia ei voi pitää yleistettävänä, kuitenkin yhtäläisyyttä aiempiin tutkimustuloksiin on löydettävissä. Kehittäjänä olen tutkimusasetelman tulkitsija, joten on mahdollista, että oma roolini on vaikuttanut tutkimuksen kulkuun (Tuomi - Sarajärvi 2003: 133). Kehittämisryhmän työskentelyssä kuvasin ohjaustoimintaa toimintajärjestelmämallin

avulla. Malli jäsensi näkemyksiä lähiyhteisön ohjaustoiminnan kehittämisen tarpeista ja toi esille ohjauksen ydintekijöitä.

Laadullisen tutkimuksen validiteetin osoittaminen ei ole aivan helppoa. Validiteetti osoittaa, miten analyysin käsitteet vastaavat siihen, mitä niiden on tarkoitus osoittaa. Tutkimuksessa sisäistä validiteettia on teorian ja käsitteiden looginen suhde toisiinsa nähden. Sisäinen validiteetti kuvastaa lähinnä tutkijan tieteellistä otetta ja asian hallintaa. Lisäksi validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen teoreettista ja käsitteellistä määrittelyä ja menetelmällisten ratkaisujen tekemistä suhteessa tutkimukseen ja keskinäistä yhteen sopivuutta. Ulkoinen validiteetti kuvaa tehtyjen tulkintojen pätevyyttä ja sen osoittamista lukijalle. Validiteettia voidaan tarkastella teoreettisten kuvausten ja empiirisen aineiston välisenä suhteena. (Grönfors 1985: 174; Eskola - Suoranta 1998: 217.) Tässä työssä tuloksia on pohdittu aikaisempiin tutkimuksiin ja kirjalliseen aineistoon, jonka myötä on löytynyt yhtäläisyyksiä aiemmin tuotettuun tietoon. Työni käsitteet osallisuus, ohjaus ja oman elämän suunnittelu ovat laajoja käsitteitä, jolloin teoreettinen näkökulma asioiden tarkasteluun voi olla moninainen. Luovat ratkaisut ja toimintatutkimuksellinen lähestymistapa ovat sopineet yhteisöä osallistavaan kehittämistyöhön ja aineiston reflektointiin.

Tutkimuksen validius voidaan osoittaa, kun kerrotaan yksityiskohtaisesti kaikki, minkä oletetaan helpottavan tutkimuksen arvioimista. Tutkimusraportissa olen pyrkinyt kuvaamaan systemaattisesti, miten tutkimus toteutettiin, miten materiaali kerättiin ja analysoitiin. Olen pohtinut, miten oma roolini ja työyhteisössä tapahtuvat muutokset vaikuttavat kehittämiseen sekä kuvannut omaa viitekehystäni työyhteisössä. Toistettavuudella tarkoitetaan, että analyysissä käytetyt luokittelu ja tulkintasäännöt esitetään yksiselitteisesti ja toinen tutkija voisi tehdä samat tulkinnat aineistosta. (Eskola - Suoranta 1998: 217.) Laadullisessa tutkimuksessa validiteetti on usein korvattu vakuuttavuuden käsitteillä. Tutkijan on vakuutettava tiedeyhteisö tekemällä tutkimusta koskevat valinnat ja tulkinnat näkyviksi. Tutkimuksen johdonmukaisuus on luotettavuuden osatekijä. Tällä tarkoitetaan tutkimusaineiston keräämisen ja analysoinnin huolellista ja läpinäkyvää kuvaamista sekä aineiston kylläntymistä. (Toikko - Rantanen 2009: 123–124.)

Empiiriset kytkennät tarkoittavat yhteyttä todellisuuteen ja tulosten tulkinnan välillä. Toimintatutkimuksessa tutkimuksen tekijä on tutkittavan ilmiön sisällä, jolloin muodostuu yhteys todellisuuteen. (Anttila 2006: 187.) Olen säilyttänyt alkuperäisilmaisuja kehittämistä raportissani, jotta ne kuvaavat asioita joita tutkimukseen osallistujat ovat itse tuot-

taneet. Toiminta ja sen muutosprosessi perustuvat osallistujien tekemään oman työn reflektointiin. Tutkimuksen tekijänä olen mukana yhteisössä, jolloin oma roolini ei ole tutkimusluonteen mukaan pelkästään objektiivinen. Toimintatutkimusta kuvataan subjektiivisena ja arvosidonnaisena lähestymistapa, jolloin tutkijan roolina voi olla aloitteellisuus sekä kohdeyhteisöön vaikuttaminen. Kehittämistoiminta on sosiaalinen prosessi, jossa kehittäjät osallistuvat toimintaan ja toimijat kehittämiseen. Kaikkien toimijoiden sitoutumisen kehittämisprosessiin vaikuttaa aineistojen, metodin ja tuotosten luotettavuuteen. (Eskola - Suoranta 1998: 129–130; Aaltola - Valli 2010: 223.)

Toimintaympäristöt ovat monitahoisia ja ennakoimattomia, jolloin kehittämisprosessia ei voi määrittellä ennalta. Kehittämistoiminta on refleksiivistä, joka perustuu kehittämis toiminnan ja kehittäjän vuorovaikutukseen. Kehittäjä on osa tutkimuskohteesta jolloin toiminta ja sen muutosprosessi perustuvat osallistujien tekemään oman työn reflektointiin. (Toikko - Rantanen 2009, 165; Eskola - Suoranta 1998: 129.) Kehittämisryhmässä käytiin vuorovaikutteista keskustelua pienryhmissä sekä ryhmien alku- ja loppukeskusteluissa refleктоitiin syntyneitä aineistoa. Kehittämisryhmien välillä työyhteisössä pysyitin syventämään omaa ymmärrystä ja arvioimaan kehittämis toimintaa sekä uudistamaan työyhteisön toimintatapoja. Kevään opiskelijavalintojen yhteydessä tehtiin asuntolahaastatteluja sekä selkiinnyttiin asumisen tukihenkilön roolia ja sovittiin asumisen yhteyshenkilön roolista.

Toimijalähtöisellä kehittämisellä tarkoitetaan olemassa olevan toimintatavan arviointia ja sitä kautta mahdollisuutta toisin tekemiseen. Kriittinen kehittäminen ei perustu etukäteen suunniteltuun lopputulokseen. Muutos tuotetaan yhdessä, jotta kaikki mahdolliset näkökulmat ja lopputulokset tulevat mukaan keskusteluun. Prosessissa kukaan ei ole auktoriteetti, vaan kehittämisen prosessi ja tuotokset tuotetaan demokraattisesti. Asioiden tiedostaminen haastaa pohtimaan vallitsevia käsityksiä ja totuuksia. Kehittäminen ei johda ehdottomaan totuuteen, vaikka sen tulos olisikin toimiva ja hyvä, vaan kyse on jatkuvasta vuorovaikutuksesta ja reflektiosta. (Toikko - Rantanen 2009: 67,165.)

9.3 Eettiset kysymykset

Tutkimusaiheen ja tutkimuskohteen valinta on jo eettinen kysymys. Osalla nuorista erityisopetuksen perusteena olivat fyysiset toiminnan rajoitteet, osalla muut erityisopetukset perusteet. En halunnut valita tutkimuskohteeksi mitään erityisryhmää, vaan tavoitteeni oli saada näkyväksi nuoren oman elämän suunnittelu vammasta tai erityispiir-

teistä huolimatta. Itsenäistyminen on nuoruuden kehityskulussa harppaus kohti aikuisuutta ja nuori tarvitsee tukea tähän kasvuprosessiin. Nuoren lähiyhteisössä on aikuisia, jotka edustavat arjen lähiyhteisön tukiverkosta. Oppilaitoksessa hyvinvointipalveluiden ohjaajat tekevät monialaista työtä ja edustavat ammatillisesti eri ammattiryhmiä. Huoltajien toivotaan jakavan kasvatuskumppanuus nuoren siirtyessä oppilaitokseen opiskelemaan ja asuntolaan asumaan. Lähiyhteisön toimijoiden yhteistyö ja ohjaus tukevat nuorta itsenäistymisen prosessissa. Nuoret toivat esille normaalin ja tavallisen arjen toteutumisen. Kehittämistyötä tehdessäni pohdin, onko ohjaus ammattilaisten käsite. Ohjauksen tavoitteena kyse on enemmänkin yhdessä kulkemisesta nuoren kanssa, jotta nuori löytää yksilöllisen tavan suunnitella omaa elämää. Lähiyhteisön ohjauksen tulisi olla kannustavaa, rohkaista nuorta omien mielipiteiden ilmaisuun, päätöksentekoon ja antamaan tukea niissä asioissa, jotka nuori kokee merkityksellisinä.

Nuoret valikoituivat tutkimukseen oman kiinnostuksen mukaisesti facebook ryhmään ilmoittautumalla. Kehittämisryhmään osallistujat kutsuttiin mukaan kehittämistyöhön eri ryhmistä ja eri työntekijäryhmistä. Facebook ryhmän tavoitteena oli saada nuoren ääni kuuluviin oman elämän suunnittelussa. Kehittämisryhmässä lähiyhteisön ohjauksen kehittämisen tavoitteena oli päästä lähelle nuoren oman elämän suunnittelua ja selvittää, mitä ohjauksessa tulisi kehittää. Kehittämisryhmälle esiteltiin tutkimuksen tulokset ennen julkaisua.

Uusitalon 1991 mukaan kehittäjällä on vastuu kohdehenkilöiden anonymiteetistä. Tämä aiheuttaa tasapainottelun kohdehenkilöiden anonymiteetin ja kehittämisprosessin avoimuuden välillä. (Toikko - Rantanen 2009: 129.) Oppilaitoksen asuntoloiden toimintaympäristö on rajallinen yhteisö, kuitenkin riittävän suuri anonymiteetin säilyttämiseksi. Olen pyrkinyt noudattamaan tutkimuseettisiä ohjeita, kuten totuudessa pysymistä ja luotettavuutta käyttämällä yleisesti hyväksytyjä menetelmiä. Tutkimuskohteen kunnioittaminen ja suojaaminen nuoria koskevassa tutkimuksessa on ensiarvoista. Kehittämistyön tekijän eettisenä velvollisuutena on tutkittavien yksityisyyden suojaaminen ja tutkimuksen luotettavuuden takaaminen (Eskola - Suoranta 1998: 56). Oma roolini kehittämistyössä on ollut työn kehittäjä. Toimiessani asuntolan esimiehenä olen pyrkinyt säilyttämään tutkimuksellisen objektiivisen lähestymistavan ilman ennako-odotuksia. Olen pyrkinyt työssäni avoimeen ja helposti lähestyttävän ilmapiirin luomiseen nuorten facebook ryhmässä sekä kehittämisryhmän työskentelyssä hyödyntämällä toiminnallisia menetelmiä.

Totuudellisuus pitää sisällään, että tutkimuksen tekijä ei vaikene havainnoistaan, ei lisää aineistoon omiaan, asioita ei painoteta tarkoitushakuisesti, tavoitteita ei muuteta ilman, että menettely selostetaan ja perustellaan (Anttila 2005: 186). Olen pyrkinyt kuvaamaan aineistosta esiin nousseita asioita sekä reflektoinut saatuja tuloksia, jotta ne kuvaavat mahdollisimmat tarkasti sen, mitä niiden on tarkoituskin kuvata. Koko tutkimusprosessiin sisältyi ajatus avoimuudesta ja läpinäkyvyydestä. Kehittämistyössäni olen tuottanut kuvauksen nuoren oman elämän suunnittelun ohjauksen ydintekijöistä. Tämä hyödyntää lähiyhteisön toimijoita kehittämään omaa työtään sekä tukee asuntolassa asuvia nuoria oman elämän suunnittelussa.

Ohjauksen jatkuvuuden varmistamiseksi ja eri toimijoiden välisen yhteistyön selkeyttämiseksi ohjauksen tavoitteiden asettaminen ja arviointi tulisi toteuttaa yhdessä nuoren kanssa. Tähän toimintaan voitaisiin hyödyntää asiakaslähtöisiä menetelmiä, kuten GAS menetelmää (Goal attainment scaling), jota käytetään vaikuttavuuden ja arvioinnin apuvälineenä. GAS:n hyötyjä ovat mittarin asiakaslähtöisyys, henkilökohtaisten tavoitteiden asettaminen ja mittaaminen sekä toiminnallisten tavoitteiden arviointi numeeristen pisteiden avulla. (McDougall 2007: 5,11.)

Kehittämistyöni antaa osviittaa, mitä ohjauksessa tulee huomioida, jotta nuoren oman elämän suunnittelu, itsenäistyminen ja mahdollisimman itsenäinen elämä mahdollistuu. Nuoret eivät tuoneet juurikaan esille ohjaustarpeitaan. Jatkokehittämisen tarpeena voitaisiin selvittää nuorten kokemuksia saamastaan ohjauksesta sekä millaisia toiveita nuorilla on ohjauksen järjestämiseen. Lähiyhteisön verkostomaisen työskentelyn tueksi olisi tärkeää selvittää jaetun monialaisen asiantuntijuuden toteutumista ja sen hyödyntämistä asiakaslähtöisen työtavan vahvistajana. Haasteena on, miten eri toimijoiden tiedon siirtyminen varmistetaan ja nuoren osallisuutta lisätään. Ammatillisen oppilaitoksen näkökulmasta aika asettaa omat rajoitteet nuoren oman elämän suunnitteluun. Yksi tärkeimmistä haasteista lähiyhteisön ohjauksessa on valmistaa nuorta siirtymävaiheeseen omassa elämässä eteenpäin opintojen ja asumisen päättyessä.

10 Lähteet

Aaltola, Juhani - Valli, Raine 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. WS Bookwell Oy, Juva 2010.

Ahponen, Helena 2008. Vaikeavammaisen nuoren aikuistuminen. Yksilöllinen ja erilainen elämäntie. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 94. Kela. Helsinki. Verkkodokumentti. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10250/3319/tutkimuksia94_netti.pdf?sequence>. Luettu 23.3.2014.

Autti-Rämö, Ilona - Komulainen, Jorma 2013. Kuntoutus perustuu tietoon - kuntoutumisen mahdollistavat asenteet, prosessit, osaaminen ja yksilöllisyys. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 129 (5). 452-3.

Arjen Arkki 2014. Yhteisöllinen hyvinvoiva oppimisympäristö. Esite. Järvenpää: Validia Ammattiopisto. Saatavana verkkodokumentti. <<http://www.validiaammattiopisto.fi/asiantuntijapalvelut/kehittamistoiminta/julkaisut-ja-materiaalit/>>. Luettu 20.9. 2014.

Arjen Arkki 2013. Käytäntöjä opiskelu hyvinvoinnin edistämiseen toisen asteen oppilaitoksissa. Väliraportti. EU:n rakennerahastokauden 2007 - 2013 Paremmat arjen taidot ja opintojen kautta töihin - ohjelman Opetushallituksen rahoittamien hankkeiden tuloksista. Verkkodokumentti. <https://www.google.fi/?gws_rd=ssl#q=arjen+arkki+2013+k%C3%A4yt%C3%A4nt%C3%B6j%C3%A4+opiskeluhyvinvoinnin+edist%C3%A4miseen>. Luettu 23.3.2014.

Bromell, David - Hyland, Marion 2007. Social inclusion and participation: a guide for policy and planning. Ministry of Social Development, New Zealand. Verkkodokumentti. <<http://www.msd.govt.nz/about-msd-and-our-work/publications-resources/planning-strategy/social-inclusion-participation-guide/>>. Luettu 1.9.2014.

Engeström, Yrjö 2004. Ekspansiivinen oppiminen ja yhteiskehittely työssä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Engeström, Yrjö 1998. Kehittävä työntutkimus. Perusteita, tuloksia ja haasteita. Helsinki: Oy Edita Ab.

Eriksson, Susan 2008. Erot, erilaisuus ja elinolot - vammaisten arkielämä ja itsemäärääminen. Kehitysvammaliiton tutkimuksia 3. Kehitysvammaliitto. Anjalankoski: Solver palvelut Oy.

Eskola, Jari - Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Osuuskunta vastapaino.

Eskola, Pirjo 2010. Yhteisöllisen asiantuntijuuden rakentuminen kuntoutusyksikössä: "Myöhän se tää työyhteisö tekee" Metropolia. Kuntoutuksen koulutusohjelma. YAMK opinnäytetyö. Verkkodokumentti. <<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010121618477>>. Luettu 5.1.2014.

European committee for social cohesion 2004. Users´ involvement in social services. Final report of the activity carried on in 2003-2004. Verkkodokumentti.
<http://www.coe.int/t/dg3/socialpolicies/socialcohesiondev/source/RevisedStrategy_en.pdf>. Luettu 1.9.2014.

Gretschel, Anu 2008. Nuori - ei asiakkaaksi, vaan vaikuttamaan nuorisotyön keinoin. Teoksessa: Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Hoikkala, Tommi, Sell, Anna (toim.) 243 - 262. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Hakapaino Oy.

Fedotoff, Jaana 2008. Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut. Teoksessa: Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Hoikkala, Tommi, Sell, Anna (toim.) 410 – 428. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Hakapaino Oy.

Grönfors, Martti 1985. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.

Harinen, Päivi - Halme, Juha 2012. Hyvä, paha koulu, kouluhyvinvointia hakemassa. Suomen UNISEF, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkodokumentti.
< http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/Hyva_paha_koulu.pdf. >.
Luettu 1.9.2014.

Heikkinen, Hannu - Rovio, Esa – Syrjälä, Leena (toim.). Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Kansanvalistusseura. Vantaa: Dark Oy.

Hirvi, Saara 2013. Opiskelijan ohjauksen kehittäminen opintojen keskeyttämisen ennaltaehkäisyvälineenä Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksessa - alkukartoitus. Laurea ammattikorkeakoulu. Terveystiedon edistämisen koulutusohjelma. YAMK opinnäytetyö. Verkkodokumentti.
<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/66888/Hirvi_Saara.pdf.pdf?sequence=1>.
Luettu 23.4.2012.

Honkonen, Tiina 2011. Mitä välitän? Välitän -hanke Hankasalmen alueella. Nuori on oman elämänsä paras asiantuntija –yksilöohjaus työmuotona. Teoksessa Pia Lundbom, Jatta Herranen (toim.) Sarja C. Oppimateriaaleja 26, 2011. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. 179-190. Humak Humanistinen ammattikorkeakoulu. Verkkodokumentti.< <http://www.humak.fi/sites/default/files/liitteet/humak-sos-vahvistaminen-verkko.pdf>. >. Luettu 25.8.2014.

Horelli, Liisa - Haikkola, Lotta - Sotkasiira Tiina 2008. Osallistuminen nuorisotyön lähestymistapana. Teoksessa: Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Hoikkala, Tommi, Sell Anna (toim.) 217 - 242. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Hakapaino Oy.

Huuhilo, Petra 2012. Nuorten kokemuksia osallisuuden toteutumisesta lastenkodissa. Mikkelin Ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden kehittäminen ja johtaminen. YAMK opinnäytetyö. Verkkodokumentti .< <http://um.fi/URN:NBN:fi:amk-2012060611970>>. Luettu 5.1.2014.

Hyvä Kuntoutumiskäytäntö 2013. Esite. Helsinki: Invalidiliitto ry. Ei julkaistu teos.

Jalava, Sanna-Mari 2012. Toiseen asteen yhteys. Ammatillisen koulutuksen ja nuorisotyön yhteiset käytännöt. Humanistinen Ammattikorkeakoulu 2012. Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma. Yamk opinnäytetyö. Verkkodokumentti.

<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/44494/jalava_sanna-mari.pdf?sequence=1>. Luettu 28.8.2014.

Jokinen, Arja - Suoninen, Eero (toim.) 2000: Auttamistyön keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta. Tampere: Vastapaino.

Kallio, Pauliina - Stenvall, Elina - Bäcklund, Pia - Häkli, Jouni 2013. Arjen osallisuuden tukeminen syrjäytymisen ehkäisemisen välineenä. Teoksessa: Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Toim, Reivinen, Jukka – Vähäkylä, Leena. 69 – 87. Tallinna: Gaudeamus Oy, Hyy Yhtymä.

Kallioma, Susa 2011. Hyvinvointiselvitys. Järvenpää: Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus. Ei julkaistu teos.

Kiilakoski, Tomi - Gretschel, Anu 2012. Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Nuorisotutkimusseura.

Kiilakoski Tomi 2008. Kasvu moneen suuntaan - kriittinen pedagogiikka ja nuorisotyö. Teoksessa: Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Hoikkala, Tommi, Sell Anna (toim.) 57 – 77. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Haka-paino Oy.

Kopu, Elina 2004. Ammatillisen erityisoppilaitoksen hiljainen tieto. Tukipalveluhenkilöstö opiskelijan ammatillisen kasvun tukena. Tampereen Yliopisto. Kasvatustieteen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Verkkodokumentti. <<http://uta32kk.lib.helsinki.fi/handle/10024/92454>>. Luettu 27.8.2014.

Korhonen, Maria 2013. Hyvä palveluasuminen: hyvän palveluasumisen kriteeristö mielenterveyskuntoutujan, tilaajan ja tuottajan näkökulmasta. Lahden Ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma. Yamk opinnäytetyö. Verkkodokumentti. <<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013092315486>>. Luettu 7.1.2014.

Kumpula Maarit 2012. Nuorten sosiaalisen pääoman muotoutuminen kaverisuhteissa. Lapin Yliopisto. Sosiaalityön koulutusohjelma. Pro gradu-tutkielma. Verkkodokumentti. <<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/77284/Kumpula.Maarit.pdf?sequence=1>>. Luettu 12.3.2014.

Kuntoutuksen tutkimuksen kehittämisohjelma. Julkaisuja 2003: 19. Kuntoutusasiain neuvottelukunta. Helsinki 2004: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. Verkkodokumentti. <http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-4102.pdf>. Luettu 1.2.2014.

Kuntoutusportti 2014. Kasvatuksellinen kuntoutus. Verkkodokumentti.
<<http://www.kuntoutusportti.fi/portal/fi/kuntoutus/kuntoutusjarjestelma/kasvatuksellinenuntoutus/>>. Luettu 13.9.2014.

Kurttila Tuomas 2014. Lapsiasiavaltuutettu tiukkana 2014: Lastensuojelussa on johtamisongelma. Yle uutiset 4.7.2014. Verkkodokumentti.
<http://yle.fi/uutiset/lapsiasiavaltuutettu_tiukkana_lastensuojelussa_on_johtamisongelma/7339613>. Luettu 1.9.2014.

Kylmäkoski, Merja - Fedotoff, Jaana 2008. Tuhti 9-seminaarin työryhmätiivistelmä. Teoksessa: Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Hoikkala, Tommi, Sell Anna (toim.) 387 – 392. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki 2008: Hakapaino Oy.

Laitila, Minna 2010. Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdetyössä. Väitöskirja. Hoitotieteen laitos, Terveystieteiden tiedekunta. Itä-Suomen yliopisto, Kuopio 2010. Verkkodokumentti. <http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0224-5/>. Luettu 25.8.2014.

Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 630/1998. Finlex. Verkkodokumentti.
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630>>. Luettu 2.1.2014.

Lastensuojelulaki 2007/417. Finlex. Verkkodokumentti. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>>. Luettu 2.1.2014.

Lindh, Jari 2013. Kuntoutus työn muutoksessa. Yksilön vajavuuden arvioinnista toimintaverkostojen rakentumiseen. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Verkkodokumentti.
<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/92135/Lindh_Jari_Acta_Electronica_126_Verkkoversio2bdfA.pdf?sequence=5>. Luettu 23.4.2014.

Matkalla osallisuuteen 2008. Osallistuva oppilas - yhteisöllinen koulu - kehittämishankkeen vaikuttavuuden arviointi. Opetusministeriön julkaisuja 2008:8. Verkkodokumentti.
<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2008/Matkalla_osallisuuteen>. Luettu 25.7.2014.

Mattila, Eija 2006. Ohjaus kutsuu vuorokuunteluun. Verkkodokumentti. <<http://www.uasjournal.fi/index.php/kever/article/viewArticle/978/827>>. Luettu 13.9.2014.

Mattila, Eija - Suomi, Piia - Koskelin, Niina - Solin, Pia 2013. Navigator Help Desk in a Shopping Center TRIO Counseling Model as an Urban Education Model. Interdisciplinary Studies Journal - Vol 3, Number 1, 2013. Laurea University of Applied Sciences. 39-51. Verkkodokumentti.
<http://www.laurea.fi/en/Research/Focus_in_Research/secursafesocialrsponsblt/publications/Documents/ISJ_vol%203_no%201_web.pdf>. Luettu 14.9.2014.

McDougall Janette. Goal attainment scaling. Description, Utility and Applications in Pediatric therapy services, Research Associate, Thames Valley, London. Verkkodokumentti. < http://canchild.ca/elearning/dcd_pt_workshop/assets/planning-interventions-goals/goal-attainment-scaling.pdf >. Luettu 30.3.2014.

Mehtonen Tuija 2011. Sosiaalisen vahvistamisen osaaminen. Parempaan tulevaisuuden puolesta. Teoksessa Pia Lundbom, Jatta Herranen (toim.) Sarja C. Oppimateriaaleja 26, 2011. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. 13-29. Humak Humanistinen ammattikorkeakoulu. Verkkodokumentti. < <http://www.humak.fi/sites/default/files/liitteet/humak-sos-vahvistaminen-verkko.pdf> >. Luettu 25.8.2014.

Miettinen, Sari 2011. Muutoksen mahdollisuus Suomen kuntoutusjärjestelmässä. Tampereen yliopisto. Terveystieteiden yksikkö. Väitöskirja. Verkkodokumentti. < <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66763/978-951-44-8478-0.pdf?sequence=1> >. Luettu 23.3.2014.

Mönkkönen, Kaarina 2002. Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalityön asiakastyön vuorovaikutuksessa. Kuopion Yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Väitöskirja. Verkkodokumentti. <http://wanda.uef.fi/uku-vaitokset/vaitokset/2002/isbn951-781-933-1.pdf>. Luettu 20.5.2014.

Notkola, Veijo - Pitkänen, Sari - Tuusa, Matti - Ala-Kauhaluoma, Mika - Harkko, Jaakko - Korkeamäki, Johanna - Lehikoinen, Tuula - Lehtoranta, Pirjo - Puumalainen, Jouni 2013. Nuorten syrjäytyminen - Tietoa, toimintaa ja tuloksia? Eduskunnan tarkistusvaliokunnan julkaisu 1/2013. Verkkodokumentti. < <http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx?> >. Luettu 28.11.2013.

Nuorisobarometri 2013. Verkkodokumentti. < http://www.tietoanuorista.fi/wpcontent/uploads/2014/02/Nuorisobarometri_2013_lowres1.pdf >. Luettu 22.2.2014.

Nuorisolaki 72/2006. Finlex. Verkkodokumentti. < <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072> >. Luettu 20.9.2014.

Nuorisotakuu 2013. Työ- ja elinkeinoministeriö. Verkkodokumentti. < https://www.tem.fi/ajankohtaista/vireilla/strategiset_ohjelmat_ja_karkihankkeet/nuorisotakuu >. Luettu 20.9.2014.

Nuotio, Jaakko - Miettinen, Maija 2011. Tukihenkilötoiminta sosiaalisen vahvistamisen menetelmänä. Teoksessa: Pia Lundbom, Jatta Herranen (toim.) Sarja C. Oppimateriaaleja 26, 2011. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. 191-203. Humak Humanistinen ammattikorkeakoulu. Verkkodokumentti. < <http://www.humak.fi/sites/default/files/liitteet/humak-sos-vahvistaminen-verkko.pdf> >. Luettu 25.8.2014.

OAOT - Opiskelun aloituksen osallistava tuki –hanke 2013-2014. Karhumaa, L., Mattila, E., Pohjanoksa, V. & Pyrhönen, O. 2013. Laurea Ammattikorkeakoulu. Hanke päättyy 2014. Verkkodokumentti.

<

http://www.laurea.fi/fi/tutkimus_ja_kehitys/Hankkeet_ja_tulokset/hankkeet/Sivut/default.aspx >. Luettu 28.8.2014.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014. Toisen asteen koulutuksen ja vapaan sivistystyön rakenneuudistus 2014-2016. Verkkodokumentti.

<

http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/Hankkeet/Toisen_asteen_rakennuudistus/index.html >. Luettu 1.7.2014.

Opiskelijaraportti 2012. Järvenpää: Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus 2012. Ei julkaistu teos.

Oppilaitoskohtainen opiskeluhoollon suunnitelma 2014. Järvenpää: Validia Ammattiopisto 2014. Hyväksytty johtoryhmässä 18.6. 2014. Ei julkaistu teos.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Finlex. Verkkodokumentti.

< <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>. > Luettu 15.8.2014.

Oulasvirta Taru 2011. Best Buddies -kaveritoiminnan arviointi. Kaveri-projektin loppuraportti. Kehitysvammaisten Tukiliitto ry 2011.

Peavy, Vance 2004. Sosiodynaamisen ohjauksen opas. Alkuteos: SocioDynamic Counselling: A Practical Approach to Meaning Making. Suom. Petri Auvinen. Psykologinen Kustannus Oy. Helsinki: Helsingin Painotuote Oy 2006.

Rautiainen, Markku 2011. Nuorten asumisen sisältöpalvelut sosiaalisena vahvistamisena ja psykososiaalisena työnä. Teoksessa: Pia Lundbom, Jatta Herranen (toim.) Sarja C. Oppimateriaaleja 26, 2011. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. 97-126. Helsinki: Humak Humanistinen ammattikorkeakoulu. Verkkodokumentti. < <http://www.humak.fi/sites/default/files/liitteet/humak-sos-vahvistaminen-verkko.pdf> >. Luettu 25.8.2014.

Saaristo, Vesa - Wiss, Kirsi - Pirttiniemi, Juhani - Väyrynen, Pirjo. Terveiden ja hyvinvoinnin edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa 2012. Tutkimuksesta tiivistä huhtikuu 2013. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Opetushallitus. Verkkodokumentti.

< <http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/tyokalut/teaviisari> >. Luettu 13.9.2014.

Salovaara, Reija (toim.) ja Honkonen, Tiina (2008). Tunteella. Tukioppilastoiminnan koulutusmateriaali tunteista ja niiden ilmaisemisesta. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Verkkodokumentti.

<<http://mlfifibin.directo.fi/@Bin/4451b31e31e50938f497926865a6b930/1410582078/application/pdf/13118426/MLL%20tukioppilastoiminta%20Tunteella.pdf> >.Luettu 13.9.2014.

Senge, Peter M. - Kleiner, Art - Roberts, Charlotte - Ross, Richard - Smith, Bryan J. 1994. The fifth discipline fieldbook: strategies and tools for building a learning organization. New York: Currency.

Shier, H. 2001. Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. A new model for enhancing children`s participation in decision-making, in line with article 12.1 of the United nations Convention on the Rights of the child. *Children & Society* Volume 15. 107-117.

Soanjärvi, Katriina 2008. Nuorisotyön verkostoituminen - nuorisotyöntekijöiden yhteistyöstä osaamisverkostoksi. Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Hoikkala, Tommi, Sell Anna (toim.) 155 – 167. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki 2008: Hakapaino Oy.

Stakes 2009. ICF. Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus. World Health Organization. Ohjeita ja luokituksia 2004:4. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Vammaispalvelujen käsikirja. Verkkodokumentti. < <http://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/kuntoutus/kuntoutuksen-maaritelmia#kasvatuksellinen> >. Luettu 26.10.2014.

Toikko, Timo - Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampereen Yliopistopaino Oy. Tampere: Juvens.

Toimintakertomus 2013. Järvenpää: Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus. Ei julkaistu teos.

Tuomi, Jouni - Sarajärvi, Anneli 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet. Verkkodokumentti <<http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi-ihmistieteiss%C3%A4/periaatteet>>. Luettu 7.2.2014.

Vilen, Marika - Leppämäki, Päivi - Ekström, Leena 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Juva: WS Bookwell Oy.

WHO Expert Committee on Medical Rehabilitation 1969. WHO Expert Committee on Medical Rehabilitation. Second report. Technincal report series 419. Geneva: Word Health Organization. Verkkodokumentti. < http://whqlibdoc.who.int/trs/WHO_TRS_419.pdf >. Luettu 13.9.2014.

Tiedote kehittämistyöstä

Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus toimii vammaisten ihmisten ihmisoikeuksien, yhdenvertaisten mahdollisuuksien ja hyvän arjen puolesta. Erityisoppilaitoksen opiskelijoilla on moninaisia tuen ja ohjauksen tarpeita itsenäistymisvaiheessa. Oppilaitoksen asuntoloihin muuttavat nuoret tarvitsevat eri toimijoiden tukea matkalla nuoruudesta aikuisuuteen.

Olen kehittämässä kevään 2014 ja syksyn 2014 aikana asuntolassa asuvan opiskelijan lähiyhteisön ohjaustoimintaa. Ohjauksen tavoitteena on tukea nuorta oman elämän suunnittelussa. Olen perustamassa kehittämiss ryhmää, johon olen kutsumassa mukaan asumisen tukihenkilöitä, opiskelijahuollon yhdyshenkilöitä, ryhmän ohjaajia, avustajia, nuoria ja huoltajia.

Kehittämistyön viitekehiksenä on nuoren oman elämän suunnittelu, osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen sekä lähiyhteisön ohjaus. Kehittämistyö toteutetaan toimintatutkimuksena.

Kehittämistyön ensimmäiseen vaiheeseen kutsun mukaan asuntolassa asuvia nuoria, joita varten perustetaan suljettu facebook - ryhmä kahden viikon ajaksi. Ryhmän teemanä on oman elämän suunnitteluun liittyvät aiheet. Kehittämistyön toisessa vaiheessa kehittämiss ryhmä kokoontuu kahdesti keväällä ja yhden kerran syksyllä. Kehittämiss ryhmä kokoontuu kaksi tuntia kerrallaan. Kehittämistyöni tuottaa kuvauksen asuntolassa asuvan opiskelijan lähiyhteisön ohjauksesta nuoren oman elämän suunnittelussa.

Kehittämistyön tuloksena tuotetut kirjalliset ja nauhoitetut materiaalit tallennetaan analyysin tekemistä varten. Yksittäisen henkilöiden nimiä ei tuoda esille kehittämistyön kirjallisessa osuudessa ja materiaali hävitetään työn valmistuttua.

Kehittämistyöni liittyy Metropolia Ammattikorkeakoulun Kuntoutuksen koulutusohjelman opintoihin 2013 - 2014. Työskentelen Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskuksessa palveluvastaavana. Vastaan asuntolatoiminnasta, henkilökohtaisen avustamisen palveluista asuntolassa sekä tutkintotavoitteisen koulutuksen avustajapalveluista.

Lisätietoa kehittämistyöstä:

Jaana Vakkala
palveluvastaava
Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus
Mannilantie 27-29
04401 Järvenpää
p. 044 7650 577

Suostumuslomake

Liite 2

Suostumus kehittämistyöhön osallistumiseen

Olen saanut kehittämistyöstä tietoa siten, että tiedän kehittämistyön taustan, tarkoituksen ja tavoitteet ja tiedon keräämisen tavat. Minulla on mahdollisuus saada lisätietoja kehittämistyön tekijältä.

Osallistumiseni on vapaaehtoista ja voin ilman perusteluja keskeyttää osallistumiseni kehittämistyöhön.

Suostumus allekirjoitetaan kahtena kappaleena.

paikka ja aika

Suostumuksen antaja

paikka ja aika

Kehittämistyön tekijä Jaana Vakkala

Nuoren oman elämän suunnittelu - facebook ryhmän kysymykset

Osa 1

Oman arjen suunnittelu ja kuulluksi tuleminen

Avoimet kysymykset

1. Listaa kolme tärkeää asiaa elämässäsi
2. Kerro, miksi edellä mainitut asiat ovat tärkeitä?
3. Mitä teet vapaa-aikana? Mainitse kolme tärkeintä asiaa.
4. Mihin asioihin olet tyytyväinen elämässäsi?
5. Mitä taitoja haluaisit oppia seuraavan vuoden aikana?
6. Mitä teet mielelläsi?
7. Mitä et tee mielelläsi?

Suljetut kysymykset

- A. Jos voisit jotain muuttaa elämässäsi, niin minkä asian haluaisit olevan toisin?
- B. Muistele, milloin sinua on kuunneltu ja olet saanut vaikuttaa omaa elämää koskeviin asioihin?
- C. Onko sinulla kokemusta, ettet ole tullut kuulluksi?

Osa 2

Itsemääräämisoikeus ja hyvinvointi

Avoimet kysymykset

8. Millaista on kertoa oma mielipide?
9. Mistä asioista päättäminen on sinulle tärkeää?
10. Mitkä asiat tuottavat sinulle iloa?
11. Mitkä asiat harmittavat sinua?
12. Miten huolehdit omasta terveydestäsi?
13. Mitkä kolme asiaa terveyden ylläpitämiseksi ovat sinulle tärkeitä?

Suljetut kysymykset

- D. Miten toimit, kun jokin asia ei innosta sinua tai on vastenmielinen?
- E. Millaisiin asioihin haluaisit saada enemmän ohjausta?

Osa 3

Sosiaaliset suhteet ja tulevaisuuden suunnittelu

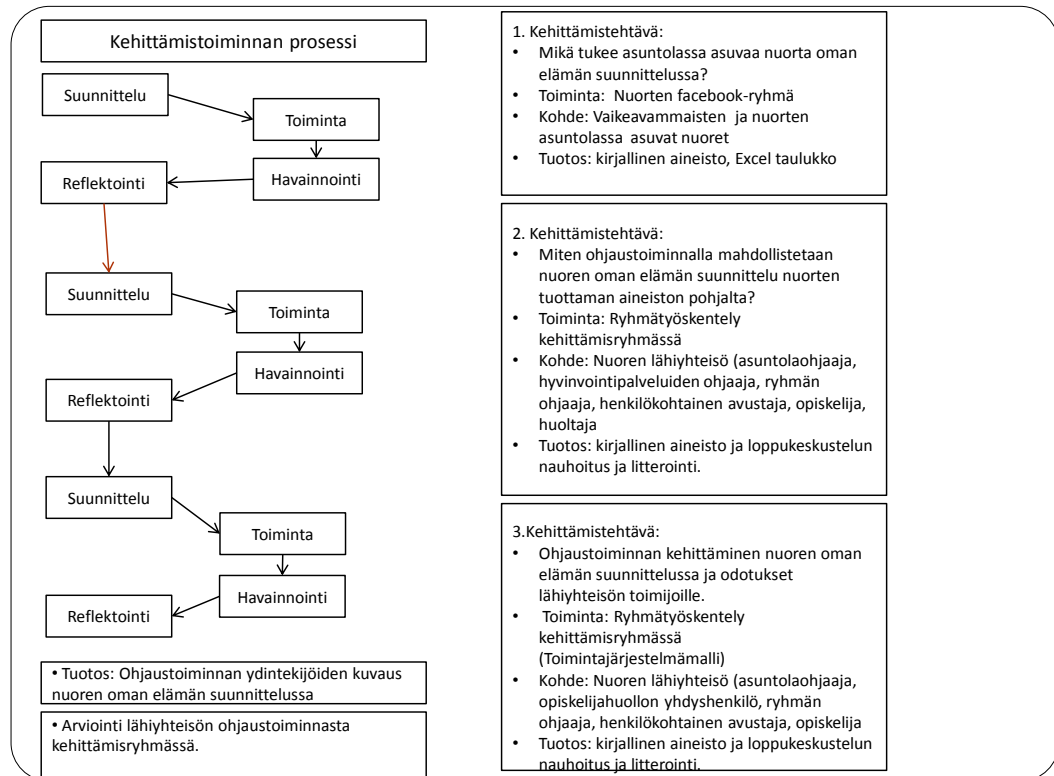
Avoimet kysymykset

14. Tärkeimmät ihmissuhteesi
15. Kenen kanssa voit puhua, jos sinulla on huolia?
16. Mistä asioista olet saanut hyvää palautetta?
17. Mikä olisi parasta, mitä sinulle voisi tapahtua ensi viikolla?
18. Kerro yksi asia, minkä voisit toteuttaa tänä keväänä?

Suljetut kysymykset

- F. Jatka lausetta: Vuoden päästä omassa elämässäni tavoitteena on...
- G. Jatka lausetta: Kolmen vuoden päästä omassa elämässäni tavoitteena on...

Kehittämistoiminnan prosessi

Sisällön analyysi

Liite 5
1(2)

Esimerkki sisällön analyysistä

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokat	Yläluokat	Yhdistetty luokka	
Normielämää, en pysty tarkoin kuvailemaan.	Normaali arki	Tavallinen arki	Arjen sujuvuus	Nuoren arjen ja voimavarojen tukeminen	
Arjessa perhe ja kaverit ovat rakkaita.	Arjen ihmissuhteet				
Elän sairauksista huolimatta mahdollisimman normaalia ja rajoittamatonta elämää.	Mahdollisimman normaalia elämää				
Musiikki yhtä tärkeitä kuin ilma, jota hengittää.	Tärkeät harrastukset				
Olen löytänyt itselleni hyvän urheilulajin.					
Laitteiden saaminen kuntoon.	Toimivat laitteet ja apuvälineet	Toimiva arki			
Laitteiden toimivuus					
Apuvälineet helpottavat arkea					
Osaan kulkea itsenäisesti	Itsenäistyminen	Itsenäinen pärjääminen			
Avustajan saaminen mahdollistaa asioita.	Avustaminen				
Muiden epäilykset pärjäämisestä.	Pärjääminen				
En tiedä jaksaisinko ilman perhettä ja ystäviä.	Perhesuhteet, ystävät	Sosiaaliset suhteet	Voimavarat		
Kiva, kun ei tarvitse olla koko ajan yksin.					
Ystävät ovat elämän suola.					
Samanhenkiset ihmiset					
Kivana kaverina oleminen					
Pelaan, chillaan, kuuntelen musaa, käyn keikoilla	Pelaaminen, musiikin kuuntelu, hengailu, shoppailu	Vapaa-ajan viettäminen			
Olen koneella, urheilen					
Hengailen kavereiden kaa					
Yleinen häröily, shoppailu					
Ihanat ihmiset ympärillä	Ihanat ihmiset, arjen positiiviset asiat	Ilon aiheet			
Hauskat avustajat					
Pienet arkiset asiat					
Yllätykset, onnistumiset					
Auringon paiste					
Tapahtuu jotain hyvää					
Läheisen menetykset ja sairastumiset	Menetykset	Harmin aiheet			
Jos voisin palata ajassa taaksepäin, jättäisin ne asiat sanomatta, vaikka tiedän äitini ymmärtävän etten niitä todellakaan tarkoittanut.	Riiteleminen				
Nuorempana otimme äitini kanssa rajusti yhteen eli riitelimme useasti					
Kouluni on kaukana kodista, enkä voi nähdä läheisiä niin usein kun haluaisin.	Kodin etäisyys, Avustajien vähäisyys				
Luokka-avustajien vähäinen määrä					
Jokin asia ei onnistu tai jos toiset luulee et joku ei pysty huolehtimaan itsestään.	Muiden epäilykset, pois lähteminen,				
Pitää lähteä asuntolasta pois.	yksinäisyyden välttäminen				
Haluaisin, etten olisi yksin.					
Oppisin sietämään epätietoisuutta	Epätietoisuuden ja muutosten sieto	Itsetuntemus			
Oppisin kestämään muutoksia.					
Epämiellyttävien asioiden kohtaaminen	Itsensä arvostaminen				
Oppisin arvostamaan itseäni					

Esimerkki sisällön analyysistä

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokat	Yläluokat	Yhdistetty luokka
Suorittaa pintoja netissä ennen kun haen kouluun, saisi lisäpisteitä.	Opintojen suorittaminen	Ammatin ja työn saaminen	Tulevaisuuden toiveet	Nuoren osallistumisen ja tulevaisuuteen suuntautumisen tukeminen
Haluaisin tietää, mikä on mun ala.	Ammatillinen kehittyminen			
Haluaisin kehittää itseäni vielä paremmaksi asiakaspalvelijaksi.	Opiskelupaikan ja työn saaminen			
Toivottavasti saan jatko-opiskelupaikan tai työpaikan.	Kesätyö			
Kesätyöpaikan saaminen on yksi asia, jonka haluaisin toteuttaa, muut asiat on normipäivää.		Asuminen		
Asua omassa kodissa, joka on varmaan täys mahdottomuus, koska ne hinnat nyt on mitä on.	Asumiskustannukset			
Asua jossain muualla kuin kotona, koska haluan. Kimppekämpä voisi olla.	Oman asunnon saaminen			
Pääsisin hirsitaloon, jossa invavarustus.	Asumismuodon valitseminen			
Pääsin muuttamaan pois palvelutalon tuetusta asunnosta normaaliin vuokrataloon.	Apuvälineiden huomioiminen			
Asun yksin palveluasumisessa.	Kodin ja perheen perustaminen			
Naimissa oleva yhden lapsen äiti, joka asuu rivitalossa.		Tulevaisuuteen suhtautuminen		
Ainakin muuttanut omaan kotiin, minulla on työ ja ehkä poikaystävä.	Harrastusten ja työn yhdistäminen			
Sit ehkä mahdollista tehdä musiikkia leipätyökseni muun lisäksi.	Opiskeluvalmiudet			
Haluaisin, että kirjoittaminen liittyy ammattiin, en tiedä olisinko toimittajan tyyppinen.	Haaveet ja motivaatio			
Olisin henkisesti valmiimpi opintojen aloittamiseen.		Ohjaus	Osallisuus	
Mulla on isoja haaveita, muttei ole aina motivaatiota toteuttaa.	Siivousohjaus			
Elän päivä kerrallaan.	Kasvatuksellisuus			
Pitäisi olla ammatti tai opiskella aihetta, josta oikeasti tykkään.				
Haluaisin ohjausta, että uskaltaisin lähteä muiden kanssa johonkin.	Uskallus sosiaalisiin suhteisiin	Kuulluksi tuleminen		
Haluaisin siivousohjausta.	Mielipiteen ilmaiseminen, Suoraan puhuminen			
Äitien tehtävä on käydä välillä hermoille.		Asioista päättäminen ja vaikuttaminen		
Mielipiteen kertominen on minulle välttämätöntä.	Vastuullisuus			
Tulin hulluksi, jos en saisi ilmaista itseäni	Valintojen tekeminen			
Mua kuunnellaan, nyt kuunnellaan vähän enemmän, ei kaikessa	Asioiden hoitaminen			
Ihan kiva kertoa mielipide	Omista menemisistä päättäminen			
Puhun suoraan, en kaunistele asioita.	Vaikutusmahdollisuudet			
Joskus elämässä on tehtävä vastenmielisiä asioita.		Palautteen saaminen		
Olen saanut valita harrastukset.	Hyvän käytöksen huomiointi.			
Sain vaikuttaa omaan työssäoppimispaikkaan, vaikka koulu ei ollut samaa mieltä.	Positiivisten asioiden huomioiminen			
Oltiin hoitamassa minuun liittyviä pankkiasioita. Käytiin siirtämässä rahat mun tilille ja se kaipas mun henkilötietoja ja suostumusta.				
Omasta elämästä ja ja menemisistä päättäminen, ei tarte aina kertoa minne menee				
On ihanaa saada olla päättämässä ja vaikuttamassa opiskelijoiden asioissa .				
Huomioon toiset				
Iloisuudesta ja hyvästä käytöksestä				
Rohkaistumisesta				
Hyvästä käyttäytymisestä				
Aktiivisuudesta				
Yrittelijäisyydestä				
Vastuullisuudesta olen saanut aika paljon hyvää palautetta.				
Itsenäistymisestä				